

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА КОМЕРЦІЙНОГО
ПРАВА

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ
ІНСТРУМЕНТИ, МОЖЛИВОСТІ Й ВИКЛИКИ

КРУГЛИЙ СТІЛ
(14 листопада 2024 року)

Київ 2024

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено
ББК Х67.9(4Укр)303
УДК 346.13

Повоєнне відновлення України: правові інструменти, можливості й виклики [Електронне видання]: Матеріали VII Всеукраїнського круглого столу (14 листопада 2024 року) / відп. ред. Н.А. Мазаракі. – Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. 122 с.

У матеріалах круглого столу розглянуті теоретичні та практичні питання щодо правового забезпечення повоєнного відновлення України, вказано на прогалини у нормативно-правовій базі, які можуть ускладнювати процес відбудови, а також подані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства для ефективної реалізації ініціатив у сфері реконструкції України.

Організатори круглого столу не несуть відповідальності за поданий матеріал. Тези доповідей подано в авторській редакції.

Рекомендовано до друку кафедрою міжнародного, цивільного та комерційного права ФМТП ДТЕУ від 26 листопада 2024 року (протокол № 6).

Редакційна колегія: Мазаракі Н.А. (відп. ред.), завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права ФМТП ДТЕУ, д.ю.н., професор; Нескороджена Л.Л. доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права ФМТП ДТЕУ, к.ю.н., доцент.

Відповідальний за випуск: Нескороджена Л.Л. доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права ФМТП ДТЕУ, к.ю.н., доцент.

© Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права ДТЕУ 2024
© ДТЕУ, 2024

ЗМІСТ

<i>Бондар Вікторія</i>	Правові аспекти відновлення бізнесу після війни: ризики та можливості	6
<i>Бондар Максим</i>	Фінансова підтримка від ЄС: правові аспекти міжнародної допомоги в умовах воєнного стану	9
<i>Вишня Анна</i>	Окремі питання усиновлення в умовах правового режиму воєнного стану	12
<i>Герман Юлія</i>	Захист прав власників пошкодженого та зруйнованого майна у процесі повоєнної відбудови: аналіз міжнародного та національного законодавства	15
<i>Грабазей Анастасія</i>	Інтеграція зарубіжного досвіду в нотаріальний процес України крізь призму аналізу законодавства Франції та Німеччини	20
<i>Данилюк Тетяна</i>	Правові аспекти післявоєнної інтеграції України в ЄС в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку	25
<i>Деркач Анастасія</i>	Роль міжнародного права у захисті прав людини як умова для інтеграції в ЄС	30
<i>Домарацька Діана</i>	Правові механізми у післявоєнному відновленні бізнесу через співпрацю України з ЄС	33
<i>Дудник Таїсія</i>	Врегулювання правового статусу дітей, народжених шляхом сурогатного материнства	36
<i>Золотухіна Марія</i>	Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України	39
<i>Зубрич Поліна</i>	Гармонізація українського законодавства до права ЄС	42

<i>Клименко Дарина</i>	Соціальне підприємництво. роль у повоєнній відбудові економіки України	47
<i>Ковшар Аліна</i>	Особливості впровадження Е-нотаріату: перспективи та ризики	51
<i>Козляковський Данііл</i>	Податкова реформа в Україні	55
<i>Кривошеєнко Владислава</i>	Захист прав платників податків у податкових спорах	58
<i>Лопатенко Євгенія</i>	Повоєнне відновлення туризму в Україні: проблеми та перспективи	61
<i>Назаренко Анна</i>	Роль нотаріуса у відновленні документів, що посвідчують права власників нерухомості, у післявоєнний період	66
<i>Назарова Жасмін</i>	Післявоєнна адаптація українського законодавства до європейських стандартів прав людини	71
<i>Невмержицька Юлія</i>	Підтримка малого та середнього бізнесу в повоєнний період: правові механізми стимулювання. адаптація українського господарського законодавства до вимог законодавства ЄС	74
<i>Особливець Анастасія</i>	Правові аспекти інтеграції української залізничної структури згідно з стандартами ЄС	78
<i>Плахотнік Аделіна</i>	Договір дарування: сучасні виклики	82
<i>Полігушко Вікторія</i>	Антикорупційні заходи для запобігання конфлікту інтересів під час відбудови культурної і історичної інфраструктури в післявоєнний період	85
<i>Руденко Анна</i>	Реалізація державно-приватного партнерства в умовах війни та у період післявоєнної розбудови	88

<i>Savchuk Anhelina</i>	Recognition and enforcement of the award of the Stockholm arbitration in the dispute Naftogaz vs. Gazprom	91
<i>Сальніков Іван</i>	Роль трудових кадрів у післявоєнній відбудові України	98
<i>Сердюк Діана</i>	Правове регулювання надання міжнародної допомоги Україні в умовах збройного конфлікту з Росією	101
<i>Телелеков Дмитрій</i>	(Е-) каталог Prozorro Market, як інструмент боротьби із зловживаннями в сфері медичних закупівель	105
<i>Ткач Діана</i>	Характеристика та організація успішної підприємницької діяльності	108
<i>Цісар Олена</i>	Міжнародне гуманітарне право: ретроспективний вимір та сучасний вплив	111
<i>Филимонова Ксенія</i>	Роль міжнародного права у врегулюванні правових питань на деокупованих територіях	114
<i>Шкумат Давид</i>	Окремі питання правового регулювання персональних даних в Україні та ЄС	117
<i>Якушева Діана</i>	Правові категорії інтересу держави та суспільства, його моральних засад як підстави для визнання господарського договору недійсним	120

Вікторія БОНДАР, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Ганна ІЛЬЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ ПІСЛЯ ВІЙНИ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Воєнний стан - це особливий правовий режим, який вводиться на території держави або окремих її територіях у разі національної небезпеки чи збройної агресії, яка загрожує територіальній цілісності та суверенітету цієї держави, а також громадянам та населенню.

З 24 лютого 2022 року в Україні триває повномасштабна війна, і за цей час вона стала викликом для бізнесу, адже підприємства стикнулися з великими труднощами, які потребують швидкої адаптації та інноваційних рішень. Значна частина різних підприємств є зруйнована, особливо в зоні бойових дій та на територіях, які на даний момент знаходяться під тимчасовою окупацією. Але незважаючи на це, відновлення економіки та інфраструктури є надзвичайно важливими. Багато власників зруйнованого бізнесу стикаються з рядом викликів. Наприклад, найголовнішими є: політична та економічна нестабільність, пошкодження або знищення інфраструктури, нестача кваліфікованих працівників, зниження попиту та фінансові труднощі. Тому багато хто зупиняють та закривають свій бізнес. Незважаючи на це, інші представники намагаються розвиватися в таких непростих умовах. Особливо це потрібно для підтримки економіки. Проте війна закінчиться та багато власників захочуть відновити свій бізнес.

21 квітня 2022 року Президент України видав указ про створення Національної ради з відновлення України від наслідків війни [1]. Національна рада з відновлення України від наслідків війни є консультативно-дорадчим органом при Президентові України. Основними завданнями Ради є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України

у воєнний і післявоєнний періоди. Для належної роботи Ради та підготовки фахових пропозицій, які випливають із її завдань, при Раді утворюються робочі групи, зокрема з питань: європейської інтеграції; аудиту збитків, понесених внаслідок війни; відновлення та розбудови інфраструктури; відновлення та розвитку економіки; функціонування фінансової системи, її реформування та розвитку; будівництва, містобудування, модернізації міст та регіонів; нової аграрної політики; захисту прав ветеранів війни; юстиції; антикорупційної політики та ще багато інших груп [2]. Результатом роботи цієї ради може бути покращення інфраструктури, залучення міжнародної допомоги, стимулювання інновацій, співпраця між державою та бізнесом.

Загалом відновлення бізнесу в Україні після війни є складним та багатограним процесом, який потребує уважного аналізу правових аспектів. Ключовими факторами в цьому процесі є врахування юридичних ризиків, з якими можуть зіткнутися підприємці, а також можливостей, що відкриваються в нових умовах. Тому для цього ми маємо розібратися в цих питаннях. Для початку потрібно зрозуміти, які є ризики та з чим можуть зіткнутися підприємці при відновленні свого бізнесу. Найголовнішим ризиком, через який відновлення бізнесу після закінчення воєнного стану буде тяжким, є великий рівень корупції. Боротьба з корупцією – це складний і тривалий процес, що вимагає комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, створення ефективних антикорупційних інститутів, підвищення прозорості і підзвітності, а також активну участь громадян. 20 червня 2022 року Верховна рада України ухвалила Антикорупційну стратегію України на 2021-2025 роки [3]. Вона була розроблена з метою посилення боротьби з корупцією в країні, підвищення прозорості та підзвітності державних інститутів, а також зміцнення довіри громадян до влади. На 2023 рік можемо розглянути результати роботи цієї Антикорупційної стратегії:

- підготовлено за чотири місяці проект ДАП на 2023-2025 роки;
- проведено 11 громадських обговорень документа із максимальним залученням до роботи експертів, громадських організацій та усіх зацікавлених органів;
- отримано погодження проекту від 128 органів і установ;
- опрацьовано понад 500 зауважень до проекту та підготовлено Протокол узгодження позицій на півтисячі сторінок;
- відкрито окрему бюджетну програму та забезпечено фінансово-економічне обґрунтування заходів, покладених на НАЗК, на суму понад 150 млн грн [4].

Але, розглядаючи цей виклик, також можемо виділити і можливості, які можуть бути позитивною для відбудови бізнесу. Такою можливістю може бути створення Фонду «Відбудуй Україн». Міжнародний досвід відновлення після

воєнних конфліктів підкреслює важливість створення централізованої агенції, що буде координувати всі процеси. Ця агенція має викликати довіру та бути підзвітною, а отже прозорою єдиною системою за принципом «цифрового сліду кожної операції». Швидкість у процесах та інтеграція існуючих реєстрів та систем - є також однією з основних вимог. Для реалізації цієї ідеї має бути створена окрема Агенція відновлення України (далі - АВУ) та єдина прозора система, яка буде об'єднувати інформацію впровадження всіх етапів відновлення України [5; с. 20]. АВУ може забезпечити координацію всіх процесів відновлення — від будівництва інфраструктури до соціальної підтримки населення. Це допоможе уникнути дублювання зусиль і неефективного використання ресурсів. Також АВУ може розробити систему, яка інтегрує інформацію з різних реєстрів і систем (майнові реєстри, реєстри громадян, бази даних про постраждалих тощо), що дозволить спростити доступ до інформації. Так, як АВУ може працювати в тісній співпраці з міжнародними організаціями, донорськими країнами та іншими структурами, що можуть надати фінансування або експертну підтримку, то ще однією можливістю є використання міжнародного досвіду відновлення після воєнних конфліктів, адаптуючи найкращі практики до українських умов.

Правові аспекти відновлення бізнесу після закінчення воєнного стану в Україні вимагають комплексного підходу. Незважаючи на численні виклики, також існують різні можливості для розвитку і осучаснення бізнес-середовища. Тому для цього важливо та необхідно, щоб власники бізнесу отримали належну юридичну підтримку та доступ до інформації, що допоможе їм адаптуватися до нових умов та максимально ефективно використовувати надані можливості.

Список використаних джерел:

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 року №266/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 07.11.2024)

2. Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/konsultatyvno-doradchi-orhany/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/pro-nacionalnu-radu-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni> (дата звернення: 07.11.2024)

3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2322-20> (дата звернення: 07.11.2024)

4. НАЗК 2.0. Антикорупційна політика – 2022: Антикорупційна стратегія до 2025 року, Державна антикорупційна програма та опитувальник Європейської Комісії. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-2-0-antykoryuptsijna-polityka-2022-antykoryuptsijna-strategiya-do-2025-roku-derzhavna-antykoryuptsijna-programa-ta-opytuvalnyk-yevropejskoji-komisiyi/>

5. Наталія Шаповал, Максим Федосеєнко, Олексій Грибановський, Ольга Терещенко. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>

*Максим БОНДАР, 1 курс ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Ганна ІЛЬЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет**

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІД ЄС: ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З огляду на те, що війна має суттєвий вплив на економічну стабільність України та добробут населення, важливість надання фінансової підтримки протягом усього конфлікту переросла до вирішального рівня. Враховуючи військову агресію росії, Україна потребує значної фінансової допомоги для підтримки обороноздатності, ремонту інфраструктури та фінансування соціальних витрат. Один із головних міжнародних партнерів, Європейський Союз, відіграє вирішальну роль у наданні цієї підтримки, впроваджуючи низку фінансових ініціатив, які підтримують як існування нації, так і її інтеграцію в ЄС. Вивчення юридичних аспектів міжнародної допомоги, які підтримують ефективно використання ресурсів і покращення співпраці з іноземними донорами, має вирішальне значення в цьому відношенні.

Важливими складовими українського законодавства, які встановлюють параметри нагляду за державними коштами та гарантують контроль за їх використанням, є фінансова звітність та прозорість. Ці питання регулюються рядом нормативно-правових актів України, зокрема Бюджетним кодексом [1], Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[2], законами з питань фінансового контролю та державних

закупівель. Ці документи зобов'язують державні організації вести облік фінансових ресурсів, звітувати про виконання бюджету та надавати доступ до інформації про фінансові операції. Але насправді існують проблеми з дотриманням цих стандартів, особливо через неузгоджену звітність, відсутність єдиної бази даних і недостатню автоматизацію процесів. Україна має посилити свої закони про фінансову прозорість та звітність, щоб відповідати нормам ЄС у рамках європейської інтеграції. Це передбачає не лише внесення змін до регуляторних законів, а й запровадження ефективних систем нагляду, контролю та доступу громадськості до фінансових даних. Таким чином, покращення фінансової звітності та прозорості сприятиме зростанню довіри громадськості до державних установ і сприятиме створенню атмосфери, яка сприятиме залученню інвестицій.

Також, варто зазначити що Європейський Союз підписав перші гарантійні угоди на загальну суму 1,4 млрд євро в рамках інвестиційного компонента програми Ukraine Facility, що започаткувало Ukraine Investment Framework. Ця угода має на меті прискорити відновлення України, зокрема її енергетичної інфраструктури, що була суттєво пошкоджена під час війни. Згідно з повідомленням Юлії Свириденко, Першого віце-прем'єр-міністра України, міністра економіки України, нові угоди включають 1 млрд євро кредитних гарантій і 400 млн євро змішаних фінансових грантів, які підтримають приватний сектор, муніципалітети та державні підприємства. Ці інвестиції сприятимуть ремонту і реконструкції енергетичної інфраструктури, а також розвитку транспортного і муніципального секторів, забезпечуючи доступ до фінансування для малих і середніх підприємств, зокрема тих, що постраждали від війни. В цілому, ці зусилля мають на меті залучити до України нових інвесторів і стимулювати економічне зростання.[3] Вся ця допомога має звітуватися міжнародній спільноті, з цією метою Україна повинна адаптувати законодавство до міжнародних стандартів, зокрема до Глобальних стандартів фінансової звітності (IFRS) [5] Ці стандарти забезпечують єдині принципи фінансового обліку та звітності, що сприяє прозорості і зрозумілості фінансової інформації для інвесторів і кредиторів. Впровадження IFRS в Україні не лише полегшить доступ до міжнародних фінансових ринків, але й зміцнить довіру до національної економіки.

Крім того, рекомендації FATF (Financial Action Task Force) [4] щодо протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму є важливим елементом для забезпечення фінансової стабільності. Дотримання цих рекомендацій допоможе Україні покращити механізми контролю за фінансовими потоками, зменшити ризики корупції та підвищити рівень захисту інвестицій. Це, в свою чергу, сприятиме залученню іноземних інвесторів і посиленню економічного розвитку.

Фінансова підтримка України з боку Європейського Союзу в умовах збройного конфлікту є критично важливою для забезпечення економічної стабільності та відновлення країни. Правові аспекти міжнародної допомоги, закладені в угодах з ЄС, не лише сприяють відновленню інфраструктури та соціально-економічних програм, але й створюють основу для гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. Адаптація до Глобальних стандартів фінансової звітності (IFRS) [5] та дотримання рекомендацій FATF щодо протидії відмиванню грошей є необхідними кроками для покращення фінансової прозорості та підзвітності. Ці зміни допоможуть підвищити довіру до національної економіки, залучити іноземні інвестиції та забезпечити стійкість у післявоєнний період. В цілому, ефективне використання міжнародних фінансових ресурсів і реалізація необхідних реформ є ключовими для успішного відновлення та розвитку України, що відкриває нові можливості для її інтеграції в європейське співтовариство.

Корупція є серйозною перешкодою для отримання та ефективного використання фінансової допомоги Україні під час війни. Протидія корупції в Україні базується на міжнародному антикорупційному законодавстві та Конвенції ООН проти корупції [6]. Ця конвенція та це законодавство зобов'язує держави підвищувати прозорість у державних справах, забезпечувати відповідальність посадових осіб та запроваджувати ефективні механізми контролю. Під час війни в Україні дотримання антикорупційних стандартів має критичне значення для отримання міжнародної допомоги. Країни-донори та міжнародні організації прагнуть переконатися, що фінансова допомога використовуватиметься ефективно та без зловживань. Впровадження антикорупційних заходів в Україні може зміцнити довіру міжнародних партнерів і сприяти збільшенню обсягів підтримки, що є важливим для відновлення та стабілізації країни в умовах військових викликів.

Одним із ключових напрямів реформування державних служб є створення умов, які зменшують безпосередній контакт між державними службовцями та клієнтами. Це дозволяє знизити ризики корупційних діянь, оскільки діджиталізація процесів і запровадження електронних сервісів забезпечують прозорість та контроль за взаємодією. Використання цифрових платформ для надання послуг зменшує можливості для маніпуляцій і зловживань, водночас спрощуючи доступ до державних ресурсів для громадян. Такий підхід не тільки підвищує ефективність обслуговування, але й сприяє формуванню довіри до державних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. ЄС підписав перші гарантійні угоди на 1,4 млрд євро у рамках інвестиційного компонента програми Ukraine Facility, Юлія Свириденко. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=572fca0e-30db-42db-bf1f-ce788ebdc71c&title=GarantiiniUgodiNa1-4-MlrdUkraineFacility>
4. FATF (2012-2023), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France. URL: www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatfrecommendations.html
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

Анна ВИШНЯ, 4 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Тетяна ПОГАРЧЕНКО, к.ю.н.,
доцент, доцент кафедри
міжнародного цивільного та
комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УСИНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Усиновлення є юридичним фактом, який має на меті появу правового зв'язку між усиновлювачем та усиновителем, оскільки після усиновлення припиняється правовий зв'язок дитини з її біологічними батьками та виникає новий зв'язок між дитиною та усиновлювачем [1, с. 64]. Питання усиновлення дітей завжди було непростим, оскільки держава повинна бути впевнена, що влаштовуючи дитину в нову родину, будуть забезпечені її найкращі інтереси.

Воєнний стан вніс свої корективи у всі сфери діяльності, в тому до процедури усиновлення.

Хотілося б розпочати зі статистики за даними благодійного фонду «Голоси дітей», які є актуальними станом на 2024 рік. Згідно даної статистики кількість сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні сягає близько 70 тисяч дітей. Унаслідок воєнних дій понад 13 тисяч дітей залишилися без батьківського піклування, **1759 з них стали сиротами**. Окрім того, голова правління «Української мережі за права дитини» і національна директорка з розвитку програм «СОС Дитячі Містечка Україна» Дар'я Касьянова зауважує, що ця статистика не відповідає дійсності у зв'язку з тим, що багато територій було окуповано і до них немає доступу. Відповідно, ми не знаємо, чи є там ті діти, що з ними, і взагалі порахувати їх неможливо [2]. Отже, ситуація з дітьми, яким потрібна сім'я є надзвичайно актуальною. Але при цьому варто зауважити, що держава максимально зацікавлена у тому, щоб не розлучати дитину з біологічним батьками. Тому ті діти, які внаслідок повномасштабного вторгнення втратили батьків протягом певного періоду не можуть бути усиновлені.

Загалом процедура усиновлення є часовитратним процесом і її можна поділити на наступні етапи. Першим є подання заяви про бажання стати на облік усиновлювачів та необхідних документів, які визначені законодавством. Зробити це можливо або безпосередньо звернувшись до служби у справах дітей за місцем проживання або ж через «Дію», зокрема, можливість виникла після 24 лютого 2022 року. Другим етапом є фактично фільтрація працівниками служби у справах дітей кандидатів в усиновлювачі на відповідність критерія. Варто зауважити і про те, що в умовах правового режиму воєнного стану держава обмежила перелік осіб, які можуть усиновити дитину. Так, Постановою Кабінету Міністрів України № 576 від 01 червня 2023 р. визначено, що під час воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування діяльність з усиновлення дітей громадянами України, які тимчасово або постійно проживають (перебувають) за межами України, та іноземцями, у тому числі взяття таких осіб на облік кандидатів в усиновлювачі, видача їм направлення для знайомства та встановлення контакту з дитиною не здійснюються [3]. Якщо буде встановлена відповідність критерієм працівники перевіряють стан житла та побутових умов, щоб переконатися, що в ньому може проживати дитина. Після цього особи, які бажають усиновити дитину направляються на спеціалізоване навчання. У разі його позитивного проходження надається рекомендація щодо віку та кількості дітей, які сім'я може усиновити. На нашу думку, в умовах воєнного стану проходження навчання може бути проблематичним. Воно обов'язкове для подружжя і проходить у форматі офлайн, але оскільки велика кількість

чоловіків служать у військових формуваннях вони не можуть фізично проходити навчання. Тому в даному випадку держава повинна передбачити можливість окремої відпустки для військовослужбовця. Окрім того, необхідно передбачити однозначну гарантію щодо такої відпустки, а не надання її на розсуд командира. Третім етапом є знайомство з дитиною, воно може бути як офлайн, так і онлайн у разі, якщо дитина евакуйована за кордон, але після цього обов'язковою є і особиста зустріч, також відбувається ознайомлення з інформацією про дитину. У разі якщо сім'я приймає рішення про усиновлення дитини з якою була проведена зустріч необхідно подати відповідно заяву до служби у справах дітей за місцем проживання дитини. Після цього служба у справах дітей з'ясовує чи згодна дитина, якщо вона досягла відповідного віку і рівня розвитку та готує висновок про доцільність усиновлення. Завершальним етапом фактично є звернення до суду за місцем проживання дитини із заявою про усиновлення в рамках окремого провадження, ухвалення рішення і набрання його законної сили. Варто вказати, що цього року були внесені певні зміни: тепер родина, яка перебуває в процесі усиновлення дитини, зможе забрати дитину до себе раніше, ніж буде винесене рішення суду [4]. На нашу думку, це має позитивний характер, оскільки дитина зможе раніше встановлювати зв'язок з новою сім'єю.

Таким чином, внаслідок повномасштабного вторгнення збільшилася кількість сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування. Але при цьому держава максимально зацікавлена, щоб діти не втрачали юридичний зв'язок з рідними батьками, відповідно є «ускладнюючі» чинники для усиновлення. Щодо самої процедури усиновлення її варто поділити на 4 етапи. Держава обмежила коло осіб, які можуть бути усиновлювачами під час дії правового режиму, але поряд з цим пішла у певних моментах на спрощення процедури. На нашу думку, нагальною проблемою є неможливість одного з подружжя проходити навчання у разі, якщо вони несуть військову службу. Тому законодавець повинен врегулювати дане питання. У такому випадку держава не лише надасть змогу родинам усиновити дітей, а і фактично забезпечить їм щасливе дитинство в сім'ї у такий непростий для всіх українців час.

Список використаних джерел:

1. Микитин В.І. Деякі особливості усиновлення дітей громадянами України. *Право і суспільство*. № 3. Ч. 2, 2017. С. 62-67.
2. Без батьків під час війни : яка ситуація з сиротами в Україні. URL : <https://voices.org.ua/news/bez-batkiv-pid-chas-viyny-iaka-sytuatsiia-iz-syrotamy-v-ukraini/> (дата звернення: 14.10.2024)

3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України під час воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2023. № 576. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.10.2024)

4. Деякі питання провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, соціального захисту дітей, залишених без батьківського піклування : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2024 № 331. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.10.2024)

Юлія ГЕРМАН, 4 курс ФМТП.

Державний торговельно-економічний університет

науковий керівник:

Юлія КАБЕНОК, к.ю.н., доцент,

доцент кафедри міжнародного цивільного та комерційного права

Державний торговельно-економічний університет

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКІВ ПОШКОДЖЕНОГО ТА ЗРУЙНОВАНОГО МАЙНА У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Внаслідок збройної агресії та масштабних руйнувань, що їх зазнала Україна, державні органи та міжнародні інституції активно досліджують механізми захисту прав власників пошкодженого та зруйнованого майна. Складність означеного питання пов'язане з тим, що воно містить як національні, так і міжнародні аспекти. У процесі повоєнної відбудови України важливо не тільки відшкодувати шкоду фізичним та юридичним особам, а й встановити відповідальність агресора та забезпечити фінансування відновлення населених пунктів та їх інфраструктури.

Основи захисту власності цивільного населення під час збройних конфліктів закріплені у низці міжнародних правових актах. Зокрема, Женевській конвенції від 1949 року та Додаткових протоколах до неї, які містять норми, що забороняють напади на цивільні об'єкти та майно, як-от, широкомасштабне руйнування і привласнення власності, не виправдане

воєнною необхідністю [1]. За міжнародним гуманітарним правом (далі - МГП), військові дії, які ведуть до навмисного пошкодження або знищення цивільного майна, заборонені і можуть розцінюватися як воєнні злочини, що створює основу для можливих претензій щодо компенсації збитків, завданих унаслідок порушень з боку агресора.

Керуючись цілями і принципами, закріпленими у Статуті Організації Об'єднаних Націй [2], у 1991 році було створено Компенсаційну комісію ООН (UNCC) для виплати компенсацій за збитки та шкоду, заподіяну в результаті незаконного вторгнення Іраку та окупації Кувейту в 1990-1991 роках [3]. Створення подібного механізму може бути можливим і для України, що дозволить реалізувати принцип компенсації за шкоду, завдану унаслідок збройної агресії.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Грузія проти Росії (II)» (№ 38263/08) є важливим прецедентом у контексті захисту прав власників під час збройних конфліктів. 28 квітня 2023 року ЄСПЛ зобов'язав росію виплатити Грузії 129,8 мільйона євро компенсації за порушення прав людини під час війни 2008 року [4]. Суд встановив, що росія несе відповідальність за: вбивства цивільних осіб у грузинських селах Південної Осетії та в «буферній зоні»; нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження з грузинськими військовополоненими та цивільними особами; перешкоджання поверненню громадян Грузії до їхніх домівок у Південній Осетії та Абхазії; невиконання зобов'язання провести адекватне та ефективне розслідування подій, які мали місце під час та після активної фази бойових дій [4]. Означене рішення підкреслює, що держава, яка здійснює контроль над територією, несе відповідальність за порушення прав людини, включаючи права власників майна. Таким чином, у випадках збройних конфліктів, коли держава-агресор контролює певну територію, вона зобов'язана забезпечити захист прав власників та відшкодувати завдані збитки. Крім того, цей прецедент може бути використаний Україною для захисту прав власників майна на окупованих територіях, оскільки він демонструє відповідальність держави-агресора за порушення прав людини та майнових прав під час збройного конфлікту.

В Україні право приватної власності захищається Конституцією України, адже відповідно до статті 41, кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю [5]. У свою чергу, це є підґрунтям гарантії відшкодування за шкоду, завдану майну громадян і юридичних осіб у випадках, передбачених законом.

З огляду на бойові дії, що тривають з 2014 року, в Україні прийнято низку законодавчих актів, які регулюють питання відшкодування збитків, завданих громадянам внаслідок збройної агресії. Один із ключових — Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово

окупованій території України», прийнятий у 2014 році. Вказаний закон передбачає, що відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації, покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію (ч. 9 ст. 5) [6]. Однак можливість реалізації права на відшкодування шкоди ускладнюється тим, що частина території України досі залишається під контролем окупаційної влади.

Важливим кроком у процесі захисту прав власників пошкодженого майна стало прийняття Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» (2022 р.), який передбачає фінансування компенсації зі спеціальних фондів для виплат власникам пошкодженого майна [7]. Закон встановлює порядок подання заяв на отримання такої компенсації, визначає механізми оцінки збитків та здійснення виплат. Проте такі фонди на даний момент є обмеженими у своїх ресурсах, що зменшує можливості відшкодування усіх збитків.

Цікавий приклад відбудови пошкодженого майна можна знайти в практиці Хорватії, яка після закінчення війни в 1990-х роках впровадила ефективні механізми для відновлення житла. Уряд Хорватії створив єдину базу даних пошкодженого майна та централізовану систему компенсацій, що фінансувалася з державного бюджету та за допомогою міжнародної підтримки, дозволяючи уникнути дублювання витрат і забезпечити прозорість процесу відбудови [8].

Водночас в Україні вже функціонують Міжнародний Реєстр збитків, програма «Відновлення» та Реєстр пошкодженого та знищеного майна, які централізують облік збитків і сприяють ефективному розподілу коштів на відновлення. Досвід Хорватії може додатково посприяти вдосконаленню цих систем та забезпечити максимальну прозорість процесу. Крім того, залучення міжнародних організацій, таких як ООН, Європейський Союз та Світовий банк, могло б стати додатковим ресурсом для фінансування відбудови пошкодженого майна.

На міжнародному рівні підтримка України в повоєнній відбудові може реалізовуватися через використання заморожених активів РФ. У 2022 році Європейський Союз та США заморозили значні активи, що належать РФ, і тепер обговорюється можливість використання цих коштів для фінансування відбудови України. Такий механізм може бути ефективним засобом

відшкодування збитків, завданих українським громадянам і суб'єктам господарювання [9].

Для реалізації цієї ініціативи Україна повинна вести переговори з міжнародними партнерами та створити національний фонд для управління отриманими коштами, що дозволить забезпечити прозоре використання ресурсів і відновлення інфраструктури. Важливим кроком стало б прийняття спеціального законодавства, що регламентувало б використання заморожених активів для компенсацій та підтримки відбудови.

Україна вже працює над створенням міжнародних механізмів для притягнення рф до відповідальності за завдані збитки. Низка європейських країн, включаючи Польщу, Латвію, Литву та Естонію, підтримують ініціативу щодо створення міжнародного компенсаційного механізму для відшкодування збитків Україні. Такий механізм може фінансуватися за рахунок активів, заморожених у результаті санкцій проти рф [10].

Зокрема, у грудні 2022 року Європейський Союз прийняв резолюцію, яка передбачає використання заморожених активів для відновлення України, що створює прецедент для міжнародного законодавства і підвищує шанси на притягнення рф до відповідальності [10]. Важливо зазначити, що застосування таких коштів можливе лише в умовах чіткого правового регулювання та міжнародної координації.

Для забезпечення належного захисту прав власників пошкодженого майна в Україні доцільно запровадити ефективні механізми контролю за розподілом коштів, які призначені для виплати компенсацій власникам пошкодженого або знищеного майна, а також для відновлення постраждалих регіонів. Крім того, законодавче закріплення можливості використання заморожених активів дозволить отримати необхідні ресурси для відбудови та створити прецедент міжнародного права. Також, співпраця з міжнародними організаціями та партнерами сприятиме розробці прозорих механізмів фінансування і відбудови, що збільшить підтримку України на міжнародному рівні.

Отже, захист прав власників пошкодженого та зруйнованого майна в Україні є важливим завданням держави та міжнародної спільноти. Врахування міжнародного досвіду, підтримка партнерів і вдосконалення національного законодавства сприятимуть відновленню справедливості та постраждалих регіонів. Україна має унікальну можливість впровадити інноваційні механізми для відбудови, які можуть стати прикладом для інших держав у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про захист цивільного населення під час війни: Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 29.10.2024).
2. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/en/charter-united-nations/> (дата звернення: 29.10.2024).
3. United Nations Compensation Commission. URL: <https://uncc.ch/> (дата звернення: 29.10.2024).
4. Грузія проти Росії (II) (№ 38263/08) : Рішення ЄСПЛ від 21 січня 2021 року. URL: <https://rm.coe.int/georgia-v-russia-ii-gc-ukr/1680a58450> (дата звернення: 13.11.2024).
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2024).
6. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 р №1207-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 29.10.2024).
7. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23 лютого 2023 р. №2923-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 29.10.2024).
8. Відновлення зруйнованого майна в Хорватії: досвід для України. URL: <https://reconstruction.gov.hr/> (дата звернення: 29.10.2024).
9. Council conclusions on Ukraine's recovery and reconstruction: European Union from 23 March 2023 EUCO 4/23. URL: <https://www.consilium.europa.eu/> (дата звернення: 29.10.2024).
10. European Parliament resolution of 19 September 2024 on continued financial and military support to Ukraine by EU Member States (2024/2799(RSP)). URL: <https://www.europarl.europa.eu/> (дата звернення: 29.10.2024).

*Анастасія ГРАБАЗЕЙ, 1 курс
магістратури, ФМПП*

Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Діана БУКАТОВА, к.ю.н.,

доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права

Державний торговельно-економічний
університет

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В НОТАРІАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ АНАЛІЗУ ЗАКОНОДАВСТВА ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ

Сучасні глобалізаційні процеси сприяють активному обміну правовим досвідом між різними державами, що є важливим чинником для розвитку правової системи будь-якої країни. Зокрема, для України вивчення та адаптація ефективних практик розвинених країн може стати потужним інструментом для вдосконалення національного законодавства. Нотаріальна процесуальна діяльність не є виключенням. Так, на нашу думку, дана сфера зазнає неабияких змін під впливом євроінтеграційних процесів. Впроваджується низка новітніх технологій та механізмів, удосконалюються стратегії, модернізуються ідеї. Актуальність теми наукової роботи втілюється й крізь призму необхідності забезпечення приватних та публічних інтересів у площині правових аспектів післявоєнної інтеграції України в Європейський Союз.

Аналізуючи наукову доктрину, можна стверджувати, що, за загальним правилом, прийнято виокремлювати дві моделі нотаріату, а саме: нотаріат англосаксонського та латинського типу. Саме другий тип сформувався в результаті правового розвитку в країнах романо-германської групи. До цього ж типу належить і нотаріат в Україні, розвиток та адаптація якого орієнтуються на стандарти класичної системи нотаріату в країнах континентальної Європи. З огляду на зазначене вище, основною метою наукового пошуку є аналіз законодавчого врегулювання нотаріальної процесуальної діяльності в Україні, Французькій республіці та Федеративній республіці Німеччина. Пошук основних особливостей, порівняння підходів та обґрунтування переваг і ризиків імплементації зарубіжного досвіду в національну систему, особливо в повоєнний період.

Як відомо, нотаріат в Україні - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають

юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності [1, ч. 1 ст. 1].

У свою чергу, основними джерелами французького нотаріального процесуального права є Кодекс етики нотаріуса [2] та Професійний регламент нотаріуса, затверджений наказом Міністерства юстиції (Arrêté portant approbation des règles professionnelles des notaires et du règlement professionnel du notariat) (надалі за текстом – Регламент) [3]. За змістом, дані положення визначають основні принципи нотаріальної діяльності, особливості її здійснення, межі професійної етики нотаріусів, їх компетенцію, становище в державі, суспільстві тощо. Держава, в особі Міністерства юстиції, активно бере участь в регулюванні питань організації нотаріальної діяльності, визначенні чисельності нотаріального корпусу і вирішенні низки інших питань, не втручаючись в той же час в сутність нотаріального провадження [4, с. 102]. Здійснюючи аналіз попередньо вказаних нормативно-правових актів, можна виокремити таку особливість французького нотаріату, як можливість залучення декількох нотаріусів у процес вчинення однієї нотаріальної дії. Мова йде про ситуації, коли декілька осіб, що є учасниками однієї нотаріальної послуги, користуються послугами різних нотаріусів [3, ст. 29].

Так, вважаються такими, що мають однаковий інтерес, до прикладу, кілька продавців чи покупців, дарувальників чи обдаровуваних, кілька спадкоємців, заповідачів, подружжя тощо. Якщо кожна сторона вимагає втручання свого нотаріуса, правочин посвідчується, з урахування старшинства, досвіду нотаріусу. В окремих ситуаціях, законодавець встановив імперативну вимогу. До прикладу, у випадку залучення нотаріусів зі сторони юридичної особи приватного права, стосовно якої провадиться ліквідаційна процедура в судовому порядку, та судового ліквідатора, без урахування старшинства нотаріусів, здійснення нотаріальних дій буде відбуватися нотаріусом, залученим стороною ліквідатора. Натомість, українським законодавством не передбачено можливості залучення декількох нотаріусів в межах однієї справи. Вважаємо такий підхід виправданим, оскільки таке залучення підвищує ймовірність виникнення конфлікту інтересів.

У свою чергу, у Німеччині нотаріальна та нотаріальна процесуальна діяльність врегульовані федеральними законами, правилами, статутами тощо. Так, Федеральним положенням про нотаріат законодавчо закріплена діяльність нотаріусів в масштабах країни та передбачено, що нотаріус є представником публічної посади та органу попереджувального правосуддя, оскільки законодавець наділяє можливість нотаріусів вирішувати спори між фізичними та юридичними особами до їх безпосереднього звернення до суду [5]. Окрім того, існує низка спеціальних актів що регулюють процесуальні питання діяльності нотаріуса, а саме: Закон про нотаріальне посвідчення, що містить

детальні положення про створення та оформлення нотаріального акту (BeurkG) [6]; Розпорядження про ведення нотаріальних справ і довідників (NotAktVV) [7]. Останнім актом закріплено обов'язок нотаріуса вести реєстри, що, у свою чергу, гарантує прозорість такої діяльності. Перевагою є й детальні вказівки на те, як слід заповнювати електронні реєстри. Розділ 11 вищевказаного Розпорядження присвячений питанням ведення електронних архівів документів та електронного сховища нотаріальних справ з деталізацією окремих елементів, таких як проведення заходів безпеки даних проти зловживання у сфері захищеності мережі інформаційних технологій, процедури надання та передачі прав технічного доступу, скасування або відкликання авторизації технічного доступу, заходи у разі технічної непрацездатності нотаріальних палат тощо [7].

Вважаємо, що такий підхід є досить сучасним та прогресивним. Оскільки в Україні електронний документообіг запроваджено відносно нещодавно, процедура його автоматизації не є детально врегульована в національному законодавстві. Тож, запровадження досвіду Німеччини, а саме внесення змін до Правил ведення нотаріального діловодства в Україні в контексті створення окремого розділу, який би чітко та вичерпно врегульовував процедурні аспекти діяльності нотаріуса в сфері електронного документообігу, позитивно відобразилося б на удосконаленні функціонуванні нотаріусів в країні.

Окрім того, розділ 2 Закону про нотаріальне посвідчення Німеччини містить вказівку на можливість здійснення нотаріальної процесуальної діяльності за допомогою відеозв'язку (тобто дистанційно) [6]. У такому випадку, нотаріус повинен отримати впевненість щодо учасників процесу за допомогою фотокартки, надісланої йому в електронному вигляді, та з використанням або ж електронного підтвердження особи (відповідно до передбаченої процедури), або електронного засобу ідентифікації, враховуючи ст. 6, 8 (2) Регламенту (ЄС) № 910/2014. До того ж, якщо залучена особа вже є відома нотаріусу, надсилання фотографії не потребується.

З одного боку, такий підхід є суперечливий, в контексті способу здійснення нотаріусом своєї діяльності, що, у свою чергу, вимагає бездоганної об'єктивності та високих стандартів професійної етики. Однак, з іншого боку, такий підхід може стати актуальним у контексті забезпечення інтересів суб'єктів станом на зараз та в післявоєнний час.

Різнобічними, з огляду на аналіз законодавства України, Франції та Німеччини, є й питання оплати здійснених нотаріальних послуг. До прикладу, у Франції, згідно зі ст. 23 Регламенту, нотаріус отримує плату за вчинення нотаріальних дій, згідно з обов'язковою та єдиною на всій території шкалою

визначення винагороди [3]. У Німеччині витрати на нотаріальні послуги однаково регулюються по всій країні Законом про судові та нотаріальні збори (BNotO) [8]. Відповідно до розділу 17 абзацу 1 речення 1 попередньо згаданого закону, нотаріуси зобов'язані стягувати гонорари та витрати, передбачені законом – не більше і не менше. Будь-які угоди про винагороду не допускаються [8]. Вартість послуг нотаріусів визначається фіксованими тарифами, які залежать від типу та вартості операції, а не від витраченого часу чи складності роботи. Оскільки нотаріуси є публічними посадовими особами, їм заборонено вільно встановлювати ціни на свої послуги. В Україні ж, оплата послуг залежить від форми здійснення нотаріальної діяльності. Так, приватні нотаріуси за вчинення нотаріальних дій справляють плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та фізичною або юридичною особою. Державні нотаріуси за вчинення нотаріальних дій справляють державне мито в розмірах, встановлених Декретом Кабінету Міністрів України «Про державне мито» [9].

Вважаємо системний підхід із визначенням єдиної системи оплати таким, що дозволяє уникнути необґрунтованих цінових коливань, забезпечує прозорість для всіх осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних послуг, незалежно від їхнього соціального чи матеріального становища.

Отже, у процесі дослідження та викладення матеріалу з даного питання, проведено аналіз французького та німецького досвіду нотаріальної діяльності в контексті адаптації певних аспектів в національне законодавство. Проаналізовані суттєві відмінності у підходах законодавців у площині дослідженої сфери. Запропоновано, на тлі досвіду Німеччини, внесення змін до Правил ведення нотаріального діловодства в Україні в контексті впровадження вичерпного врегулювання процедурних аспектів діяльності нотаріуса в сфері електронного документообігу. Оглянуті переваги та недоліки здійснення нотаріальної діяльності дистанційно, з використанням засобів відеозв'язку. Зауважено на основних відмінностях у сфері оплати послуг нотаріусів. Зроблено висновок про важливість застосування системного підходу інтеграції, виключно з урахуванням як позитивного досвіду, так і ризиків зарубіжних моделей, що забезпечить ефективне реформування української нотаріальної системи.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат: Закон України за станом на 02 вересн. 1993р. № 3425-ХІІ. База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 26.10.2024 року).

2. Кодекс етики нотаріуса: Decret n° 2023-1297 du 28 Itctmbre 2023 relatif au/Code de deontologie des notaries URL: https://www.csn.notaires.fr/fr/code-de-deontologie-des-notaires_ (дата звернення: 26.10.2024 року).
3. Професійний регламент нотаріуса: наказ Міністерства юстиції/Arrêté du 29 janvier 2024 portant approbation des règles professionnelles des notaires et du règlement professionnel du notariat URL: https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=O1AUOBu9YMrWCKOhL_OeXGpo1-VAQQ3SWS78Jnrg8rg= (дата звернення: 26.10.2024 року).
4. Кондратенко В. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності нотаріату в зарубіжних країнах. Наукові записки КДПУ. Серія: Право. 2017. Вип. 1. С. 101-105 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnp_2017_1_18 (дата звернення: 27.10.2024 року).
5. Про нотаріат: Федеральне положення Німеччини від 16 лют. 1961 р. // Офіційний веб-сайт URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html> (дата звернення: 27.10.2024 року).
6. Про нотаріальне посвідчення: Закон від 28 серпн. 1969 р. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/index.html> (дата звернення: 28.10.2024 року).
7. Про ведення нотаріальних справ і довідників: Розпорядження від 13 жовтн. 2020 р. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/notaktvv/BJNR224610020.html> (дата звернення: 28.10.2024 року).
8. Про витрати на добровільну юрисдикцію судів і нотаріусів: Закон Німеччини від 23 липн. 2013 р./Gesetz über Kosten der freiwilligen Gerichtsbarkeit für Gerichte und Notare URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gnotkg/index.html> (дата звернення: 27.10.2024 року).
9. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січн. 1993 року № 7-93 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#Text> (дата звернення: 27.10.2024 року).

*Тетяна ДАНИЛЮК, 3 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Юлія ТИЩЕНКО, к.ю.н., доцент ,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.**

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Сучасні виклики, з якими зіткнулася Україна, відкривають можливість для створення нової моделі взаємодії між суспільством і наукою, що сприятиме зростанню її ролі в науково-технічному прогресі та інноваціях, посиленню оборонного потенціалу держави, ухваленню соціально значущих рішень та формуванню національних стратегій розвитку. Інституційні реформи допомагають зміцнити засади ринкової економіки, змінюють уявлення бізнесу та суспільства, а також формують нові ціннісні орієнтири. Принципи верховенства права є важливою складовою сучасного суспільства. Зараз активно обговорюються підходи до відбудови економіки України і напрямки використання міжнародної допомоги. У післявоєнний період ключовим фактором для відновлення промисловості стане підвищення конкурентоспроможності через інновації та інвестиції в технологічні процеси.

Основою економіки є робочі місця та інноваційний розвиток. Війна призводить до втрат зайнятості, що знижує ефективність економіки і здатність створювати додану вартість. Інновації та інвестиції сприяють структурним змінам, зростанню продуктивності й конкурентоздатності, забезпечуючи стале зростання. Ключовими аспектами залишаються модернізація виробництва, покращення управління та правових норм, розвиток громадянського суспільства, що відповідатиме принципам міжнародного права й сприятиме інтеграції в глобальну економіку.

Насамперед потрібно розробити стратегію інноваційно-інвестиційного розвитку України для періоду післявоєнного відновлення, яка буде комплексною моделлю з чітко визначеними ключовими заходами і стратегічними пріоритетами, спрямованими на підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності. Стратегія має включати конкретні

кількісні показники для зростання інноваційної активності та містити визначені часові рамки реалізації.

Основними напрямками такої стратегії повинні стати: створення умов для розвитку і раціонального використання науково-технологічного потенціалу; стимулювання технологічної модернізації економіки; підвищення результативності державного сектору науки; забезпечення ефективного захисту і використання прав інтелектуальної власності у сфері науки і технологій; належне фінансування інноваційного процесу; створення системи багаторівневої освіти з фокусом на інновації; розбудова інноваційної інфраструктури; впровадження результатів науково-технічних досліджень в економіку; формування системи управління інноваційною діяльністю; реалізація регіональної інноваційної політики [1].

Військові дії в Україні спричинили кризу в усіх сферах економіки, що досягла глобальних масштабів і викликала потребу в численних міжнародних заходах щодо післявоєнної відбудови. Ситуація вимагає зміни підходів: замість мирного прогнозування необхідний глибокий аналіз, створення нової методології та впровадження інновацій. Розвиток технологій, продуктів та послуг стане ключем до підвищення продуктивності й конкурентоспроможності, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню рівня життя. Інновації залучатимуть іноземні інвестиції, укріплюючи економічну безпеку й зменшуючи залежність від імпорту. Участь у міжнародних проєктах і обмін досвідом посилять інноваційний потенціал країни, створюючи сприятливі умови для інвестицій та економічного розвитку [2].

Відновлення економіки України має ґрунтуватися на стратегії сталого розвитку, що передбачає збалансування інтересів економічного, соціального, екологічного та демографічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності країни в умовах п'ятого і шостого технологічних укладів, а також покращення якості життя.

Для цього потрібно:

- забезпечити мир в Україні;
- посилити геоекономічне значення України як мосту між Європою та Азією;
- створити «економіку майбутнього» через легалізацію бізнесу та впровадження єдиного податку;
- завершити процес децентралізації та адміністративної реформи;
- у відносно неушкоджених містах організувати інноваційні центри на основі наявних ресурсів і науково-виробничого потенціалу;

- сформувати нове керівництво з представників територіальних громад.

Основними пріоритетами післявоєнного відновлення економіки залишаються інновації у науковій, промисловій, техніко-економічній та аграрній сферах [3].

Україна, прагнучи відповідати вимогам ЄС, повинна дотримуватися принципів захисту інвестицій, зокрема через гарантування права власності, захист від експропріації без належної компенсації та забезпечення справедливого і неупередженого ставлення до іноземних інвесторів. Основними міжнародними документами, що регулюють інвестиційну діяльність, є Конвенція про захист прав іноземних інвесторів та двосторонні угоди про захист інвестицій, підписані Україною з країнами ЄС.

Міжнародне приватне право є основою для регулювання відносин між іноземними інвесторами та українською державою. Зокрема, важливу роль відіграє адаптація українського законодавства до положень Брюссельської (про юрисдикцію) та Римської конвенцій (про застосування права), що забезпечує стабільні та зрозумілі умови для ведення бізнесу іноземними інвесторами в Україні. Це закріплено в рекомендаціях Європейської комісії щодо приведення українського законодавства у відповідність до *acquis communautaire*.

Про повноцінне відновлення економіки України говорити поки що зарано, адже підприємствам належить відновити виробничі процеси майже з нуля. Держава повинна активно сприяти переорієнтації економіки на забезпечення обороноздатності, продовольчої безпеки, а також на відбудову та підтримку інфраструктури. Уряд вже розробив щонайменше три стратегії післявоєнного відновлення, а кілька інших ще перебувають у процесі підготовки. План, сформований Національною радою з відновлення України, спирається на такі принципи: повний доступ до ринків країн Великої сімки та ЄС, інтеграція України як повноправного члена ЄС, побудова економіки на основі лібералізації та дерегуляції, а також перехід від експорту сировини до розвитку переробної промисловості в тих секторах, що мають найвищий експортний потенціал [4].

Окрім внутрішніх заходів, повоєнне відновлення економіки України вимагатиме інтеграції міжнародних правових норм, які забезпечать стабільність інвестиційного клімату та захист іноземного капіталу. Згідно з принципами міжнародного права, Україна прагне гарантувати захист прав інвесторів, уникаючи ризиків експропріації та забезпечуючи доступ до незалежних арбітражів (Конвенція ICSID та інші міжнародні інструменти). Це сприятиме зміцненню довіри іноземних партнерів та інвесторів.

На додаток, відповідно до вимог ЄС, Україна продовжує гармонізувати своє законодавство з *acquis communautaire*, включно з правами на

інтелектуальну власність, екологічними стандартами та нормами добросовісної конкуренції. Це дозволить не тільки укріпити внутрішній правопорядок, але й сприятиме повноправній інтеграції в єдиний ринок ЄС, що є однією з довгострокових цілей для економічної стабільності та зростання.

Ефективним механізмом державного впливу на інноваційну трансформацію економіки є законодавче стимулювання інноваційної діяльності та створення нормативно-правової бази, сприятливої для високотехнологічних секторів і розвитку необхідної інноваційної інфраструктури. В Україні законодавство у сфері інноваційної діяльності охоплює близько 13 законів, понад 50 урядових нормативно-правових актів і близько 100 відомчих документів. Однак нормативно-правова база у цій сфері ще не сформована системно, що вказує на нестачу послідовної державної політики та затримує розвиток інноваційної інфраструктури. Крім того, правове регулювання інноваційної діяльності залишається суперечливим і фрагментарним, частково не відповідаючи вимогам економіки, заснованої на знаннях. Все ще не досягнуто належного захисту прав інтелектуальної власності, процес створення інноваційних суб'єктів є надто складним, а законодавчі умови для розвитку венчурного капіталу як ринкового інституту не розроблені [5].

Ця проблема є особливо актуальною для України через значне поширення малоефективної практики правотворення. Правові ризики, накопичені в мирний час, яскраво проявилися в умовах воєнного стану, а поточна суперечлива правотворча діяльність ускладнює ситуацію та може негативно позначитися на економіко-соціальній сфері під час післявоєнного відновлення.

Серед основних проблемних аспектів можна виділити:

- невизначеність конституційних основ функціонування економіки, оскільки правова модель економічної системи визначає принципи прийняття законів, управління економікою та відповідальність за неефективні рішення;
- надмірне регулювання підприємницької діяльності та несприятливі регуляторні умови в умовах військової агресії;
- нестабільність законодавства, спрямованого на стимулювання економічної діяльності, зокрема через тимчасові митні й податкові пільги, які в цілому мали позитивний вплив;
- непослідовність державної політики щодо гарантування стабільних умов для інвестиційної діяльності [6].

Отже, відновлення економіки України після війни вимагає цілісного підходу, що базується на інноваційно-інвестиційній моделі, поєднуючи соціально-економічні реформи з міжнародною інтеграцією. Ключову роль відіграють інституційні та правові реформи, що сприятимуть створенню

конкурентного інноваційного середовища, інтеграції у світовий ринок та залученню іноземних інвестицій. Стабільна нормативно-правова база є основою для захисту прав інвесторів і стимулювання технологічної модернізації. Важливо забезпечити захист прав інтелектуальної власності, створити умови для венчурного капіталу, модернізувати виробничі процеси та покращити державне управління.

Інтеграція з ЄС і гармонізація законодавства України з *acquis communautaire* підтримають економічний розвиток через доступ до ринків ЄС та стимулювання високих стандартів у всіх секторах. Разом із міжнародними інвестиціями та підтримкою держав Великої сімки це створить надійну основу для сталого зростання. Україні слід забезпечити ефективну реалізацію економічної політики, орієнтованої на інновації та довготривале зростання, що дозволить не лише відновити економіку, але й створити сприятливі умови для інтеграції в глобальну економіку.

Список використаних джерел:

1. Масленніков Є. І., Кузнєцов Е. А., Сафонов Ю. М., Філіппова С. В. та інші. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 854 с.
2. Петрань С., Шамота В. Роль інновацій у відновленні економіки України після війни. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу: тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму, 23 берез. 2023 р. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С. 48-50.
3. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. Суми, 2022. 280 с.
4. Пилипенко Я. Відновлення України після війни: хто, як і за чії гроші. *Економічна правда*. 19 травня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/05/19/687200/> (дата звернення: 15.06.2023).
5. Жовнірчик Я. Аналіз та шляхи вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України. *Ефективна економіка*. № 2. 2012. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=934> (дата звернення: 13.06.2023)
6. Устименко В., Джабраїлов Р. Деякі правові ризики соціально-економічного розвитку України у воєнний час та період повоєнного відновлення. Правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови з метою забезпечення сталого розвитку:

матеріали XI Міжнародної наук.-практ. конф., 9 грудня 2022 р. Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2022. С. 170-174.

Анастасія ДЕРКАЧ, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Христина ЯМЕЛЬСЬКА, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК УМОВА ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС

Міжнародне право у сфері захисту прав людини набуває виняткової актуальності в сучасних умовах глобалізації та інтеграційних процесів. Сьогодні, в умовах посилення загроз демократичним цінностям, зростання конфліктів і випадків порушення прав людини, важливість міжнародно-правових норм важко переоцінити. Для країн, які прагнуть інтегруватися до Європейського Союзу(далі – ЄС), включно з Україною, виконання правових критеріїв та відповідність стандартам захисту прав людини є визначальними умовами на шляху до членства.

Історія міжнародного права у сфері захисту прав людини формувалася століттями та заклала основу сучасних стандартів, яких дотримуються держави, прагнучи до інтеграції в ЄС. Перші концепції обмеження дій держав задля загального блага виникли після Вестфальського миру 1648 року [1], а важливі гуманітарні норми були вперше закріплені в Гаазьких конвенціях (1899 і 1907 роки) [2].

Справжнім проривом став період після Другої світової війни, коли було створено ООН та ухвалено Загальну декларацію прав людини 1948 року. Вони закріпили принципи, які обмежують державну владу для захисту прав особи. На основі цих принципів у Європі було створено Європейську конвенцію з прав людини 1950 р., яка заклала фундаментальні права і свободи, що тепер є обов'язковими для країн-кандидатів на вступ до ЄС.

ЄС висуває чіткі вимоги до держав-кандидатів, зокрема дотримання Копенгагенських критеріїв [3], що включають стабільність інституцій, які гарантують демократію, верховенство права та захист прав людини. Одним із

основних джерел міжнародного права, які регулюють ці питання, є Європейська конвенція з прав людини(далі – ЄКПЛ) [4], що встановлює основоположні стандарти у сфері прав людини. Її положення та рішення Європейського суду з прав людини мають безпосередній вплив на правові системи країн-членів та кандидатів, зобов'язуючи їх до гармонізації національного законодавства з європейськими нормами. Європейська конвенція з прав людини, яку Україна ратифікувала у 1997 році, є ще одним важливим джерелом стандартів, що регулюють права людини. Відповідно до положень конвенції, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечувати права, закріплені в її статтях, такі як стаття 2 (право на життя), стаття 3 (заборона катувань), стаття 10 (свобода вираження поглядів), та стаття 11 (свобода зібрань та об'єднань). Ці права є основоположними в європейському праві і є необхідною передумовою для вступу до ЄС.

Важливим фактором є також діяльність Європейського суду з прав людини(далі – ЄСПЛ), який виступає контролюючим органом за дотриманням Європейської конвенції з прав людини. Рішення цього суду мають обов'язковий характер для держав, які підписали конвенцію, що зобов'язує країни, в тому числі й Україну, виконувати рішення суду та імплементувати їх у національне законодавство. При цьому рішення ЄСПЛ встановлюють прецедентну практику, яка може слугувати орієнтиром для реформ і адаптації національної правової системи до стандартів ЄС.

Україна вже здійснила значні кроки для забезпечення цих стандартів, зокрема через прийняття законів, спрямованих на боротьбу з корупцією, реформу судової системи та посилення захисту прав громадян. Однак подальша інтеграція в ЄС вимагає глибших змін і забезпечення ефективної імплементації цих норм у щоденну правозастосовну практику.

Отже, міжнародне право у сфері захисту прав людини є ключовим елементом для сучасних держав, які прагнуть до інтеграції з Європейським Союзом. Умови членства в ЄС передбачають суворе дотримання стандартів прав людини та Копенгагенських критеріїв, що включають стабільність інституцій, верховенство права, забезпечення демократії та повагу до прав і свобод громадян. У цьому контексті роль Європейської конвенції з прав людини та рішень Європейського суду з прав людини є визначальною. Вони слугують своєрідним дороговказом для держав, які, як і Україна, прагнуть адаптувати своє законодавство до європейських норм та відповідати вимогам ЄС. Для України цей процес є особливо важливим і вже включає ухвалення низки реформ у судовій системі, антикорупційній сфері та захисті громадянських прав. Ратифікація Європейської конвенції з прав людини та зобов'язання дотримуватися її норм свідчать про прагнення України рухатися в напрямку європейської інтеграції. Рішення Європейського суду з прав

людини, обов'язкові для виконання Україною, стимулюють подальші зміни та забезпечують прецедентну базу, яка може використовуватися для впровадження реформ у національну правову систему.

Список використаних джерел:

1. Щербак В.О. ВЕСТФАЛЬСКИЙ МИР 1648 Р. // Енциклопедія історії України Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2003. - 688 с.: іл...URL: http://www.history.org.ua/?termin=Vestfalskyj_myр_1648 (дата звернення 11.11.2024)
2. П. Д. Біленчук, В. М. Кочетков, В. Б. Міщенко // Енциклопедія Сучасної України. Гаазькі конвенції про закони та звичаї війни 1899 і 1907 К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – URL: <https://esu.com.ua/article-27901> (дата звернення 11.11.2024)
3. Ливч Д., Шаіпова Ю., Костриба О., Європейська Рада. Копенгагенські критерії: як визначити наближення України до членства в ЄС. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/01/31/7155001/> (дата звернення 04.11.2024)
4. Європейська конвенція з прав людини від 17 липня 1997 року. № 995_004 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 04.11.2024)
5. Європейський суд з прав людини. Постійне представництво України при Раді Європи, 2023. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/european-court-human-rights> (дата звернення 11.11.2024)

*Діана ДОМАРАЦЬКА, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

Ганна ІЛЬЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ СПІВПРАЦЮ УКРАЇНИ З ЄС

Повномасштабне російсько-українське вторгнення 2022 року мало значні наслідки, зокрема, у сфері бізнесу. Руйнування інфраструктури, підвищення витрат на страхування та покриття збитків, зниження інвестиційної привабливості України ускладнили нормальне функціонування всіх економічних процесів у державі. Для швидкого й ефективного післявоєнного відновлення країні необхідна різного роду підтримка з боку сильних союзників. Європейський Союз, як ключовий партнер, може відіграти важливу роль у встановленні економічної стабільності завдяки правовим механізмам, зокрема через надання фінансової допомоги, проведення моніторингу розподілу виділених коштів, розробку інститутів для відновлення та розвитку бізнесу тощо.

Однією з ініціатив, яка забезпечить впровадження правових механізмів, стало прийняття в лютому 2024 року Регламенту (ЄС) 2024/792 Європейського Парламенту та Ради щодо створення Українського Фонду, відомого як “Ukraine Facility” [1]. Цей план був затверджений 18 березня 2024 року Кабінетом Міністрів України [2]. Метою Українського Фонду є фінансова допомога Україні в реконструкції протягом 2024-2027 рр. Даний проект передбачає надання коштів у розмірі до 50 млрд євро на відновлення та розвиток різних сфер держави, зокрема, відбудовування бізнесу. Цей Фонд підтримуватиме його відновлення через фінансування інвестиційних проектів, створення робочих місць та відновлення інфраструктури. Кошти будуть спрямовані на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу [3].

Згідно з пунктом 2.(g), статті 3, розділу II Регламенту (ЄС) 2024/792, Програма Українського Фонду передбачає важливий правовий механізм фінансування грантів, спеціалізованих навчальних програм і розвитку інноваційних технологій для підтримки малих і середніх підприємств (далі - МСП). Метою проекту є створення доступу МСП до європейського ринку, тим

самим створюючи можливість розробляти якісні продукти та послуги, які будуть ефективними в довгостроковій перспективі. Передбачено підвищення рівня конкурентоспроможності даних підприємств на міжнародному рівні, одночасно сприяючи сталому розвитку економіки України. Також важливою частиною Програми є надання доступу підприємствам до фінансування інноваційних проектів, що дозволить бізнесу впроваджувати нові технології.

Пункт 2.(I), статті 3, розділу II даного Регламенту передбачає надання додаткових фінансових ресурсів зі сторони держав-членів ЄС, третіх країн, міжнародних організацій та інших джерел. Інші держави й організації можуть створювати нові програми фінансування повоєнного відновлення, надавати кредити або гранти з власного бюджету тощо. Цей механізм передбачає відновлення економічної стабільності України. Дана співпраця створить інвестиційну привабливість держави, а також залучить потрібну міжнародну фінансову допомогу для розвитку малого та середнього бізнесу.

Не менш значним є пункт 2.(j), статті 3, розділу II Регламенту (ЄС) 2024/792, що передбачає такий правовий механізм як створення інститутів, які забезпечать стабільність і прозорість бізнесу. Передбачено проведення моніторингу з боку Європейської Комісії й українських органів, зокрема Міністерства економіки та Міністерства фінансів, спрямованого на ефективний розподіл коштів і запобігання шахрайства. Нагляд і контроль включають регулярне звітування й оцінювання розподілу переданих коштів. Окрім цього, передбачено надання рекомендацій від міжнародних партнерів у разі потреби задля більш ефективного витрачення коштів на відбудову України.

Окрім даного регламенту, Європейський Союз підтвердив свою готовність допомогти Україні через Програму «Recovery and Resilience Facility» [4]. У березні 2023 року Європейська комісія офіційно представила свій «План відновлення України», який передбачає використання механізмів RRF для надання Україні необхідних фінансових ресурсів для відновлення після війни. Даний План відновлення включає низку реформ, спрямованих на підтримку й адаптацію економіки України до європейських стандартів ведення бізнесу, відновлення інфраструктури й енергетичної сфери.

Статті 11 та 12, розділу II Регламенту (ЄС) 2021/241 вказують на такий важливий механізм як стимулювання економічних реформ. RRF передбачає спрощення процедур ліцензування та сертифікації для бізнесу. Надаватиметься підтримка інвестиційних проектів задля створення сприятливих умов залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, включаючи податкові пільги. Крім того, Програма «Recovery and Resilience Facility», як і «Ukraine Facility», передбачає підтримку малого та середнього бізнесу, що спрямоване на подолання економічних наслідків війни.

Отже, правові механізми, передбачувані в рамках співпраці України з Європейським Союзом для післявоєнного відновлення бізнесу через програми «Ukraine Facility» та «Recovery and Resilience Facility», відіграють важливу роль у відновленні та підтриманні бізнес-сфери. Кредити, гранти, премії й інші форми фінансової підтримки допоможуть стабілізувати його розвиток в Україні, забезпечити доступ до європейського ринку, створити умови для виготовлення конкурентоспроможних товарів, а також підвищити рівень інвестиційної привабливості держави на міжнародному рівні.

До того ж, спрощення ліцензування та сертифікації бізнесу допоможе покращити інвестиційні умови. Завдяки активній участі міжнародних партнерів у моніторингу та стимулюванні реформ з боку ЄС, Україна має шанси на прозоре й ефективне відбудування бізнесу, що дозволить відновити її економічний потенціал у роки післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility EUR-Lex: Regulation - EU - 2024/792 - EN - EUR-Lex
2. Уряд затвердив План для реалізації програми Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyv-plan-dlia-realizatsii-prohramy-ukraine-facility>
3. Парламентське дослідження щодо ролі Верховної Ради України в реалізації інструменту Ukraine Facility та виконанні індикаторів (зобов'язань) Плану для Ukraine Facility на період 2024-2025 років* URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33094.pdf>
4. Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12 February 2021 establishing the Recovery and Resilience Facility EUR-Lex: Regulation - 2021/241 - EN - rrf - EUR-Lex

*Таїсія ДУДНИК, 4 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Тетяна Погарченко, к .ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет**

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ, НАРОДЖЕНИХ ШЛЯХОМ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Все частіше пари, що не можуть мати дітей природним шляхом, вдаються до методів допоміжних репродуктивних технологій, зокрема, сурогатного материнства. Зважаючи на це, досить актуальним є дослідження питання регулювання правового статусу дітей, народжених сурогатними матерями.

Сурогатне материнство в Україні дозволено на законодавчому рівні, адже, відповідно до ч. 7 ст. 281 ЦК України, повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством [5].

Сурогатне материнство, як дехто вважає, не є новою практикою, адже ще у 1781 році до нашої ери в кодексі законів царя Хамурапі було закріплено те, що якщо дружина не може народити своєму чоловікові спадкоємця, то вона зобов'язана дати йому свою служницю або рабиню для продовження роду, що можна вважати початком зародження даних правовідносин[2].

З початком розвитку медичних технологій у галузі репродуктивних технологій, підходи до вирішення питання безплідності змінилися. Вже в 80-х рр. минулого століття у США були успішно реалізовані перші програми сурогатного материнства. Відомо, що першу програму гестаційного сурогатного материнства, яка завершилася народженням дитини, було проведено в 1986 р. у США. Сурогатною матір'ю для подружжя погодилася стати їх краща подруга, яка вже мала власних дітей. Та варто зауважити, що вже тоді виникла потреба у правовій допомозі під час застосування програми сурогатного материнства як одного з методів ДРТ, коли після народження у Луїсвілі (США) сурогатною матір'ю хлопчика треба було зафіксувати факт відмови сурогатної матері від дитини в місцевому суді[1]. Звідси, певно, і

виникла потреба у визначенні правового статусу дітей, народжених сурогатними матерями.

В Україні перша дитина з використанням ДРТ за допомогою сурогатної матері з'явилась у харківській клініці «Імплант», яка у 1992 році провела першу в Україні успішну програму сурогатного материнства. Тоді у клініку звернулася молода жінка, у якої нормально функціонували яєчники, але була відсутня матка. Вона не могла самостійно завагітніти та виносити дитину. Тому після низки контрольних процедур до порожнини матки 48-річної матері пацієнтки було перенесено ембріони, що допомогло привести в світ здорову дитину[7].

Якщо звернутися до українського законодавства, то стаття 123 Сімейного кодексу України визначає походження дитини, народженої в результаті застосування ДРТ, а саме те, що при перенесенні в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування ДРТ, батьками дитини є подружжя[5]. Відповідно тут можна погодитися з думкою науковиці Костик Е. Р., яка стверджує, що діти, народжені внаслідок застосування сурогатного материнства в Україні не зазнають дискримінацій чи проблем в процесі реєстрації, адже, якщо посилатися на п. 6.9 Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, то у разі народження дитини жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям у результаті застосування ДРТ, державна реєстрація народження дитини проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на таке перенесення[8]. Також слушно зазначено, що не всі обставини можна передбачити у договорі про сурогатне материнство, який виникає, що ускладнює судове врегулювання спору у зв'язку відсутністю в деяких держав належного правового регулювання інституту сурогатного материнства[4].

Є країни, в яких сурогатне материнство під заборону, відповідно і визнання дитини, народженої внаслідок застосування такого виду ДРТ, в першу чергу державою, є проблематичним. Зокрема, в Іспанії, Італії, Франції й у багатьох інших європейських державах сурогатне материнство заборонене повністю[6]. До прикладу, на розгляді Європейського суду з прав людини була справа № 25212/21 КК та інші проти Данії (K.K. AND OTHERS v. Denmark). В даній справі заявниця скаржилася за статтею 8 Конвенції на те, що органи влади Данії відмовили їй в усиновленні дітей, біологічним батьком яких був її чоловік і які були народжені сурогатною матір'ю в Україні. Українські органи влади видали свідоцтва про народження дітей, у яких першу заявницю вказали матір'ю, а її чоловіка – батьком. Але у Данії згідно із Законом про дітей, жінка, яка народжує дитину, є законною матір'ю дитини. Відповідно, угода про сурогатне материнство, в якій зазначено, що заявниця мала бути названа

матір'ю двох дітей у свідоцтвах про народження, не мала юридичної сили в Данії. Однак діти отримали данське громадянство через родинні зв'язки з батьком. Крім того, органи влади схвалили надання заявниці та її чоловіку спільної опіки над дітьми, хоча вони відмовили жінці в усиновленні дітей, оскільки сурогатній матері було сплачено за згоду на усиновлення[3]. Схожі ситуації у визначенні правового статусу дитини, народженої сурогатною матір'ю, прослідковуються і в практиці решти країн, де даний вид боротьби з безпліддям заборонений. Тому, часто, генетичні батьки таких дітей насправді не є ними в свідоцтві про народження і змушені вдаватися до процедури усиновлення.

Сурогатне материнство все ж залишається одним із ключових методів допоміжних репродуктивних технологій для подолання безпліддя. В Україні даний процес врегульований, зокрема визначено правовий статус дітей, народжених за допомогою ДРТ та забезпечено захист подружжю, яке звертається за сурогатним материнством. Та все ж на тлі зростання популярності таких репродуктивних технологій зберігається необхідність подальшого вдосконалення правових механізмів на національному та міжнародному рівнях для належного регулювання питань, пов'язаних з визначенням правового статусу не лише дитини, але і її батьків. Це також сприятиме уникненню серйозних правових колізій для подружніх пар, які звертаються до послуг сурогатних матерів в Україні, але є громадянами країн із заборонаю на сурогатне материнство.

Список використаних джерел:

1. І. М. Чістякова. Генезис міжнародно-правового регулювання допоміжних репродуктивних технологій. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Т. 3, № 4(25). С. 153–155.

2. Кодекс Хаммурапі.
URL: <https://f5webserv.wright.edu/~christopher.oldstone-moore/Hamm.htm> (дата звернення: 17.10.2024).

3. Позиція ЄСПЛ в заяві № 25212/21 Ч. СПРАВА К.К. ТА ІНШІ ПРОТИ ДАНІЇ (CASE OF K.K. AND OTHERS v. DENMARK). HUDOC - European Court of Human Rights.
URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-221261%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-221261%22]}) (дата звернення: 16.10.2024).

4. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ МОЗ України від 09.09.2013 р. № 787 : станом на 16 квіт. 2024 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

6. Сурогатне материнство: проблеми правового регулювання та судової практики. Юридична газета – онлайн версія. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/surogatne-materinstvo-problemi-pravovogo-regulyuvannya-ta-sudovoyi-praktiki.html> (дата звернення: 17.10.2024).

7. Сурогатне материнство. Сайт клініки академіка Грищенка. URL: <https://implant-ivf.com/services/assistive-reproductive-technologies/surrogate-motherhood/> (дата звернення: 17.10.2024).

8. Kostyk E. Legal nature of the agreement on surrogate motherhood. Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 2022. № 71. С. 125–130. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.20> (дата звернення: 17.10.2024).

Марія ЗОЛОТУХІНА, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Христина ЯМЕЛЬСЬКА, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

На жаль, проблема, пов'язана з євроінтеграцією, досі є однією з найактуальніших на сьогодні. Ідеться не лише про зближення та взаємодію з ЄС, а про безпеку нашої країни та кожного громадянина. Збройна агресія Російської Федерації стала основним чинником впливу на економічну, політичну, соціальну та більшість інших сфер життя українців. Майже всі «безпекові гарантії» виявилися недієвими для України в цей важкий час.

Незважаючи на те, що повномасштабні військові дії на території нашої держави розпочалися не так давно, проблема післявоєнного відновлення

України, зокрема в контексті євроінтеграції, уже стала об'єктом активного обговорення багатьох вітчизняних науковців. Більшість із них наголошують на тому, що враховуючи умови збройного конфлікту, питання післявоєнного відновлення повинно вирішуватися поступово, використовуючи при цьому різні можливості: і внутрішні ресурси, і допомогу інших країн. «Ми точно розуміємо, що план і дорожня карта відновлення мають бути готові ще до завершення цієї війни», — сказав Денис Шмигаль під час міжнародної конференції. [1]

Починаючи з 2014 року Україна активно рухається у ЄС. За останні 9 років наша країна ввела низку євроінтеграційних реформ. Слід зауважити, що погляди українців стосовно вступу до ЄС змінилися після початку повномасштабного вторгнення. Із кожним роком все більше опитаних громадян прагне вступити до Європейського Союзу. Крім того, зростає й підтримка вступу України до ЄС серед європейських виборців. Спостерігаючи позитивні тенденції на шляху до євроінтеграції, 23 червня 2022 року Європейська Рада закріпила за Україною статус кандидата у члени ЄС.

Слід зауважити, що, не дивлячись на позитивні аспекти, Україна нерідко зіштовхується з певними перешкодами. Процес вступу України до ЄС досягнув свого результату в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та пов'язаних із цим вторгненням фінансових збитків та людських втрат. Досягти можливості виконувати вимоги членства в ЄС звичайно буде непросто для нашої держави. Таким чином, Україна стикається з необхідністю впровадження під час війни певних змін, зокрема у сферах державного управління, судової системи, верховенства права та боротьби з корупцією. Інтеграція до ЄС є потужним інструментом для подальшого впровадження таких змін, що приносить нашій країні певну користь. [2 ст. 9]

Для вирішення наявних проблем сучасні дослідники пропонують вжити певні заходи. Спершу запровадити прискорену систему розгляду законопроектів від груп народних депутатів України. Також одним із поштовхів стане проведення консультацій із Європейською платіжною радою щодо умов приєднання України до SEPA та здійснення аналізів відповідності законодавства України актам права ЄС, які є необхідними для інтеграції учасників українського ринку платіжних послуг. [1]

Слід зауважити, що Україна уже має певні успіхи, пов'язані з євроінтеграцією, які допоможуть у післявоєнній відбудові. 5 вересня 2022 року Україна взяла участь у програмі «Цифрова Європа» та стала учасницею низки проєктів із фінансуванням на 6 млрд євро. Завдяки Угоді, наша держава отримає фінансову підтримку в багатьох сферах: розвиток штучного інтелекту, різних хмарних послуг, цифрових навичок, високоякісних комп'ютерів, а також фінансування для використання різноманітних цифрових технологій у сферах економіки. «Отримали підтримку в Єврокомісії щодо визнання е-довірчих

послуг між Україною і ЄС. Це ще один крок інтеграції України в цифровий простір ЄС, який надасть нашій країні надпотужні цифрові та економічні перспективи», - наголосив міністр цифрової трансформації Михайло Федоров. [3]

Також серед успіхів варто звернути увагу на підписання взаєморозуміння щодо оновлення карт Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Їх політика спрямовується на розвиток загальноєвропейської мережі залізничних доріг, морських маршрутів, портів, аеропортів. Завдяки ухваленню цього рішення, Європейська комісія буде працювати над інфраструктурним можливостями нових експортних коридорів України. 29-го жовтня 2022 року надійшла пропозиція стосовно розширення чотирьох міжнародних коридорів України та Молдови: Північно-Балтійський коридор буде з'єднаний із Україною через Львів і Київ, до коридору Балтійське море – Чорне море – Егейське море була пропозиція додати Львів та Одесу. Спостерігаючи за ситуацією, пов'язаною з чорноморськими портами України, міжнародна спільнота наголошує на необхідності побудови залізничних колій сучасного європейського зразка. [4]

Отже, дивлячись на успіхи та майбутні плани нашої країни, можна з упевненістю сказати, що євроінтеграція уже має певний вплив на наше повсякденне життя, економіку, технології та екологію. Вибудовуючи такі зв'язки, Україна не лише дбає про захист своєї території та добробуту, а й забезпечує собі гарантію післявоєнного відновлення, своєї незалежності, реставрації територіальної цілісності та відбудови зруйнованих міст і селищ. У період повномасштабного вторгнення допомога та підтримка європейських партнерів є необхідною для нашої перемоги, тому потрібно зробити усе можливе для подальшої співпраці.

Список використаних джерел:

1. Гришко В. І., Киричук Б. С. (2022) Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/5.pdf
2. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана (2024) Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2112/files/6598623b-90b4-4f0e-a02a-33621cdb7e61.pdf>
3. Укрінформ (2022) Україна може приєднатися до програми «Цифрова Європа» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3488043-ukraina-moze-priednatisa-do-programi-cifrova-evropa-fedorov.html>
4. М. Копилов (2022) У Європарламенті розповіли про приєднання України та Молдови до мережі TEN-T URL: <https://www.railinsider.com.ua/u->

*Поліна ЗУБРИЧ, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Ганна ІЛЬЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет**

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄС

Гармонізація правової системи України до права ЄС є досить актуальним і важливим питанням, адже це не лише співробітництво з європейськими партнерами, а й забезпечення захисту прав та інтересів громадян, незалежність держави, політична стабільність та економічний розвиток країни. Реформи, що реалізуються в рамках цього процесу, спрямовані на розбудову такого механізму держави, який би відповідав європейським стандартам.

З розширенням Європейського Союзу його право поступово, природно і об'єктивно має вплив на правові системи сусідніх держав, включаючи Україну, яка співпрацює з ЄС ще з часів отримання незалежності у 1991 році. Підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 р. [1], Україна остаточно визначилася з вектором свого розвитку. Але в рамках цієї угоди було передбачено багато зобов'язань з української сторони, виконання яких мало наслідком отримання статусу кандидата в члени ЄС у 2022 році.

Серед багатьох зобов'язань гармонізація законодавства передбачає суттєві зміни у численних секторах економіки та соціальної політики. Для початку державі-кандидатові необхідно створити демократичні основи для функціонування та розвитку, щоб вступити до союзу, адже демократія є одним із найважливіших цілей об'єднання. Але серед головних пріоритетів гармонізації в Україні є правове регулювання, митне законодавство, банківське законодавство, корпоративна звітність та оподаткування, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, державні

закупівлі, охорона здоров'я та життя людей, тварин та рослин, довкілля, охорона прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, ядерне законодавство, транспорт. Втім, цей процес ускладнюється браком фінансових та технічних ресурсів. Україні необхідні кваліфіковані кадри та фінансова підтримка для розробки законодавчих актів, які відповідатимуть стандартам ЄС.

На відміну від багатьох інших угод про асоціацію, Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає «динамічне наближення». Це означає, що наближення фактично ніколи не закінчується: щоразу коли відповідне право ЄС змінюється або замінюється новим законодавством, додатки до Угоди можуть стати предметом перегляду. [2, с.14] Тому в Україні процес гармонізації судової системи триває постійно, і він залишається одним з найважливіших викликів, адже відмінності між пострадянською та європейською правовими системами створюють труднощі в адаптації законодавства. Наприклад, питання корупції залишається актуальним, адже це є серйозною загрозою для демократії, правової держави та економічного розвитку країни. Країни-члени ЄС розуміють важливість протидії цьому явищу і активно співпрацюють у цьому напрямку. Щодо України, яка активно рухається до ЄС та має проблеми у питаннях протидії корупції, то ми маємо не лише вивчати, а й імплементувати досвід ЄС в антикорупційній діяльності.

Європейський Союз фінансово підтримує Україну для впровадження антикорупційних реформ через різні програми та ініціативи. Однією з таких програм є Програма підтримки антикорупційних заходів в Україні [3], яку фінансує ЄС. Технічна допомога у вигляді консультацій, навчання та обміну досвідом для підтримки антикорупційних реформ сприяє підвищенню прозорості та відкритості у діяльності уряду та інших органах влади, що сприяє участі громадян у моніторингу, контролі за діяльністю влади та оцінки антикорупційних реформ у країнах-учасницях для забезпечення їхньої ефективності та відповідності міжнародним стандартам.

Спроможності України щодо запобігання та протидії корупції включають різні аспекти, які спрямовані на зміцнення антикорупційних механізмів та покращення прозорості в урядових структурах. Деякі з ключових елементів переліку спроможностей України в цій сфері включають активізацію діяльності вже створених інституцій, зокрема: Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) [4], що здійснює розслідування корупційних злочинів у високих посадових осіб, а також забезпечення прозорості та відкритості у діяльності органів влади; Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) [5], що не лише веде розслідування корупційних злочинів, але й подає їх до суду; Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) [6] – відповідає за декларування майнового стану

посадових осіб та контроль за конфліктом інтересів, що сприяє підвищенню прозорості та відкритості в урядових структурах. Виключну роль у формуванні антикорупційних заходів країни відіграють законодавчі ініціативи з удосконалення антикорупційного законодавства у частині його інтеграції до норм та стандартів ЄС. Слід зазначити, що Україна прийняла низку законів та підзаконних актів, спрямованих на зміцнення антикорупційних механізмів, включаючи створення Вищого антикорупційного суду (ВАКС [7]) та відновлення електронного декларування для публічних осіб і посадовців.

Для покращення антикорупційного комітету та зміцнення інституційної спроможності в протидії корупції Україна вже сьогодні має вжити низку заходів, а саме: забезпечити ефективне функціонування антикорупційних органів шляхом фінансування та надання необхідних ресурсів, у т. ч сучасних інформаційно-телекомунікаційних, для НАБУ, САП, НАЗК, ВАКС та інших антикорупційних органів; удосконалити антикорупційне законодавство, включаючи прийняття нових законів, які запобігають корупції, зміцнюють антикорупційні органи та встановлюють жорсткі покарання за корупційні діяння; забезпечити прозорість та відкритість шляхом доступу журналістів та викривачів корупції до інформації про діяльність органів влади різних рівнів, закупівельні процедури, фінансові потоки, бюджетні витрати, тощо, що сприятиме виявленню корупції та підвищить відповідальність посадових осіб та забезпечувати механізми звернення громадян зі скаргами на корупцію.

Вважаю, що ці кроки можуть допомогти Україні зміцнити інституційну спроможність у протидії корупції та побудувати стійкі антикорупційні механізми. Адже вступ України до ЄС може стати каталізатором для зміцнення антикорупційних зусиль в країні.

Повномасштабна російська агресія змусила Україну прискорити деякі реформи, але також принесла нові виклики. Зокрема, під час воєнного стану з'явилися ризики для ефективності антикорупційної політики через перенаправлення державних ресурсів на оборону та посилення контролю за державною допомогою. Незважаючи на ці труднощі, Україна продовжила розслідування високопосадової корупції, зокрема завдяки роботі антикорупційних органів – НАБУ, САП і НАЗК. Проте, Україні слід продовжити вдосконалення законодавчої бази і гарантувати незалежність антикорупційних інститутів для подальшого просування до стандартів ЄС та підготовки до майбутніх етапів євроінтеграції.

Одним з основних інструментів гармонізації стала також прийнята у 2021 році Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки [8], яка базується на кращих практиках ЄС та рекомендаціях Стамбульського плану дій. Цей документ зобов'язує державу впроваджувати принципи відкритості та прозорості на всіх етапах взаємодії державних органів з громадянами. У

стратегії визначено ряд основних напрямків, зокрема: підвищення якості розслідування корупційних справ, захист викривачів корупції, а також розвиток електронного урядування. Важливим кроком у гармонізації стало також прийняття Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури»[9], який підвищив незалежність САП і розширив її повноваження у процесі розслідувань.

У результаті проведеного аналізу процесу гармонізації українського законодавства до права ЄС у сфері боротьби з корупцією можна зробити низку важливих висновків.

По-перше, Україна значно просунулася в інтеграції європейських стандартів у сфері боротьби з корупцією завдяки системним реформам, таким як створення незалежних антикорупційних органів (НАБУ, САП, НАЗК та ВАКС). Це дозволило не лише підвищити рівень довіри до правоохоронної системи, але й створити необхідні умови для розслідування корупційних злочинів на високих рівнях влади.

По-друге, гармонізація українського законодавства з *acquis* ЄС продовжує бути складним і тривалим процесом, що потребує постійних змін у законодавчій та інституційній сферах. Проблеми, з якими стикається Україна, включають відсутність повної незалежності судової системи та політичний тиск на антикорупційні органи, що є перешкодою для досягнення максимального рівня ефективності в боротьбі з корупцією. Війна, що триває в Україні, також ускладнює процес реформування через додаткове навантаження на ресурси та фінансову допомогу.

Проте, незважаючи на труднощі, Україна продовжує рухатися до членства в ЄС, виконуючи рекомендації міжнародних партнерів та вдосконалюючи інституційний потенціал в антикорупційній сфері. Уряду та антикорупційним органам необхідно продовжувати реформувати судову систему, посилювати захист викривачів корупції та вдосконалювати механізми моніторингу та підзвітності. Лише за таких умов Україна зможе досягти ефективної боротьби з корупцією, відповідаючи вимогам Європейського Союзу та наближаючись до повної інтеграції в європейську правову систему.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27

червня 2014 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [дата звернення: 10.11.2024].

2. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення українського законодавства до права ЄС: навч. посіб. / за заг. ред. Р.А. Колісника. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. 256 с.

3. Програма підтримки антикорупційних заходів в Україні: міжнародний документ. Київ: Представництво Європейського Союзу в Україні, 2018. 150 с.

4. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua> [дата звернення: 10.11.2024].

5. Спеціалізована антикорупційна прокуратура. URL: <https://sap.gov.ua> [дата звернення: 10.11.2024].

6. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua> [дата звернення: 10.11.2024].

7. Вищий антикорупційний суд. URL: <https://vaks.gov.ua> [дата звернення: 10.11.2024].

8. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf> [дата звернення: 10.11.2024].

9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури: Закон України № 3509-IX від 08.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3509-ix> [дата звернення: 10.11.2024].

*Дарина КЛИМЕНКО, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Василь БУДЗЯК, д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародного
менеджменту
Державний торговельно-економічний
університет**

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: РОЛЬ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Відбудова економіки України після війни тісно пов'язана із розвитком соціального підприємництва, яке здатне забезпечити сталі зміни в суспільстві через вирішення нагальних соціальних та економічних проблем. Соціальні підприємства можуть стати важливим рушієм відновлення, адже вони спрямовані не лише на отримання прибутку, але й на соціальну підтримку та інтеграцію вразливих груп, створення робочих місць і розвиток локальних громад.

Поняття **«соціальне підприємництво»** часто застосовується в широкому значенні щодо різних ініціатив. Для багатьох воно асоціюється з неприбутковими організаціями, які почали комерційну діяльність для фінансування своїх соціальних цілей. Інші використовують цей термін, маючи на увазі будь-кого, хто створив неприбуткову організацію. Нерідко його вживають для опису діяльності підприємців, які інтегрують соціальну відповідальність у свою роботу.

Соціальне підприємництво відрізняється від урядових ініціатив у сфері соціальної допомоги. На відміну від державних зусиль, ідеї соціального підприємництва виникають знизу і розвиваються вгору, часто народжуючись із безпосереднього контакту людини з проблемою, що спонукає її шукати шляхи вирішення через аналіз, вивчення досвіду та пошук ресурсів. Отже, соціальне підприємництво – це форма підприємницької діяльності, мета якої полягає у вирішенні конкретних соціальних, екологічних чи суспільних проблем. Основна ідея полягає в тому, що бізнес може бути засобом досягнення позитивних соціальних змін.

Соціальні підприємці створюють і керують підприємствами, які мають подвійну мету: отримання прибутку та створення позитивного соціального впливу. Важливо відзначити, що прибуток у соціальному підприємстві не є

єдиною метою, і він зазвичай реінвестується у соціальні цілі чи ширший суспільний інтерес.

Одним із найяскравіших прикладів соціального підприємництва у світі є організація BRAC.

BRAC – міжнародна організація, заснована Фазл Хасан Абед в 1972 році. Це найбільша неурядова організація, як з точки зору кількості працівників (111 тисяч осіб, 70% з яких – жінки), так і чисельності людей, яким в той чи інший спосіб була надана допомога (138 млн). BRAC присутній у всіх 64 районах Бангладешу, а також в інших країнах Азії, Африки, Північної та Південної Америки.

Самофінансування діяльності організації знаходиться на рівні 70-80%. Це відбувається за рахунок роботи низки соціальних підприємств, які працюють у молочній та інших галузях харчової промисловості, мережі магазинів роздрібною торгівлі виробами ручної роботи із сільських майстерень під назвою Aarong, Seed and Agro, Chicken тощо.

З'явившись у 1972 році в місті Силхет як Організація допомоги біженцям війни за незалежність від Пакистану, BRAC відновила 14 тисяч будинків і побудувала кілька сотень човнів для рибалок. Також в цей час були відкриті медичні центри і надавалися інші необхідні послуги населенню. Після повоєнної відбудови BRAC зосередилася на проблемах бідності, безземельного селянства і захисту материнства.

У 1974 року BRAC почала надавати позики населенню. До середини 1970-х років BRAC зосередилась на розвитку громад через програми розвитку, які включали сільське господарство, рибальство, кооперативи, сільські ремесла, освіта для дорослих, здоров'я і планування сім'ї, професійну підготовку для жінок і будівництво громадських центрів.

Отже, цей приклад соціального підприємства демонструє важливість створення схожих підприємств і в Україні. Розвиток таких ініціатив відіграє важливу роль у повоєнному відновленні держав світу.

Нижче наведені основні елементи соціального підприємництва, які підкреслюють його роль у відновленні економіки України після війни:

1. **Соціальна підтримка та інтеграція вразливих груп.** Соціальні підприємства не лише забезпечують зайнятість, а й створюють робочі місця для внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та осіб з інвалідністю. Це сприяє їхній психологічній реабілітації та інтеграції в суспільство, що є не менш важливим для соціальної стабільності, ніж економічне зростання.

2. **Фінансова підтримка та розвиток місцевих громад.** Соціальні підприємства сприяють економічному розвитку місцевих громад, створюючи робочі місця та наповнюючи місцеві бюджети. Як наслідок, місцеві громади

отримують доступ до додаткових ресурсів для розвитку інфраструктури та соціальних ініціатив, що дозволяє покращити якість життя та підтримати вразливі групи населення.

3. Співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями. Соціальні підприємства можуть залучати фінансову та експертну допомогу від міжнародних організацій, що сприяє швидшій реалізації проектів, спрямованих на підтримку населення та відбудову країни. Це дозволяє забезпечити додаткові ресурси для ефективної реалізації соціально значущих ініціатив.

4. Екологічна відповідальність. Багато соціальних підприємств впроваджують екологічні практики та підтримують «чисті» технології, щоб зменшити негативний вплив на довкілля та сприяти сталому розвитку. Це важливий аспект відновлення, орієнтованого на довгострокову екологічну стійкість і сталий економічний розвиток.

Соціальне підприємництво таким чином відіграє ключову роль у відновленні економіки, забезпечуючи комплексний підхід до соціальних, економічних та екологічних викликів.

Переваги:

- завдяки орієнтації на вирішення соціально значущих проблем суттєво зростає здатність залучати грантові ресурси, донати, соціальні інвестиції тощо;

- висока вмотивованість сприяє мобілізації людських ресурсів, зокрема через залучення великої кількості волонтерів.

- впровадження інноваційних продуктів та/або інноваційних рішень для вирішення соціальних проблем, які загострюються в умовах війни;

- здатність швидко адаптувати організаційну та управлінську структури відповідно до мінливих зовнішніх умов.

- здатність співпрацювати з міжнародними організаціями та урядовими органами для більш ефективної реалізації соціальних проектів;

- ключова роль соціальних підприємств у підтримці громад та доступності соціальних послуг під час війни.

Недоліки:

- ризики воєнного стану об'єктивно призводять до зменшення іноземних і/та внутрішніх інвестицій;

- дефіцит персоналу, пов'язаний із мобілізацією та зовнішньою міграцією трудових ресурсів.

- загрози фізичній безпеці працівників, часті повітряні тривоги, перебої в електропостачанні ускладнюють можливість діяльності та виконання соціальних проектів;

- порушення логістичних зв'язків негативно впливають на діяльність соціальних підприємств.

- зміни в політичних умовах, у нормативно-правовій базі, в урядовій стратегії можуть призвести до неспроможності соціальних підприємств ефективно функціонувати;

- продовження війни, поширення воєнних дій на значну територію України ускладнюють здатність надавати соціальні послуги.

Можливості:

- робочі місця для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю, сприяючи їхній інтеграції та психологічній реабілітації.

- додаткові фінансові, правові та організаційні ресурси для реалізації проектів, завдяки співпраці з міжнародними організаціями, що підтримують громади під час війни.

- ключова роль у наданні допомоги та доступності соціальних послуг, підвищуючи рівень довіри до соціально орієнтованого бізнесу.

- навчання та програми перепідготовки для населення, що сприяє підвищенню кваліфікації працівників та полегшує повернення людей на ринок праці. Це особливо важливо для тих, хто через війну втратив можливість працювати за своєю спеціальністю або змінив місце проживання.

Загрози:

- пошкодження або руйнування об'єктів інфраструктури через воєнні дії можуть стати на заваді нормальному функціонуванню соціальних підприємств.

- війна призводить до загострення соціальних проблем і протиріч, що ставить під загрозу ефективність програм соціальних підприємств.

- воєнні ризики можуть призвести до зменшення інтересу донорів у фінансуванні соціальних проектів.

Таким чином, розвиток соціального підприємництва має вирішальне значення для відбудови України після війни, оскільки це не лише основа економічного відновлення, а й спосіб соціальної підтримки незахищених верств населення, які найбільше постраждали від військових дій. Соціальні підприємства працевлаштовують, у тому числі ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та людей з обмеженими фізичними можливостями, залучаючи їх до розробки нових форм зайнятості та соціалізації. Крім того, такі організації можуть виступати донорами, співінвесторами та кредиторами, залучаючи ресурси, такі як гранти, пожертви та інвестиції для відновлення місцевих громад і підтримки критичної інфраструктури, як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Інноваційність та гнучкість соціального підприємництва дозволяють швидко адаптуватися до змін, які часто приносить війна. Такі підприємства не

тільки сприяють розвитку місцевої економіки, а й пришвидшують процес відновлення, зменшуючи залежність громад від зовнішньої допомоги. Отже, соціальне підприємництво може стати рушійною силою процесу відбудови країни, допомагаючи українському суспільству відновлювати втрачене та створюючи міцну платформу для сталого розвитку в мирний час.

Список використаних джерел

1. А.А. Свинчук та ін. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / Київ : ВІ ЕН ЕЙ, 2017. 188 с
2. Швець Г. О. Соціальне підприємництво: теоретичні та практичні аспекти. Економіка і організація управління. 2020. № 3. С. 243–251. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.21>
3. Бойда С. Соціальне підприємництво як інструмент післявоєнної відбудови економіки України. Економіка та суспільство. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-25>
4. Новик І. Соціальне підприємництво: стан та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-6>

*Аліна КОВШАР, I курс
магістратури, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Діана БУКАТОВА, к.ю.н.,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ Е-НОТАРІАТУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

Розвиток інформаційних технологій торкається всіх сфер життя, і правова система не є винятком. Одним з нових та сучасних напрямів у даній галузі є впровадження електронного нотаріату або «Е-нотаріат», який інтегрує у собі традиційні нотаріальні функції з перспективами цифрових технологій. Цифрові інновації, їх використання стає пріоритетом сьогодення, адже у свою

чергу дозволяє економити час та кошти як і для громадян, так і для держави в цілому.

Попри низку переваг, впровадження електронного нотаріату потребує часу та детальної уваги, адже поспішати у процесі глобальної цифровізації даної сфери не варто, щоб уникнути потенційних ризиків та забезпечити надійність надання послуг [1, с. 149].

Країни Європейського Союзу активно працюють над інтеграцією цифрових і кібертехнологій у нотаріальну сферу. Концепція "Е-нотаріату" в ЄС розглядається як спосіб підвищення ефективності, доступності та безпеки нотаріальних послуг. Це досягається завдяки впровадженню цифрових підписів, можливості нотаріального посвідчення онлайн та захищеного цифрового зберігання завірених файлів.

В Україні ж цей процес знаходиться на початковому етапі, і для його ефективної реалізації потрібне належне законодавче врегулювання та забезпечення нотаріусів відповідними цифровими ресурсами. Така реформа вимагає детального обговорення та послідовних кроків для інтеграції цифрових інструментів у правову систему України, щоб забезпечити безперервний і безпечний перехід до електронних послуг.

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про нотаріат»: нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [4]. Згідно даного Закону нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [4].

Система розвитку електронного нотаріату в Україні є досить вразливою до подій, які відбуваються на території нашої держави. З метою поліпшення ефективності, безпеки та доступності законодавство України встановлює основи для використання цифрових технологій в нотаріальній діяльності. Основною метою такого підходу до впровадження Е-нотаріату є використання цифрових засобів та електронних елементів, які у свою чергу автоматизують та спростять процеси, що пов'язані з нотаріальною діяльністю.

Вагомим та прогресивним кроком було прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 29 грудня 2023 року «Про деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи Е-нотаріату» [5]. Даною Постановою уряд дав доручення Міністерству цифрової трансформації та Міністерству юстиції забезпечити взаємодію між Єдиними державним

вебпорталом електронних послуг та Єдиною державною електронною системою Е-нотаріату, використовуючи при цьому засоби електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Враховуючи сьогоднішні складники Системи Е-нотаріату, не можна не погодитись з думкою М.С. Долинської про те, що Україна досить впевнено крокує до запровадження електронного нотаріату, оскільки чотири його складники – Єдині реєстри: нотаріусів, довіреностей, спеціальних бланків документів та Спадковий реєстр уже діють, хоча потребують реформування та модернізації [3, с. 95].

Покроковий перехід від паперового до електронного нотаріального діловодства сприятиме збереженню даних і це не лише про потреби людей, які вступають у відносини, які безпосередньо пов'язані зі здійсненням нотаріальних дій, а й про захист нотаріусів та держави, її безпеки та обороноздатності, адже від 24 лютого 2022 року така потреба є ключовою та необхідною.

Якщо говорити про перспективи та «плюси» електронного нотаріату, то варто зазначити про те, що електронні документи насправді мають більш сучасну систему захисту, яка у свою чергу дає нам можливість швидко та легко довести фальсифікацію, а також довести автентичність документів, завдяки криптографічним методам. Тобто все, що робимо на папері, можна зробити в електронному вигляді [2]. Не можна оминати увагою і такий аспект: електронний формат дає можливість зберігати документи в електронному вигляді, що у першу чергу забезпечує доступність та швидкий доступ. Це є неабияк важливо для нашої держави, враховуючи події останнього часу, а саме обстріли з боку РФ, активні бойові дії на території України та окупація населених пунктів.

Але серед позитивних моментів та перспектив впровадження Е-нотаріату є і ризики, які пов'язані з його впровадженням. По-перше, це існування інформаційних загроз, як зовнішніх, так і, на жаль, внутрішніх. Прикладом цього є кібератаки, несанкціоновані проникнення тощо. По-друге, одним із ризиків цифровізації може бути необізнаність споживачів нотаріальних послуг у даній сфері, що в свою чергу ставить під сумнів дійсність акта, вчиненого в систему Е-нотаріат і це порушує принцип, що нотаріус повинен працювати традиційно.

Кібернотаріус на відміну від нотаріуса, який працює у звичайному режимі, є необмежений у часі та просторі для виконання завдань, наприклад ведення публічних засідань за допомогою відеоконференції. Вважаємо, що у такому випадку необхідно та доречно прийняти нормативно-правовий акт, який у свою чергу зобов'язував би нотаріусів підвищувати власну компетентність у сфері інформаційних технологій. Через постійне зростання

попиту до електронного нотаріату, варто сказати про те, що насамперед така концепція має впроваджуватися не лише на галузевому рівні, але й бути політикою національного рівня.

Безумовно, важливим кроком до реалізацій Е-нотаріату є забезпечення та впровадження заходів кібербезпеки, та врахування всіх ризиків, що з цим пов'язані. А саме вдосконалення захисту електронних систем від кібератак, забезпечення високого рівня конфіденційності даних, які отримуються в результаті нотаріальної діяльності.

Варто пам'ятати та розуміти те, що електронний нотаріат це не просто оцифровані документи, це цілісна система, яка потребує необхідного визнання та надання цінності електронним документам. Тому дії у сфері реалізації Е-Нотаріату повинні бути правильними та виваженими, відповідно має бути безпосередній акцент обізнаність, тобто кожен суб'єкт, який дотичний до цього, має володіти всією необхідною інформацією та порядком функціонування електронного нотаріату, знати як і про позитивний зміст, так і про ризики, негативні моменти, які можуть виникнути.

Підсумовуючи, можна дійти висновку про те, що Е-нотаріат, його концепція, передбачає впровадження цифрових технологій в нотаріальну діяльність, що у свою чергу матиме позитивний вплив на роботу нотаріуса, а саме ефективність, швидкість та продуктивність діяльності, також якість послуг буде на новому, вищому рівні завдяки новим технологіям та інноваційному розвитку нотаріату. Зменшиться кількість «паперової» роботи, а саме відмова від ведення паперових книг обліку діяльності нотаріуса, а також кількості документів, які має принести з собою особа, яка звертається до нотаріуса; автоматизуються реєстраційні процеси, введення нотаріального архіву в електронній формі, якісна та ефективна взаємодія між державними ресурсами тощо. І в кінцевому результаті, це дасть змогу прискорити процес вчинення нотаріальних, що в свою чергу є необхідним для покращення послуг для громадян та осучаснення і модернізації нотаріальної системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Aghenitei, M. (2022). Global Notarial Digitalization. Acta Universitatis Danubius. Juridica, 18 (3), 149–167 Retrieved from: <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/AUDJ/article/view/2485> .
2. Lubis I., Siregar T. The Principle of Tabellionis Officium Fideliter Exercebo Related To Cyber Notary. Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies (CJMS). 2023. № 3 (6). 422–433. URL: <https://doi.org/10.47760/cognizance.2023.v03i06.02>

3. Долинська М. С. До питання впровадження в Україні засадничих принципів системи Е-нотаріату. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 4. С. 89–98. URL:[https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fjournals.lvduvs.lviv.ua%2Findex.php%2Flaw%2Farticle%2Fview%2F808%2F793&psig=AOvVaw3RusPZGmk-](https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fjournals.lvduvs.lviv.ua%2Findex.php%2Flaw%2Farticle%2Fview%2F808%2F793&psig=AOvVaw3RusPZGmk-tzMor4TNkW1n&ust=1731584319501000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwi4m8KznNmJAxUAAAAAHQAAAAAQBA)

[tzMor4TNkW1n&ust=1731584319501000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwi4m8KznNmJAxUAAAAAHQAAAAAQBA](https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fjournals.lvduvs.lviv.ua%2Findex.php%2Flaw%2Farticle%2Fview%2F808%2F793&psig=AOvVaw3RusPZGmk-tzMor4TNkW1n&ust=1731584319501000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwi4m8KznNmJAxUAAAAAHQAAAAAQBA)

4. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page> (дата звернення: 13.11.2024 р.).

5. Постанова КМУ «Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи Е-нотаріату» від 29.12.2023 р. № 1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1406-2023-п#Text> (дата звернення: 13.11.2024 р.).

*Данііл КОЗЛЯКОВСЬКИЙ, 1 курс
магістратури, ФТБ,*

*Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

Ольга СОНЮК, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу

*Державний торговельно-економічний
університет*

ПОДАТКОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ

Податкова реформа є важливою складовою економічної стратегії будь-якої країни, а в умовах війни та економічних викликів для України, зміни в податковій системі мають особливе значення. Реформи останніх років повинні оптимізувати податкові надходження, зменшити тіньовий сектор та підвищити прозорість в адмініструванні податків. Прогнозується, що зменшення податкових пільг, підвищення ставок та введення нових податкових норм дозволить державі отримати більші надходження до бюджету. Однак, ці зміни можуть викликати труднощі для бізнесу, який не готовий до таких трансформацій. Зокрема, для малого бізнесу, що працює за спрощеною системою оподаткування

Згідно з законопроектом 11416-д від 30.08.2024, для підприємців 1-3 груп єдиного податку, мінімальний єдиний соціальний внесок (ЄСВ) за 3 квартал 2024 року становить 1760 грн на місяць, а максимальний – 26400 грн. Це значне підвищення, порівняно з попередніми роками, зокрема для підприємців та фізичних осіб, що вплине на фінансовий стан бізнесу та споживачів. З одного боку, це збільшить державні надходження, з іншого — може значно знизити платоспроможність підприємців [1].

Зміни у спрощеній системі оподаткування передбачають поступову інтеграцію фізичних осіб-підприємців до загальної системи оподаткування. Найбільше змін зазнали групи платників єдиного податку: групи 2 та 3 будуть об'єднані, а ставки податків на них варіюватимуться від 3% до 17% в залежності від доходу. Для юридичних осіб на 3 групі єдиного податку ставка буде поступово збільшуватися до 18%.

Реформи покликані збільшити податкові надходження, що є важливим для відновлення кожної країни, яка зазнала наслідки війни та забезпечення стабільності економіки. Проте вона також може призвести до великих труднощів для малого та середнього бізнесу, оскільки їм доведеться адаптуватися до нових умов і, ймовірно, нести додаткові витрати .

Скорочення пільг та посилення відповідальності за порушення можуть призвести до збільшення бюджетних надходжень, хоча це може мати й негативний ефект на малий бізнес. Податкові реформи останніх років в Україні є важливим кроком на шляху до модернізації економіки, хоча її впровадження несе як позитивні, так і негативні наслідки для різних масштабів бізнесу.

Того ж часу, якщо брати країни Європейського Союзу – там податкові ставки для бізнесу можуть значно відрізнятися один від одного в залежності від кожної країни. Наприклад, в Ірландії одна з найнижчих ставок податку на прибуток серед європейських країн — 12,5% [2]. Водночас, в таких країнах, як Франція чи Італія, ставка корпоративного податку значно вища, до 25-30%. Однак в останні роки спостерігається тенденція до зниження ставок податку на прибуток для малих і середніх підприємств у багатьох європейських країнах, щоб стимулювати підприємницьку діяльність.

Також важливою є реалізація так званих «мінімальних податків» для великих бізнесів. Окремі країни, такі як Німеччина, Ірландія та Ліхтенштейн, планують запровадити так звані мінімальні податки для великих корпорацій у рамках міжнародних угод (Pillar Two), які спрямовані на боротьбу з податковими ухиленнями [3].

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з основних джерел доходу для держав Європейського Союзу. Ставки ПДВ варіюються від країни до країни, але, як правило, складають від 17% до 27%. У багатьох країнах ЄС було введено тимчасові знижки на ставки ПДВ на енергетичні продукти та продукти

харчування в умовах інфляції та економічної кризи. Наприклад, Бельгія знизилла ставку ПДВ на постійній основі на енергетичні продукти, а в Литві та Іспанії були введені знижки на певні продукти харчування [4].

Багато європейських країн намагаються підтримати малий та середній бізнес через податкові пільги, знижені ставки податків або податкові кредити для інвестування в наукові дослідження та інновації. Іспанія та Польща, зокрема, знизили ставки корпоративного податку для стартапів і малих підприємств, що дозволяє зменшити податкове навантаження на нові бізнеси та сприяє розвитку інновацій.

Україні варто розглянути модель, де податкова реформа буде здійснена з урахуванням спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу, яку використовують в Польщі та Іспанії. Польща, зокрема, вводить знижені ставки податків для малого та середнього бізнесу, а також пропонує зниження ставок для стартапів, що може бути корисним для стимулювання підприємництва в Україні. Враховуючи важливість малого бізнесу для економіки України, така модель може значно сприяти розвитку економічної активності в країні та створенню нових робочих місць.

Альтернативою цієї моделі могло би стати перейняття досвіду Німеччини та Ірландії, де спостерігається використання прогресивних податкових ставок для великого бізнесу, а також запровадження податкових пільг для малих підприємств та інвесторів у високотехнологічні індустрії. Це дозволить стимулювати інвестиції в економіку країни та сприяти розвитку інноваційних секторів. Крім того, впровадження мінімального корпоративного податку для великих компаній, як це робить Ліхтенштейн та Німеччина, зможе допомогти запобіганню податковому ухиленню і збільшити доходи держави.

Також, Україна може взяти приклад із деяких європейських країн, таких як Бельгія та Литва, де було знижено ставки ПДВ на енергетичні товари та продукти харчування для пом'якшення наслідків інфляції. Це дозволить зменшити фінансове навантаження на громадян, а також допоможе економіці відновлюватися після кризи. У випадку України, зниження ПДВ може стати тимчасовим заходом для підтримки споживчого попиту і стимулювання її економічного зростання.

Якщо розглядати в умовах післявоєнної відбудови України важливо ввести тимчасовий податок на надприбутки для енергетичних та банківських компаній, як це було зроблено в Італії та Угорщині. Цей податок дозволить залучити додаткові кошти для фінансування відновлення інфраструктури та соціальних програм, що є критично важливим для економічної стабільності країни.

На основі досвіду європейських країн, найкращим варіантом для України може бути модель, яка комбінує зниження податкового навантаження на малий

бізнес, запровадження прогресивного оподаткування для великого бізнесу та використання тимчасових податкових пільг для певних секторів, таких як енергетика та споживчі товари. Така система не тільки допоможе стимулювати економічне зростання, але й забезпечить необхідні надходження до бюджету для фінансування відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану 11416-д від 30.08.2024 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44809>
2. Navigating Ireland's 12.5% Corporation Tax Rate: A Complete Guide, Larissa Feeney, 07.07.2024, URL: <https://kinore.com/guides/how-to-qualify-for-corporation-tax-in-ireland/>
3. OECD Pillar Two country tracker, Delphine Bocquet, Emmanuel Raingard de la Blétière, URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/pillar-two-readiness/country-tracker.html>
4. Analyzing Recent Tax Trends Among EU Countries URL: <https://taxfoundation.org/blog/eu-tax-trends-eu-tax-reforms/>

Владислава КРИВОШЕЄНКО,
4 курс, Маріупольський державний
університет
науковий керівник:
Марія ПОЖИДАЄВА, д.ю.н., доцент
професор кафедри права
Маріупольський державний
університет

ЗАХИСТ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ У ПОДАТКОВИХ СПОРАХ

Податкова система є однією з основоположних складових будь-якої держави, адже вона забезпечує фінансування суспільних потреб і розвитку інфраструктури. Однак, зростання обсягів податкових платежів і складність податкового законодавства часто призводять до виникнення спорів між платниками податків і податковими органами. У цих умовах захист прав платників податків стає актуальним завданням, яке потребує комплексного підходу.

Одним із основних обов'язків як фізичних, так і юридичних осіб, є сплата податків. Виконання цього обов'язку залежить від розподілу прав та обов'язків суб'єктів податкових правовідносин. Права визначають межі можливих дій суб'єкта, а обов'язки окреслюють рамки його належної поведінки. Права та обов'язки платників податків регламентуються статтями 16-17 Податкового кодексу України [1].

Слід відзначити, що захист прав платників податків є важливим аспектом справедливого функціонування податкової системи. Платники податків, як фізичні, так і юридичні особи, мають право на прозорість, передбачуваність і справедливість у відносинах з податковими органами. Порушення цих прав може призвести не лише до фінансових втрат, але й до втрати довіри до держави в цілому.

Найчастіше вибір платників податків припадає на користь судового порядку вирішення спору в межах адміністративного судочинства, оскільки Державна податкова служба України та її територіальні органи є суб'єктами владних повноважень.

Така ситуація обумовлена тим, що податкові відносини характеризуються постійним конфліктом між приватними та державними інтересами, що формуються під час справляння податків і зборів. Відповідному типу відносин характерний високий рівень конфліктності. Попри те, що державні контролюючі органи постійно розвивають ідею партнерства та взаємодії з платниками податків для забезпечення балансу цих інтересів, податкові спори, як і раніше, становлять більшу частину справ адміністративного судочинства.

У той же час, адміністративне оскарження неправомірних рішень податкових органів є важливим механізмом досудового врегулювання спорів між платниками податків та контролюючими органами, що дозволяє захистити інтереси платників податків поза межами судової процедури оскарження, і водночас вчасно виявити та усунути недоліки в роботі контролюючих органів [2, с. 33].

Так, відповідно до частин першої та другої статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) визначено, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення. Зокрема, в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається саме на відповідача [3]. Тобто, як впливає з цієї норми, та з огляду на те, що Державна податкова служба України та її територіальні органи є суб'єктами владних повноважень, то саме на них лягає тягар доказування у відповідній категорії справ.

Проте, попри існуючі гарантії захисту, платники податків часто стикаються з необхідністю нормативно обґрунтувати свою позицію. Основними причинами цього є, з одного боку, низький рівень правової обізнаності платників податків, а з іншого – прогалини в законодавстві та його суперечливість.

Наприклад, КАС України передбачає можливість встановлення іншими законами спеціальних строків звернення до адміністративного суду та спеціального порядку їх обчислення. Зокрема, останні матимуть перевагу над загальними.

Так, згідно з пунктом 56.19 статті 56 Податкового кодексу України (далі – ПК України) у разі, коли до подання позовної заяви проводилася процедура адміністративного оскарження, платник податків має право оскаржити в суді податкове повідомлення-рішення або інше рішення контролюючого органу про нарахування грошового зобов'язання протягом місяця, що настає за днем закінчення процедури адміністративного оскарження відповідно до пункту 56.17 статті 56 ПК України [4]. У такому випадку платникам податків слід бути особливо уважними до строків, які застосовуються після процедури адміністративного оскарження, адже контролюючі органи завжди звертають увагу на відповідну обставину, і як наслідок – роблять все для залишення позову без розгляду.

Слід зазначити про необхідність використання медіації в податкових спорах. Так, існування можливості досудового порядку оскарження дозволяє швидше розглядати скарги, зменшує навантаження на суди, а також знижує фінансові та часові витрати для заявника, надаючи платникам податків гарантії захисту своїх прав. Зокрема, досудовий порядок дозволяє: оскаржити акт перевірки за результатами податкового контролю; висловити незгоду з актом, що фіксує порушення; оскаржити рішення про притягнення до відповідальності, яке ще не набрало законної сили; а також оскаржити дії та бездіяльність співробітників податкового органу [5].

Крім того, на мою думку, важливу роль у захисті прав платників податків відіграють юридичні консультації та підтримка професійних асоціацій. Платники податків можуть отримати правову допомогу, яка допоможе їм правильно оформити документи та підготуватися до судових проваджень.

Отже, захист прав платників податків у податкових спорах є важливим елементом функціонування справедливої податкової системи. Держава повинна забезпечити прозорість, справедливість та захист від зловживань з боку податкових органів. Лише за таких умов платники податків зможуть бути впевненими у реалізації своїх прав та обов'язків, а держава зможе зміцнити довіру громадян до системи оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Захист прав платників податків: порядок вирішення конфліктів. *АО «Бачинський та партнери»* : веб-сайт. 2023. URL: <https://legalaid.ua/ua/zahyst-prav-platnykiv-podatkiv-poryadok-vyrishennya-konfliktiv/>.
2. Маринів Н.А. Інститут адміністративного оскарження рішень податкових органів: екскурс в історію та огляд поточного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2020. С. 303-308. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/77.pdf.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
4. Процедура оскарження податкових повідомлень-рішень під час воєнного стану. *АО «Бачинський та партнери»*: веб-сайт. 2024. URL: <https://legalaid.ua/ua/proczedura-oskarzhennya-podatkovyih-rishen/>.
5. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Проць І. М., Лозинський Ю. Р., Скриньковський Р. М., Кайдрович Х. І. Адміністративно-правовий захист прав платників податків: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.

Євгенія ЛОПАТЕНКО, 1 курс, ФТБ,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Карина КОЛОМІЄЦЬ
доктор філософії в галузі права права,
старший викладач кафедри
міжнародного, цивільного та
комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Протягом останніх трьох десятиліть розвиток туризму в Україні починав набирати різких обертів: розпад СРСР і вихід українського ринку в капіталістичний світ надали можливість самостійно розвивати економіку - зокрема значущий для сучасності сектор послуг - а також змогу нарешті

заявити на весь світ про багату й унікальну культуру, історію, природу України, які століттями були недооцінені.

Так, вже існуюча радянська туристична інфраструктура (готелі, ресторани, музеї, транспорт тощо) стала основою, на якій почав розвиватись туризм незалежної України. Нові підприємства переважно вносили інноваційність, і поступово туристична галузь розширювалась, створюючи робочі місця і займаючи далеко не останнє значення зокрема й для українського суспільства.

Однак останні 10 років стали викликом для туризму, доволі вразливої, хоча і гнучкої галузі. Початком став 2014 рік, коли РФ розпочала збройну агресію й окупувала частини Донецької і Луганської областей. Тоді туристичні потоки в'їзного туризму дещо зменшились, однак Україна все одно щорічно приймала 12-14 млн іноземних туристів. Через 6 років світ вразила пандемія COVID-19, яка негативно позначилась на світовому туризмі в цілому. Карантинні обмеження на певний час повністю зупинили подорожі. І коли український ринок почав відновлюватись, зокрема зріс внутрішній туризм, країна-агресор вкотре нанесла удар. Повномасштабне вторгнення майже припинило потік іноземних туристів, залишивши тільки волонтерів, журналістів, дипломатів або шукачів екстриму. Кількість туристичних підприємств зменшилась на 36% [1]. І, на відміну від попередніх двох випадків, внутрішній туризм постраждав не менше: відбулася масштабна евакуація в центральні і західні регіони України, і кілька мільйонів громадян виїхали закордон далеко не з туристичною метою.

Згідно з вищесказаним, стає зрозумілою доречність питання відновлення, або певною мірою творення нового українського туризму. Однак спершу варто оцінити стан туристичної галузі в умовах повномасштабної війни.

Варто зазначити, що, попри активні бойові дії у східних та південних регіонах та попри загрозу безпеці, туризм в Україні існує. На початку повномасштабного вторгнення туристичні підприємства стали осередками волонтерства завдяки професійним особливостям. Наприклад, готелі й інші місця розміщення безкоштовно або за собівартістю надавали свої кімнати для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Туристичні підприємства завдяки регіональній обізнаності й налагодженій логістиці брали участь в евакуації населення. Гіди і туроператори завдяки міжнародним зв'язкам допомагали знайти прихисток закордоном. Власники ресторанів безкоштовно годували людей, а ті ж туроператори, у сферу діяльності яких входить робота з оформленням документів, допомагали з виїздом закордон. Отже, через війну туризм став ще більш гнучким, зокрема малі та середні бізнеси, які природньо краще пристосовуються до різких змін.

Важливим питанням є стан туристичних ресурсів України, оскільки з плином часу подорожі з метою відпочинку відновилися, хоча і дещо видозмінені: популярними є бюджетні й менш тривалі подорожі до відносно безпечних регіонів України – в першу чергу до західних областей. Отож, одним з видів туристичних ресурсів є історико-культурні. В Україні налічується 910 об'єктів культурної спадщини національного значення, близько 1400 історичних міст, 8 тисяч сільських населених пунктів з потужною культурною спадщиною і 70 тисяч історичних споруд [2, ст. 60]. У ході повномасштабного вторгнення Росії на територію України держава-агресор знищила або пошкодила більше однієї тисячі історико-культурних пам'яток, найбільше у Харківській, Донецькій та Херсонській областях [6]. Зокрема це музей Григорія Сковороди на Харківщині, Херсонес Таврійський у Севастополі, будівля Держпрому у Харкові, історичні центри Одеси та Львова. На жаль, інформація з тимчасово окупованих територій вкрай обмежена, і масштаби руйнувань пам'яток, розміщених там, нам невідомі.

Також важливим фактором є природні ресурси. Згідно з підрахунками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, збитки від екологічних руйнувань, завданих в ході повномасштабної війни, становлять 60 млрд євро. Близько 30% території України заміновано, переважно на Півдні, Сході й на Півночі, що значно ускладнює майбутній розвиток туризму на цих територіях. Зокрема заміноване узбережжя і води Чорного моря, що унеможливить функціонування пляжного (купального) туризму. Знищено природні об'єкти й заповідники, наприклад Національний заповідник «Асканія Нова». Ці руйнування, разом із значною демографічною кризою, спричиненою вимушеною міграцією великої кількості населення створюють виклики для спеціалістів у галузі туризму. Тому пропоную перейти безпосередньо до питання стратегій повоєнного відновлення туризму в Україні.

Відповідно до статті 35 Закону України «Про туризм», держава сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму на принципах і нормах, розроблених Всесвітньою туристською організацією (ВТО) [7]. Тобто важливість розвитку туризму закріплена на законодавчому рівні.

Також варто зазначити, що увага міжнародної спільноти, прикута до України з початком вторгнення, є важливою складовою повоєнного відновлення, адже це створює майбутній попит на в'їзний туризм, однак не гарантує беззаперечного успіху і стрімкого розвитку. Для кращого розуміння варто оцінити досвід інших держав, що постраждали від війни. Наприклад, Хорватія стала осередком туризму в Балканському регіоні, однак Боснія і Герцеговина має набагато менші прибутки. Причиною цьому є відсутність налагодженої системи розвитку туризму в самій країні, відсутність стратегії,

неефективна робота державних органів, дублювання обов'язків, корупція тощо. Тобто важливим чинником є налагодженість державного апарату і чітка стратегія розвитку.

Серед головних кроків, які повинні бути зроблені задля сприяння повоєнному розвитку туризму в Україні можна виокремити:

- 1) залучення іноземних інвестицій, спрямування грошових ресурсів на розвиток туризму;
- 2) створення маркетингового плану з просування України як безпечної території для відвідування після закінчення військових дій, оскільки відчуття безпеки вкрай важливе для іноземних туристів;
- 3) розвиток військового туризму – відвідування місць масштабних битв;
- 4) розвиток суміжних галузей: транспортної, містобудування, харчової;
- 5) розвиток регіонального туризму, створення місцевих туристичних об'єктів;
- 6) розширення підготовки кваліфікованого персоналу, створення нових і модернізація наявних освітніх програм для підготовки фахівців у галузі туризму;
- 7) євроінтеграція, зокрема відкриття кордонів з ЄС, перехід на євроколію, правова уніфікація з нормами ЄС;
- 8) перегляд норм стандартизації, підвищення якості туристичної інфраструктури;
- 9) формування в населення розуміння важливості туризму, зокрема через мас-медіа.

«Для того, щоб експорт туристичних послуг зайняв вагому частку, ми повинні вже зараз готувати інвестиційні проекти та розвивати спроможність громад і дестинацій», - стверджує очільниця Державного агентства з розвитку туризму Мар'яна Олесків [8]. Важливо, щоб підготовка до вищезазначених кроків відбувалася саме зараз, адже це – історична можливість для України правильно використати увагу світової спільноти і зайняти чільне місце серед провідних туристичних країн-дестинацій Європи та світу.

Важливим є те, що розвиток туризму, в першу чергу, є рушієм розвитку громад, і навпаки. Тобто розвивати транспорт, прокладати дороги, відкривати нові підприємства, оберігати навколишнє середовище варто для того, щоб покращити життя місцевого населення. Адже туризм насправді є всеохоплюючою сферою: подорожуючи, люди помічають все, і лише гармонійний розвиток територій забезпечить привабливість для туристів, передусім іноземних.

Говорючи про в'їзний туризм, не можна не згадати про внутрішній. Подорожі спонукають детальніше дізнаватись про рідний край, що сприяє формуванню патріотичного світогляду, поглиблює знання з історії, культури, географії. Не секрет, що велика кількість людей досі живе під впливом стереотипів про населення різних регіонів України, що посилює вороже ставлення до співгромадян та перешкоджає формуванню свідомого суспільства. Подорожування змушує взаємодіяти з різними людьми, руйнуючи упередження та допомагаючи розвивати любов до свого краю, що однозначно позитивно відобразатиметься на подальшому розвитку країни.

Не слід забувати про сталий розвиток, що поширюється і на туризм. Згідно з визначенням, основними аспектами сталого розвитку туризму є ефективне і безпечне використання природних, збереження історико-культурних і раціональне використання людських ресурсів, результат взаємодії яких є позитивним для всіх складових.

Повоєнний час може стати поштовхом для розвитку нових або раніше непопулярних видів туризму в Україні, наприклад темного туризму – відвідин місць, пов'язаних з трагедіями та смертю, або психологічний туризм – поєднання відпочинку й відновлення психічного здоров'я людини з набуттям важливих психологічних навичок. Останній є одним із способів допомоги ветеранам бойових дій, адже питання адаптації суспільства під героїв сучасної війни є не менш нагальним.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що повоєнний розвиток туризму в Україні – комплексне питання, вирішення якого вимагає співробітництва на всіх рівнях суспільства й державної влади, від загального усвідомлення населенням важливості розвитку туризму до імплементації детально розроблених планів вищими ланками управління. Важливо, що туризм – це взаємодія населення та держави. Це – свідоме суспільство, відповідальна місцева влада, загальний добробут населення. Сфера туризму – одна з небагатьох, що вимагає однакового розвитку всіх сфер життя населення. Беззаперечно, Україна впорається із завданням повоєнної відбудови, однією зі складових якої стане саме туризм.

Список використаних джерел:

1. Відновлення туризму і туризм для відновлення. URL: <https://www.ukrainer.net/turyzm-vidnovlennia/> (дата звернення: 02.11.2024)
2. Карпенко Ю.В., Логвин М.М., Тараненко О.О., Логвин Д.М., Луценко О.І. Стан розвитку туризму в умовах війни та повоєнне відновлення. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2023. №2(108). С. 59-68.

3. Наконешна К. С. Туризм у період воєнного стану: стратегії для відновлення та розвитку в Україні. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 березня 2024 року)*, наук. кер. В. В. Мерчанський. Харків: ДБТУ. Ч. 2. 2024. С. 698-701.

4. Пузирьова П.В. Розвиток стратегічного партнерства на основі створення інноваційної бізнес-моделі повоєнного розвитку туризму в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. №8(254). С. 39-48.

5. Сіра Е.О., Голубець І.М., Безрученков Ю.В. Післявоєнне відновлення туризму в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2022. №68. С. 155-158.

6. Російська повномасштабна агресія пошкодила понад тисячу пам'яток культури в Україні – Мінкульт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosiiska-ahresia-pamyatky-kultury/32895780.html> (дата звернення: 02.11.2024)

7. Закон України «Про туризм» від 15.09.2020 № 1076-ІХ.. Інтернет ресурс. Режим доступу // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

8. Туризм – потужний інструмент повоєнного відновлення економіки України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turizm-potuzhniy-instrument-povoiennogo-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 02.11.2024).

*Анна НАЗАРЕНКО, 1 курс
магістратури, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Діана БУКАТОВА, к.ю.н.,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.*

РОЛЬ НОТАРІУСА У ВІДНОВЛЕННІ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ПРАВА ВЛАСНИКІВ НЕРУХОМОСТІ, У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабне вторгнення рф на територію України спричинило ще більше випадків нищівних наслідків, у тому числі і щодо знищення, псування

або втрати документів. Обрана тема є доволі актуальною наразі і у післявоєнний період, оскільки, на жаль, велика кількість осіб внаслідок війни втрачають свої документи, зокрема, що посвідчують права власності на нерухомість, і потребують їхнього відновлення. Одним із механізмів відновлення таких документів є звернення до нотаріуса. Діяльність нотаріусів, беззаперечно, має велике значення для забезпечення правового захисту осіб шляхом вчинення відповідних нотаріальних дій.

Особливості діяльності нотаріусів в умовах воєнного стану вже були предметом наукових досліджень, наприклад, О. Письменного, С. Розсохи, Д. Р. Роман, М. С. Долинської, Н. М. Денисяка та інших. Проте наукових доробок з фокусуванням уваги на діяльності нотаріусів у післявоєнному періоді наразі майже немає, що потребує нових опрацювань та досліджень.

Відповідно до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» особи, в яких нерухоме майно було пошкоджене/знищене мають право на отримання компенсації за умови наявності у них правовстановлюючих документів на таке майно [6]. Важливо зазначити, що заява про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна подається під час дії воєнного стану та протягом одного року з дня його припинення або скасування на території, на якій розташований (розташовувався) знищений об'єкт нерухомого майна. Таким чином, для отримання відповідної компенсації особа має подати заяву разом із правовстановлюючим документом щодо знищеного об'єкта нерухомого майна, крім випадків, якщо право власності на відповідний об'єкт нерухомого майна зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Як зазначає М. Німак правовстановлюючим документом на нерухоме майно є документ, який визначає, встановлює право власності конкретної особи на певний об'єкт нерухомого майна. Водночас після видачі правовстановлюючого документа, його також використовує власник для підтвердження його права власності на нерухоме майно, тобто буде виконувати і правопідтвердуючу функцію [1]. Отже, можемо дійти висновку, що правовстановлюючий документ виконує одразу 2 функції: посвідчує право власності та відповідно підтверджує наявність права власності у визначеній особи/осіб на встановлений об'єкт/об'єкти.

І хоча в наукових працях досі оперують терміном «правовстановлюючі документи», та відповідно до Наказу Міністерства Юстиції Про внесення змін

до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України № 235/5 від 27.01.2016 у главі 1 розділу II слово «правовстановлюючий» в усіх відмінках виключено та наразі використовується «документ, що посвідчує право власності» [3].

Варто зазначити, що існують різноманітні документи, котрі саме підтверджують право власності на нерухомість. Їх можна окреслити як «правопідтверджувальні» документи. Це, наприклад може бути, Інформаційна довідка з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно тощо. Головною відмінністю між правовстановлюючими та правопідтверджувальними документами є те, що перші посвідчують (встановлюють і закріплюють) право власності, коли другі, в свою чергу, лише інформують про існування відповідного права власності.

Зокрема, як влучно зазначає М. Німак документи, які тільки підтверджують право власності видаються вже за наслідками проведеної реєстрації права, а не з підстав виникнення права власності [1].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень - це офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. За змістом наведеної вище норми права державна реєстрація прав не є підставою набуття права власності, а є лише засвідченням державою вже набутого особою права власності, що унеможливорює ототожнення факту набуття права власності з фактом його державної реєстрації, - відповідний правовий висновок відображений Касаційним цивільним судом Верховного Суду у постанові від 17 січня 2024 року по справі №522/3999/23 [2]. Таким чином, право власності виникає на підставі саме правовстановлюючого документа, в свою чергу відомості з реєстрів щодо проведеної державної реєстрації згідно з правовстановлюючим документом – є лише підтвердженням державою набуття даного права особою.

Відповідно пп. 1.2 п. 1 главі 2 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України право власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, земельну ділянку, що відчужуються, може бути підтверджено, зокрема, одним з таких документів або їх дублікатів: нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором; свідоцтвом про право власності; свідоцтвом про право на спадщину; свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя; договором про поділ спадкового майна; рішенням суду; тощо. У разі

коли державну реєстрацію права власності відповідно до закону проведено без видачі документа, що посвідчує таке право, право власності підтверджується на підставі інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, отриманої шляхом безпосереднього доступу до нього [5]. Таким чином, можна зазначити, що перелік правовстановлюючих документів не є вичерпним і може мати і інші варіанти, з огляду на диспозитивність цивільних правовідносин.

Відповідно до ст. 34 ЗУ «Про нотаріат» серед вказаних нотаріальних дій, що вчиняються нотаріусами, зокрема, зазначено про видачу дублікатів нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса. Важливим є те, що згідно із приписами ст. 35 ЗУ «Про нотаріат» державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах також видають дублікати і засвідчують вірність копій і виписок з документів, які зберігаються у справах цих архівів. Відповідно до ст. 37 згаданого Закону у сільських населених пунктах повноваженнями з видачі дублікатів наділено і посадових осіб органу місцевого самоврядування [7].

Таким чином, відповідні повноваження нотаріусів і посадових осіб органу місцевого самоврядування регламентуються у ст. 53 ЗУ «Про нотаріат», де зазначається про те, що у разі втрати або зіпсування документа, посвідченого або виданого нотаріусом чи посадовою особою органу місцевого самоврядування за письмовою заявою осіб, за дорученням яких або щодо яких вчинялася нотаріальна дія, нотаріусом чи посадовою особою органу місцевого самоврядування видається дублікат втраченого або зіпсованого документа [7]. Отже, нотаріуси, зокрема державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах, а також посадові особи органу місцевого самоврядування наділені повноваженнями за зверненням особи видати їй ідентичний втраченому документу дублікат.

Не виключені випадки, коли відбувається цілковите знищення дублікатів і у нотаріуса і в архіві. Тож у тому разі, якщо отримати дублікати у відповідних суб'єктів буде неможливо, особа має звертатися до суду з позовом про визнання права власності. Так, відповідно до ст. 392 ЦКУ власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності [8].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити наступне: відновлення документів, що підтверджують право власності особи, беззаперечно, має відбутися, оскільки їхня відсутність може потягнути за собою різноманітні спори. В контексті даної проблематики одним із суб'єктів, який наділений повноваженнями відновлення втрачених або зіпсованих документів, що посвідчують право власності на нерухомість, - є нотаріус. Так, особи, котрі втратили за час війни правовстановлюючі документи на нерухоме майно, які

були посвідчені нотаріусами, безперешкодно зможуть скористатися можливістю отримати дублікати відповідних документів. При цьому дублікати матимуть силу оригіналу втраченого документу, що буде належним чином забезпечувати захист права власності особи.

Список використаних джерел:

1. Німак М. Правовстановлюючий документ на нерухоме майно в нотаріальній практиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: юридичні науки. 2018. № 894. С. 81–90.
2. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 17.01.2024 у справі № 522/3999/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116388654> (дата звернення: 31.10.2024).
3. Про внесення змін до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ М-ва юстиції України від 27.01.2016 № 235/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0143-16#Text> (дата звернення: 31.10.2024).
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV : станом на 15 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 31.10.2024).
5. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ М-ва юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 : станом на 30 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 31.10.2024).
6. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX : станом на 21 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 31.10.2024).
7. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII : станом на 15 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 31.10.2024).
8. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 31.10.2024).

*Жасмін НАЗАРОВА, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

Христина ЯМЕЛЬСЬКА, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ПІСЛЯВОЄННА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

Процес адаптації українського законодавства до стандартів Європейської конвенції з прав людини (далі - ЄКПЛ) є важливим кроком на шляху до забезпечення прав і свобод громадян на європейському рівні. Актуальності цей процес набув після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - ЄС), де інтеграція до європейських цінностей, у тому числі прав людини, стала одним з головних питань, а також у воєнний період вона стала ще більш нагальним завданням, оскільки воєнні дії призвели до численних порушень прав людини та створили нові виклики для правової системи.

Україною затверджена Концепція адаптації її законодавства до законодавства Європейського Союзу (1999 р.), згідно з якою адаптація проводиться з метою забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС і Україною від 14 червня 1994 р., інших міжнародних договорів, які стосуються співробітництва нашої держави з ЄС, з метою розвитку законодавства України у напрямі зближення його із законодавством ЄС і створення правової бази для інтеграції нашої країни в Європейський Союз. Зазначеною концепцією адаптація законодавства визначається як складова, інтегральна частина нормотворчої діяльності органів виконавчої влади [1, ст. 64].

Відповідно до частини 2 статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI, основними засадами зовнішньої політики України проголошено забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в

Європейському Союзу, а також до засад внутрішньої політики у соціальній сфері віднесено прагнення забезпечити гарантовані Конституцією України права і свободи громадян на основі впровадження європейських стандартів соціального захисту й підвищення якості соціальних послуг (частина 1 статті 8 вказаного Закону) [2, ст. 10].

Європейська конвенція з прав людини, прийнята Радою Європи в 1950 році, є основним документом, що встановлює основні права і свободи, які захищаються в державах-членах Ради Європи. Ці права включають право на життя, заборону катувань, право на свободу та особисту недоторканність, справедливий суд, захист приватного життя, свободу думки та совісті, свободу вираження поглядів та заборону дискримінації. Україна ратифікувала ЄКПЛ у 1997 році, але для приведення національного законодавства у відповідність до стандартів Конвенції необхідний постійний перегляд і вдосконалення правової бази.

Воєнні дії призвели до масштабної внутрішньої міграції та змусили мільйони українців покинути свої домівки. У зв'язку з цим, адаптація законодавства до ЄКПЛ повинна забезпечувати права внутрішньо переміщених осіб, зокрема їх право на житло, освіту, медичну допомогу та соціальний захист. Європейська конвенція гарантує рівність у правах та недискримінацію (ст. 14), що є важливим для захисту постраждалих груп населення.

Забезпечення доступу до справедливого суду (ст. 6 ЄКПЛ) є критично важливим у післявоєнний час, коли кількість судових справ з питань відновлення прав, компенсацій за втрачене майно та інших правових конфліктів значно зростає.

Під час війни велика кількість громадян втратила житло, бізнес та інше майно. Адаптація законодавства до ЄКПЛ має забезпечити ефективні механізми відновлення прав власності або надання компенсацій. Наприклад, ст. 1 Першого протоколу до ЄКПЛ гарантує право на захист власності. Створення дієвих механізмів для отримання компенсації або повернення майна є невід'ємною складовою післявоєнного відновлення та відновлення справедливості для постраждалих громадян.

Воєнні злочини та насильство над цивільним населенням, які відбулися під час війни, вимагають ефективного правового розслідування та притягнення винних до відповідальності. ЄКПЛ передбачає захист від катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження (ст. 3). Важливим завданням післявоєнного періоду є забезпечення правової підтримки та реабілітації для осіб, які пережили такі злочини, а також забезпечення правосуддя для постраждалих.

Міжнародні організації, такі як Європейський Союз, ООН, ОБСЄ, можуть надати підтримку у вдосконаленні правової системи та забезпеченні стандартів ЄКПЛ у післявоєнний період. Співпраця з міжнародними партнерами сприятиме ефективній адаптації законодавства та отриманню консультаційної та технічної допомоги, що є важливим для забезпечення прав людини.

Постраждалі від війни повинні мати можливість звертатися до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в разі порушень, якщо національні засоби правового захисту виявляться неефективними. Це вимагатиме як відповідних законодавчих змін, так і освітніх програм для громадян і юристів.

Отже, післявоєнна адаптація українського законодавства до Європейської конвенції з прав людини має ключове значення для закріплення демократичних стандартів і європейської інтеграції. У післявоєнний період важливо забезпечити захист прав людини, що включає надання підтримки постраждалим від війни, забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб і постраждалих громад, а також реформування судової та правової системи.

Застосування положень Європейської конвенції сприятиме зміцненню принципу верховенства права та забезпеченню прозорості державних інституцій. Цей процес вимагатиме значної підтримки з боку міжнародних партнерів, включаючи Раду Європи та Європейський Союз, що забезпечить спільні зусилля у відновленні та посиленні демократичних засад українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко І. Адаптація законодавства України до європейського законодавства — один з пріоритетних напрямів реформування правової системи України. *Збірник наукових праць Харківського Центру по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні*. Харків: Право, 2002. Вип. 3 с. 63-65. URL: [Bondarenko_63-65.pdf](#) (дата звернення: 12.11.2024).

2. Божко В.М. Правове підґрунтя для адаптації права України до права європейського союзу. *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Адаптація правової системи України до права європейського союзу: теоретичні та практичні аспекти»* Полтава: Право, 2017. Ч. 1. с.10-14. URL: [Zbirnyk-ПЮ1.pdf](#) (дата звернення: 12.11.2024).

*Юлія НЕВМЕРЖИЦЬКА, 1 курс,
ФМТП*

Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Василь БУДЗЯК, д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародного
менеджменту

Державний торговельно-економічний
університет

ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ. АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

З 24 лютого 2022 року український бізнес працює в умовах повномасштабної війни. Як великі компанії, так і невеликі стартапи демонструють здатність швидко адаптуватися до нових умов. Проаналізувавши діяльність підприємств у сільському господарстві, виробничому секторі, ІТ та інших галузях, можна помітити, що вони не лише продовжують функціонувати, але й активно розвиваються. Бізнеси виходять на нові ринки, розширюють асортимент продукції та вкладають кошти в сучасні технології, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Стимулювання ефективного розвитку малого та середнього бізнесу є основою для формування планів відбудови національної економіки України після завершення військових дій проти російських агресорів. Малий та середній бізнес відіграє визначальну роль у формуванні здорової та динамічної економіки країни. Його вплив проявляється в кількох ключових аспектах:

1. Створення робочих місць – малий та середній бізнес є основним джерелом нових робочих місць у розвинених економіках. Це сприяє зниженню безробіття та підвищенню доходів населення, що позитивно впливає на рівень життя. В умовах, коли через бойові дії в Україні багато підприємств зазнали руйнувань, саме малий та середній бізнес може швидко відновити економічну активність та покращити соціально-економічний стан країни.

2. Інновації та технологічне оновлення – на макроекономічному рівні наслідком цього є стимулювання конкуренції, покращення якості товарів і

послуг для споживача, а також загальне сприяння економічному розвитку країни.

3. Розвиток місцевих постачальників – малий та середній бізнеси активно співпрацюють з локальними постачальниками, що сприяє зміцненню регіональних ланцюгів постачання і стимулює місцеву економіку. Це особливо важливо для відновлення постраждалих від війни територій, оскільки взаємодія між підприємствами підвищує економічну активність і прискорює відновлення.

Згідно з результатами опитування, проведеного Американською торговельною палатою в Україні та Сіті Україна, основними труднощами для ведення та розвитку бізнесу в Україні сьогодні є:

- ракетні удари по бізнес-об'єктах та критично важливій інфраструктурі;
- погіршення здоров'я та психічного стану працівників;
- зниження економічної активності та споживчого попиту;
- проблеми з доступом до електроенергії, водопостачання, теплопостачання та мобільного зв'язку;
- труднощі із залученням і утриманням ключових кадрів;
- складнощі з транспортом і логістикою.

Крім того, представники малого та середнього бізнесу відзначають зростання тиску з боку державних органів, регуляторні перепони, а також брак клієнтів та їх низьку платоспроможність.

20 лютого 2024 року — Програма розвитку ООН (UNDP) представила результати нового дослідження щодо впливу війни на малі та середні підприємства в Україні, яке дає детальне розуміння їхньої стійкості, викликів та можливостей для подальшого зростання.

Це дослідження, підготовлене у співпраці з аналітичною платформою Центр економічного відновлення та Міністерством економіки України, акцентує увагу на важливості малих та середніх підприємств для економіки країни. Вони становлять 99,98% усіх підприємств і забезпечують 74% робочих місць.

Згідно з основними висновками, понад 82% підприємств, що призупинили свою діяльність у 2022 році через повномасштабне вторгнення Росії, частково відновили роботу до кінця 2023 року.

Підприємці, хоча і стримано, дивляться на 2024 рік з оптимізмом. Основні проблеми вони вбачають у непередбачуваній ситуації, низькому попиту та дефіциті кадрів. Проте більшість не планує скорочувати персонал, що свідчить про надію на економічне відновлення.

Нові правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва встановив Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і

середнього підприємництва в Україні». До основних напрямів державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні закон відносить: 1) удосконалення та спрощення порядку ведення обліку в цілях оподаткування; 2) запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва, що відповідають критеріям, встановленим у податковому законодавстві; 3) залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб; 4) забезпечення фінансової державної підтримки малих і середніх підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо; 5) підтримка розвитку інфраструктури для малого та середнього бізнесу; 6) захист прав підприємців під час проведення державного контролю в сфері їхньої діяльності; 7) спрощення дозвільних процедур і державного нагляду для малого та середнього бізнесу, а також прискорення процесу отримання необхідних документів та скороченню строку проведення таких процедур; 8) організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва; 9) впровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами малого і середнього підприємництва новітніх технологій, а також технологій, які забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг).

28 серпня 2013 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 641-р було затверджено Концепцію Загальнодержавної програми розвитку малого та середнього бізнесу на 2014–2024 роки. Ця програма має на меті створення сприятливих умов для діяльності підприємців малого та середнього бізнесу, а також їх підтримку та розвиток через впровадження новітніх технологій. Для вирішення проблем у цій сфері планується, зокрема, спрощення регуляторних вимог, розширення доступу до кредитів для таких підприємців, підтримка інноваційно орієнтованих бізнесів та розвиток інфраструктури для їх підтримки.

Уряд схвалив Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, а також затвердив операційний план заходів з її реалізації на 2024-2027 роки. Це рішення ухвалили під час засідання, яке відбулося 30 серпня 2024 року.

Очевидно, що соціально-економічна ситуація в країні та вибраний геополітичний курс впливають на розвиток підприємництва. На сьогодні діяльність українських підприємців значною мірою залежить від процесів інтеграції України до Європейського економічного простору. Тому держава бере на себе зобов'язання щодо гармонізації законодавства, вдосконалення

правил бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів, а також створення сприятливих умов для бізнесу і захисту вітчизняних виробників від конкуренції з імпортною продукцією.

Починаючи з 2004 року, адаптація українського законодавства до норм ЄС здійснювалася відповідно до положень Загальнодержавної програми адаптації, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. Ця Програма ставить за мету привести правову систему України у відповідність з *acquis communautaire* — сукупністю законів і норм Європейського Союзу, з урахуванням вимог, які ЄС висуває до країн, що прагнуть вступити до його складу.

Адаптація українського законодавства до європейських стандартів є ключовим елементом інтеграції України до Європейського Союзу. Поняття *acquis communautaire* (з французької — "спільний доробок") охоплює правову базу ЄС, включаючи не тільки закони, але й акти, ухвалені в рамках Європейського співтовариства, спільної зовнішньої політики, безпеки, а також співпраці у сферах юстиції та внутрішніх справ. Ця концепція була закладена ще в Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, підписаній 16 червня 1994 року.

Список використаних джерел:

1. РОЛЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ | Т І Зосименко | Ефективна економіка №10 2013. Журнал «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2388>
2. CRUST *Note*.
URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffc56e76-c7d4-409d-b077-7206865763bd/content>
3. Білорус О.Г. Фінансові та грошово-кредитні чинники інвестиційно-інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу. Банківська справа. 2005. № 1.
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p#Text>
5. Костюк С. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: стан, проблеми та перспективи / С. Костюк

6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

7. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

Анастасія ОСОБЛИВЕЦЬ, 1 курс, ФТБ

Державний торговельно-економічний університет

науковий керівник:

Карина КОЛОМІЄЦЬ, доктор філософії в галузі права, старший викладач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЗАЛІЗНИЧОЇ СТРУКТУРИ ЗГІДНО З СТАНДАРТАМИ ЄС

Транспортна структура є важливою галуззю економіки України та інших країн. Дана галузь є фундаментальною, адже вона забезпечує підтримання якості життя мешканців держави. Окрім цього, вона забезпечує велику кількість робочих місць та дає основу для стабільності внутрішнього ринку. На дану структуру припадає високий відсоток ВВП України та в ній залучена велика кількість працівників. Дані Державної служби статистики України свідчать про те, що в 2021 році в транспортній структурі, поштовій, кур'єрській діяльності, а також в складському господарстві налічувалася 961 тисяча працівників.[1] Для порівняння, в ЄС, за даними офіційного сайту, в транспортній структурі було задіяно більш ніж 10 мільйонів осіб.[2] Для подальшої співпраці та процесу євроінтеграції України необхідно докласти зусиль для розвитку даної галузі відповідно до стандартів Європейського Союзу. Це в найближчому майбутньому буде сприяти зміцненню економічних зв'язків між країнами, покращенню та спрощенню логістики.

Згідно з текстом угоди про асоціацію України та ЄС, Україна повинна узгоджувати своє законодавство з відповідними нормами, прийнятими

Стороною ЄС, задля того, щоб сприяти досягненню цілей лібералізації. [6, ст.138].

В договорі про функціонування Європейського Союзу існує розділ, присвячений розвитку транс'європейських мереж, і зараз він відіграє значну роль в регулюванні транспортної структури[5, с 85-88]. В одному з пунктів розділу зазначено, що Європейський Союз може прийняти рішення про співпрацю з третіми країнами для просування проектів, що становлять взаємний інтерес, і для забезпечення взаємодії мереж.[5, ст.173] З огляду на останні події та геополітичну позицію України, можемо зробити висновок, що співпраця з Європейським Союзом має переваги для обох сторін.[6, ст.1]

Європейський Союз має ряд норм, що призначені для регулювання транспортної системи відповідно до встановлених цілей. До основних цілей ми можемо віднести: забезпечення безпеки перевезення пасажирів та вантажу, екологічне використання наявних ресурсів, покращення контролю за транспортними засобами[4, с 66-72].

Транспортна структура складається з багатьох видів транспорту.[3, с.77-78]. Кожен з них варто розглянути окремо з метою покращення розуміння специфіки кожного з них.

Після початку повномасштабної війни значно збільшився пасажирообіг, та навантаження на українські залізниці.[10]. Це пов'язано з припиненням авіасполучення з іншими країнами. Тому уряд зіткнувся з певною кількістю викликів, які необхідно подолати задля гармонізації транспортного сектору.

Пропоную детальніше розглянути основні аспекти інтеграції української залізничної структури згідно до стандартів ЄС. Першим з них є аспект, що торкається законодавства. Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, Україна повинна адаптувати своє законодавство до європейських директив, що стосуються залізничного транспорту.[6, ст. 134-138]. Вони включають в себе стандарти безпеки, управління, перевірку надійності та відповідність екологічним вимогам. Одним із важливих документів в цій сфері є Директива ЄС щодо безпеки на залізниця.[7]. Це джерело є надзвичайно цінним, адже в ньому піднімаються питання сертифікації, систем безпеки, менеджменті залізничних систем, національні органи безпеки. Другим важливим документом можна вважати Директиву про сумісність залізничної системи в межах Європейського союзу.[8]. Даний документ містить в собі інформацію про вимоги щодо технічної сумісності між інфраструктурою та рухомим складом у всіх країнах ЄС. Деякі з вимог не співпадають з українськими, тому варто розглянути питання перегляду стандартів технічного обладнання вагонів, а також систем сигналізації.

Другим важливим аспектом, безумовно, є питання стосовно модернізації техніки. Оскільки зараз в усьому світі активно поширюються ідеї стосовно

більш екологічного підходу в різних сферах, зокрема й у сфері залізничного транспорту. Наразі в локомотивному парку України присутня велика кількість застарілих моделей. Тому слід замислитися над використанням більш нових, сучасних, енергоефективних моделей. Важливо зазначити, що для виконання даної цілі потрібні значні матеріальні вкладення, отже потрібно шукати додаткові джерела фінансування. Для цього можна шукати іноземних інвесторів, або створити певні механізми підтримки приватних інвестицій. А також потрібно створити прозору систему та забезпечити захист прав для інвесторів. Це допоможе значно збільшити інтерес серед міжнародних компаній. Окрім цього, можна розглянути варіант кредитування в міжнародних фінансових установах.

І останнім, не менш важливим, є аспект підвищення безпеки та комфорту залізничної структури. Деякі нюанси даного питання, такі як - сучасні системи автоматичного контролю, можна віднести до попереднього пункту. Проте, варто приділити велику увагу до працівників залізниць. Я вважаю, що необхідно змінити стандарти, що стосуються підготовки фахівців. Освітні програми для залізничних працівників потребують оновлення, оскільки застарілі методи навчання не відповідають сучасним вимогам. Необхідно впровадити нові технології, орієнтовані на автоматизацію, цифровізацію та підвищення безпеки.

В ЄС існує директива про сертифікацію машиністів потягів, деякі пункти якої можна було б інтегрувати до українських залізниць.[9]. Окрім цього, необхідним є підвищення кваліфікації інших працівників залізниць з метою збільшення безпеки та комфорту пасажирів. Також гарним рішенням було б зайнятися питанням визнання українських дипломів в ЄС. Для цього потрібно створити правову базу, яка б зробила можливим процес видання та акредитації сертифікатів та дипломів, які б визнавалися іншими країнами.

Підсумовуючи все вищезазначене, варто зазначити, що процес інтеграції та модернізації української залізничної інфраструктури згідно з стандартами ЄС є довгим та складним процесом. Проте він є надзвичайно важливим для нашої країни. І в післявоєнний час він має стати одним з пріоритетних напрямків державної політики.

Список використаних джерел:

1.Зайняте населення за видами економічної діяльності.
<https://www.ukrstat.gov.ua/>. URL:
https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013_u.htm.

3. Деркач Е. М. Щодо врахування європейських перспектив у правовому забезпеченні транспортної політики України. Право і суспільство. 2017. № 4.

2. Eurostat. Language selection | European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home> (date of access: 01.11.2024).

4. Evaluation of the White Paper 'Roadmap to a Single European Transport Area - towards a competitive and resource efficient transport system' - Publications Office of the EU. Publications Office of the EU. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c472b2e-a965-11eb-9585-01aa75ed71a1>(date of access: 12.11.2024).

5. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union : of 25.03.1957 no. Document 12016E : as of 7 June 2016.

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014.

7. Directive (EU) 2016/798 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on railway safety (recast) : Direction.

8. Directive (EU) 2016/797 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the interoperability of the rail system within the European Union (recast) : Direction of 11.05.2016 no. 32016L0797.

9. Directive 2007/59/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the certification of train drivers operating locomotives and trains on the railway system in the Community : of 08.07.2019. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2007/59/2019-07-08>.

10. Інформація Державної служби статистики України «Вантажообіг за видами транспорту». URL: <https://data.gov.ua/dataset/01d721e4-78b6-4581-89b2-93f9a411eedd/resource/33c414c0-895c-4a70-b0d3-a6deed4ef7f6>

Аделіна ПЛАХОТНИК, 1 курс, ФЕМП,
Державний торговельно-економічний
університет

науковий керівник:

Тетяна ПОГАРЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Договір дарування є одним з найстаріших і найпоширеніших документів у цивільно-правових відносинах, що дозволяє одній особі безоплатно передати своє майно іншій особі. Незважаючи на позірну простоту, такі договори породжують низку правових, соціальних та психологічних проблем. Тому актуальним залишається аналіз правової природи договорів дарування, умов їх укладення, наслідків для сторін, можливих спорів та поточних труднощів, з якими стикаються сторони. Важливо також дослідити міжнародні підходи до регулювання цього питання та соціокультурні аспекти дарування.

Договір дарування – це договір, за яким одна сторона (дарувальник) передає або обіцяє передати майно у власність другій стороні (обдаровуваному) безоплатно. Тобто важливим елементом договору є намір дарувальника передати майно безоплатно, що визначає правову природу правочину [1].

Однак правова природа дарування викликає низку складних питань. Наприклад, дарування може бути оскаржене на підставі недієздатності дарувальника, невідповідності між наміром дарувальника та правочином, психологічного тиску обдаровуваного тощо. Такі випадки призводять до судових спорів і вимагають ретельного аналізу правоздатності сторін.

Слід також звернути увагу на можливість накладення умовних обмежень на договір дарування. Це може бути вимога до обдаровуваного не продавати майно протягом певного періоду часу або надання обдаровуваному права користуватися майном до певного часу (наприклад, до смерті). Така практика широко застосовується в Європейському Союзі і допомагає знизити ризики для обдаровуваного, особливо при передачі житлової нерухомості [2].

Крім того, недотримання вимоги до форми укладення договору дарування, наприклад письмової форми для дарування нерухомого майна, може призвести до визнання правочину недійсним.

З розвитком цифрових технологій укладення договорів дарування в електронній формі стало проблематичним. У багатьох країнах електронний підпис прирівнюється до власноручного, і такі договори можуть мати юридичну силу. Однак, коли мова йде про майнові контракти, електронні процедури стикаються з юридичними проблемами. Наприклад, у багатьох країнах ЄС та Україні договори дарування нерухомості вимагають нотаріального посвідчення та державної реєстрації, що ускладнює процес електронного підпису та передачі права власності [2].

Таким чином, не зважаючи на прогрес у сфері електронного документообігу, правові норми щодо дарування потребують подальшої адаптації до сучасних реалій.

Основним питанням для сторін договору дарування є ліберальний характер договору. Донори, якими обдаровується майно, можуть втратити ресурси, необхідні для життя, і це особливо актуально для людей похилого віку. Наприклад, беззастережне дарування будинку може призвести до того, що дарувальник втратить житло і засоби до існування. Тому слід розглянути можливість включення в договір положень про право дарувальника користуватися майном до настання певних обставин (наприклад, смерті або погіршення стану здоров'я). Таке положення може врятувати дарувальника від ризику втратити засоби до існування.

З іншого боку, донор також наражається на ризики. Якщо договір буде оскаржено або визнано недійсним (наприклад, через недієздатність донора), донор може втратити отримане майно, що створить додаткові проблеми для обох сторін правочину [3].

Спори щодо договорів дарування можуть виникати з різних причин, таких як недобросовісність однієї зі сторін, психологічний тиск або порушення умов договору. Наприклад, обдарований може стверджувати, що він був змушений укласти договір під впливом дарувальника або що він не розумів усіх наслідків, коли укладав договір.

Окрім судового розгляду, можливі також альтернативні методи вирішення спорів, такі як медіація та арбітраж. Медіація особливо ефективна, коли сторони бажають уникнути затяжного судового розгляду. Вона дозволяє вирішити спір на ранній стадії, скорочуючи витрати та час на його вирішення. Розгляд альтернативних методів вирішення спорів набуває все більшого значення в контексті зростання кількості спорів, пов'язаних з оскарженням договорів дарування [4].

Дарування – це не лише юридична операція, але й соціальна та культурна практика. У різних країнах існують різноманітні традиції дарування, які можуть мати значний вплив на юридичний та емоційний аспекти правочину. Так, в країнах Азії дарування подарунків є важливим елементом сімейних

стосунків і часто має символічне значення. З іншого боку, в західних країнах, таких як США та Європа, більше уваги приділяється юридичним аспектам дарування та захисту прав дарувальника й обдаровуваного. Важливо враховувати ці відмінності при підписанні договору, щоб уникнути непорозумінь і суперечок у майбутньому. Психологічний тиск також відіграє важливу роль у процесі донорства. Наприклад, донор може відчувати моральний обов'язок перед родичами або друзями, що може вплинути на його волевиявлення. У таких випадках важливо переконатися, що договір укладається добровільно і свідомо [5].

Отже, договори дарування залишаються важливим правовим інструментом, але вони також пов'язані з низкою проблем. Правоздатність сторін, належне виконання договору, можливі наслідки для сторін угоди та потенційні спори потребують глибокого аналізу та чіткого регулювання. Сучасні виклики, такі як діджиталізація, міжнародні відмінності у правовому підході до подарунків та соціально-психологічні фактори також відіграють важливу роль у процесі укладення та виконання договорів дарування. Також важливо враховувати при укладанні договору дарування соціальні та психологічні чинники, які можуть мати значний вплив на результат угоди.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?find=1&text=%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD+%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC#Text> (дата звернення 10.10.2024)
2. Договір дарування: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 16.03.2011 р. № n0021323-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0021323-11#Text> (дата звернення 10.10.2024)
3. Дослідження договору дарування в Україні URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/56146f6b-2423-404e-88fa-0c1d8614bb50> (дата звернення 10.10.2024)
4. Проблеми договірної регулювання дарування URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232247/231060> (дата звернення 10.10.2024)
5. Договір дарування: сучасні виклики. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/8abfdcdd-b477-48d6-a8c5-dd0b7da6f8ea/content> (дата звернення 10.10.2024)

*Вікторія ПОЛІГУШКО, 1 курс
ФТБ,*

Державний торговельно економічний
університет

науковий керівник:

Карина КОЛОМІЄЦЬ, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно економічний
університет

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ КУЛЬТУРНОЇ І ІСТОРИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

У післявоєнні роки антикорупційні заходи особливо важливі у сфері збереження культурної спадщини, щоб уникнути конфлікту інтересів і забезпечити справедливий розподіл ресурсів для майбутнього країни.

Як звітує Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, за весь час повномасштабного вторгнення Російської федерації до України, починаючи з 24 лютого 2022 року, було знищено близько 2000 культурних та історичних пам'яток України. [1]

За результатами, наданими ЮНЕСКО, станом на 16 жовтня 2024 року, з початку війни було пошкоджено 457 об'єктів, до яких входять 143 релігійних об'єкти, 231 будівля історичного або культурного напрямку, 32 музеї, 17 бібліотек, 1 архів. [2]

Після закінчення війни з Російською федерацією Україна має право подати позов до Міжнародного суду ООН та Європейського суду з прав людини та притягнути країну-агресора до відповідальності за свої злочинні дії і вимагати виплат репарацій за для відшкодування збитків, спричинених Росією під час війни.[3, с.2]

Розпоряджатися коштами будуть різні Урядові організації України, такі як Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, що є однією з ключових структур, які відповідають за політику в сфері збереження культурної спадщини і будуть основним органом, що відповідає за діяльність по відбудові пам'яток і комунікувати з місцевими органами влади для пріоритизації об'єктів, які потребують відновлення.[4]

Проте, однією з основних перешкод для проведення заходів з відбудови, на мою думку, є корупція - вона перешкоджає не лише економічному розвитку, але і негативно впливає на демократичні процеси і моральні принципи в суспільстві.

За статистичними даними, Україна посідає 104 місце в Індексі сприйняття корупції та, згідно опитування населення країни, посідає 2 місце серед основних проблем України. Це може значно вплинути не лише на відбудову, а і на відновлення економіки. [5, 6]

Наразі в Україні існує Національне агентство з питань запобігання корупції, яке веде контроль фінансів, що можуть бути отримані незаконним чином та кожен має можливість повідомити орган про корупційне правопорушення. Це не гарантує прозорості дій під час відбудови інфраструктури та не виключає можливості виникнення конфліктів інтересів. [7]

Заходи, які можуть вплинути на боротьбу проти корупції:

Унеможливлення корупційних порушень та конфліктів інтересів шляхом перевірки потенційних зв'язків між підрядниками та держслужбовцями для виявлення конфліктів інтересів, махінацій з документами та хабарництвом. Перевірка усіх зв'язків буде корисною для забезпечення добросовісного розподілу фінансів і уникнення привласнення коштів на свою користь. [8, с.15-17]

Визначення конфлікту інтересів є різним, коли особистий інтерес може перешкоджати реалізації службових обов'язків, через фінансові, родинні та професійні зв'язки, що впливає на прийняття рішень на свою користь, а не держави та суспільства, які важливо більше контролювати на законодавчому рівні для повного звітування всіх фінансових розпоряджень, декларувати майно та доходи чиновників та їх рідних. У разі порушення вимог притягувати до відповідальності більш суворим ступенем покарання. [8, с.13-18]

Важливий аспект - це прозорість всіх дій, керування фінансами для відновлення інфраструктури з можливістю більше залучати суспільство до питань важливості та пріоритетності відбудови усієї інфраструктури, інформування в деталях про всі витрати на відбудову, щоб суспільство мало можливість бачити прозорість всіх дій представників.[8, с.19]

Проблема, яка може торкнутися відбудови об'єктів культурної спадщини - комерційна вигода нових проектів на історичних територіях. Корупція в цьому випадку зменшує привабливість інфраструктури та втрачає свою культурну ідентичність, що призводить до зменшення привабливості міст для туристів та мешканців для відвідування. [9]

Дії, які допоможуть уникнути забудови історично-культурної інфраструктури:

Посилення законодавства про охорону культурної спадщини з антикорупційними заходами, що підвищить відповідальність за незаконні дії. В Україні процедура надання історичного статусу займає багато часу і перевірок, спрощення процедури надання статусу надасть більше захисту для культурних і історичних пам'яток. [8, с.39-40]

Антикорупційні заходи допоможуть Україні успішно уникнути незаконних забудов, повноцінно відновити історичну інфраструктуру та розвинути довіру суспільства, раціонально використовувати фінанси на користь держави та громадян.

Перемога над корупцією - це напрямок до повного розвитку держави, це не тільки зміцнення економіки, а і поліпшення життя громадян, міжнародний імідж, розвиток туризму та підвищення ефективності роботи влади, що надасть сталість для розвитку зі стійкою основою майбутнього країни.

Список використаних джерел:

1. Українська правда. Щодо статистики пошкодження інфраструктури від Міністерства культури та стратегічних комунікації України URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/05/15/7455928/>.
2. UNESCO. Статистика подшкоджень культурних пам'яток України від ЮНЕСКО. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=66116>.
3. Global Survivors Fund. Дії України після закінчення війни, щодо репарацій URL: https://www.globalsurvivorsfund.org/fileadmin/uploads/gsf/Documents/Resources/Reports/Reparations_Briefing_UA.pdf
4. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Затвердження про відновлення. URL: <https://mcsc.gov.ua/vidnovlennya/novyny-2/>
5. Wikipedia. Індекс сприйняття корупції. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Індекс_сприйняття_корупції.
6. Укрінформ. Опитування серед населення про головні проблеми в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/3843018-v-ukraini-drugou-najbilsou-problemou-pisla-vijni-e-korupcia.html>.
7. Національне агентство з питань запобігання корупції. Мета організації. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zapobigannya-ta-vyuvlennya-koruptsiyi/>

8. Національне агентство з питань запобігання корупції. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рр. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.

9. Forbes. Дмитро Перов та Анатолій Погорілий про проблематику захисту та причин загроз об'єктів культурної спадщини. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/zberegti-ne-mozhna-vtratiti-15102024-23858>

*Анна РУДЕНКО, 3 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*
науковий керівник:
Юлія ТИЩЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) відіграє важливу роль у процесах соціально-економічного відновлення, забезпечуючи ресурси та інновації, які сприяють розвитку критично важливої інфраструктури та наданню якісних суспільних послуг. В умовах війни та післявоєнної розбудови, коли державні ресурси часто обмежені, а попит на інфраструктурні проєкти та відновлення економіки зростає, ДПП може стати потужним інструментом для забезпечення стабільності, розвитку та стійкості країни. В складні часи сьогодення Україна зіткнулася з викликами безпрецедентного масштабу, що вимагають нових підходів до мобілізації ресурсів, зокрема залучення приватного сектору в партнерство з державою для відновлення економічної активності, відбудови пошкодженої інфраструктури та забезпечення критично важливих послуг для громадян [1, с.219]. Війна загострила потребу в ефективному залученні приватних інвестицій, що дозволить знизити навантаження на державний бюджет і забезпечити розвиток критичної інфраструктури в умовах обмежених ресурсів.

ДПП у сучасних умовах базується на кількох ключових принципах, закріплених як у законодавстві, так і в міжнародній практиці:

1. Ефективність використання бюджетних коштів: Державні ресурси залучаються вибірково, доповнюючи приватні інвестиції, що дозволяє знизити навантаження на бюджет.

2. Пріоритетність публічних інтересів: Діяльність в межах ДПП спрямована на задоволення потреб суспільства, що підвищує якість та доступність публічних послуг.

3. Інформаційна відкритість та прозорість: Забезпечується публічний контроль за діяльністю партнерів та доступ громадян до інформації про реалізацію проектів.

4. Рівність партнерів та узгодження інтересів: ДПП базується на взаємовигідній співпраці, що передбачає справедливий розподіл ризиків та відповідальності між партнерами.

5. Справедливий розподіл ризиків: Приватні партнери беруть на себе ризики, пов'язані з інвестиціями та управлінням, тоді як держава забезпечує нормативно-правову підтримку та стабільність.

На сьогодні найбільше проектів ДПП реалізується у сфері комунальних послуг, що зумовлено потребою місцевих громад у належних умовах проживання та інфраструктурі [2]. Однак перспективними напрямками розвитку є:

- Інформаційні технології та кібербезпека: В умовах гібридної війни цифрові інструменти та захист даних стають стратегічно важливими для держави;

- Альтернативна енергетика та автономність: Забезпечення енергетичної незалежності та розвиток відновлюваних джерел енергії дозволять зменшити вразливість до зовнішніх факторів;

- Агропромисловий комплекс: Відновлення аграрного сектору важливе для запобігання продовольчим кризам та підтримки експорту;

- Соціальна інфраструктура: Відбудова житлових будинків, лікарень, шкіл та інших соціальних об'єктів є ключовим завданням для відновлення нормального життя громадян [2].

Які ж виклики виникають для реалізації ДПП в умовах війни? Війна в Україні значно ускладнила реалізацію проектів ДПП. По-перше, значна частина державного бюджету спрямовується на військові потреби, що скорочує фінансування інфраструктурних проектів. По-друге, воєнні дії відлякують інвесторів, збільшуючи ризики затримок у реалізації проектів та збільшення їх вартості. Також війна призводить до руйнування вже існуючих об'єктів інфраструктури, що вимагає залучення додаткових ресурсів на їх відновлення. Проте, попри всі труднощі, ДПП може відігравати важливу роль у підтримці економічної активності під час війни. Спільні проекти держави та бізнесу сприятимуть не лише розвитку інфраструктури, але й збереженню робочих місць, стимулюванню інвестицій та стабілізації соціально-економічної ситуації. Важливим прикладом є проекти у сфері енергетики, що

допомагають забезпечити автономність енергопостачання навіть у кризових умовах.

Що чекає в період післявоєнної відбудови ДПП? Після завершення війни ДПП стане одним із ключових інструментів відновлення України. Реалізація масштабних інфраструктурних проектів вимагатиме мобілізації як державних, так і приватних ресурсів. Одним з основних напрямків стане реконструкція соціальної інфраструктури та житлового фонду, адже саме ці об'єкти зазнали найбільших руйнувань. Важливою складовою післявоєнної відбудови є розвиток логістичної інфраструктури та створення нових транспортних коридорів для посилення економічних зв'язків із країнами ЄС. Це сприятиме інтеграції України у європейський ринок і відкриє нові можливості для інвестицій. Крім того, співпраця у сфері агропромислового комплексу допоможе відновити продовольчий потенціал країни та забезпечити стабільність експорту.

Що потрібно для нормативно-правового забезпечення ДПП? Для ефективного функціонування ДПП необхідна модернізація законодавства, що регулює відносини між державою та приватним сектором. Наразі розробляються проекти змін до законодавства, які передбачають створення сприятливих умов для залучення інвестицій та реалізації проектів, пов'язаних із відбудовою країни, один з таких це проект змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні», який передбачає вдосконалення механізмів державної підтримки великих інвестиційних проектів в Україні шляхом розширення переліку стимулів та спрощення процедур їх отримання.

Зокрема, одним із пріоритетних завдань є розробка чітких механізмів фінансової підтримки та захисту прав інвесторів [3]. Важливу роль відіграють законодавчі ініціативи, що спрямовані на спрощення процедур укладання договорів ДПП, зокрема в критично важливих сферах, таких як енергетика та соціальна інфраструктура. Особливу увагу приділяють забезпеченню прав іноземних інвесторів як на основі національного законодавства, так і міжнародних документів, таких як двосторонні угоди про захист інвестицій, Конвенція про врегулювання інвестиційних спорів між державами та іноземними особами (ICSID), а також принципи та норми Європейської Енергетичної Хартії. Серед ключових документів варто відзначити проект Закону про вдосконалення механізмів залучення інвестицій для відбудови зруйнованих війною об'єктів.

Підсумовуючи, державно-приватне партнерство є ключовим інструментом для залучення іноземних інвестицій, необхідних для швидкого відновлення України після війни. Співпраця з міжнародним бізнесом забезпечить доступ до передових технологій, знань та фінансування, що є

критично важливими для реалізації амбітних інвестиційних проєктів та забезпечення економічного зростання країни [4]. Тож, на мою думку, успішна реалізація ДПП сприятиме створенню сприятливого середовища для інвестицій та забезпечить сталий розвиток країни в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Публічно-приватне партнерство закладів професійної освіти: практичний посібник / за заг. ред. О. В. Бородієнко. Київ: ІІТО НАПН України, 2020. 219 с.
2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 10.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
3. Положення про здійснення установами фінансового моніторингу: Постанова Правління Національного банку України від 28 липня 2020 № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>
4. Радкевич В.О. Публічно-приватне партнерство у професійній освіті європейських країн: провідні тенденції розвитку. *Професійна педагогіка*. 2023. № 2 (27). С. 14-28.

*Savchuk Anhelina, Higher education applicant
of the Faculty of Economics,
State University of Trade and Economics
scientific supervisor:
Honcharenko O. M., Doctor of Law, Professor
State University of Trade and Economics*

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF THE AWARD OF THE STOCKHOLM ARBITRATION IN THE DISPUTE NAFTOGAZ VS. GAZPROM

International arbitration is an important tool in resolving commercial disputes, as it provides an impartial and fair approach to conflict resolution, avoiding potential jurisdictional difficulties. This is especially important in the energy sector, where large companies from different countries often interact in a complex political context. In this context, the Stockholm Arbitration Institute is one of the most reputable arbitration platforms in Europe, in particular for resolving disputes between Ukraine's Naftogaz and Russia's Gazprom.

The conflict between Naftogaz and Gazprom has been going on for many years and has deep historical roots. Initially, the two companies signed gas supply and

transit contracts in the mid-2000s, when Naftogaz received the rights to purchase natural gas from Russia for Ukraine’s domestic needs, as well as the rights to transit Russian gas to European countries [1].

However, after the signing of the 2009 gas agreements, disputes began to arise over the volumes and prices of supply, as well as transit conditions. Gazprom set conditions based on the “take or pay” principle, which forced Ukraine to pay for the set volumes of gas regardless of actual consumption. For its part, Naftogaz argued that these conditions were unfair and that transit tariffs were too low [2]. In addition, since 2014, the geopolitical confrontation between Russia and Ukraine has significantly escalated this dispute, further complicating relations between the companies [3].

Naftogaz ceased all imports of Russian gas in the summer of 2014. A “winter package” agreement, facilitated by the European Commission, was reached, covering both gas imports and transit, leading to a significant reduction in imports during the last quarter of 2014. A similar arrangement was put in place for the winter of 2015–16. In the fourth quarter of 2015, Naftogaz acquired 2.37 billion cubic meters of Russian gas. After this, direct imports from Russia were halted entirely. A summary of the import and transit figures is presented in Table 1.

Table 1

Gas transit and imports under the contracts

Year		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Imports	Under contract	26.9	36.5	40	24.9	12.9	14.5	6.1	0	0
	Other	0	0	4.8	8.0	15.0	5.1	10.3	11.1	14.1
Transit volume		95.8	98.6	104.2	84.3	86.1	62.2	67.1	82.2	93.4

Source: [3]

As a result, in 2014, both parties applied to the Stockholm arbitration:

- Gazprom demanded that Naftogaz pay the unpaid amounts on a take-or-pay basis.
- Naftogaz, in turn, demanded compensation for non-compliance with the terms of Russian gas transit through Ukraine.

The judgment in Naftogaz vs. Gazprom was rendered in two stages – in 2017 and 2018 – and concerned two separate contracts: a gas supply contract and a transit contract. The main provisions of this decision became precedent-setting as it took

into account the specific nature of contractual relations in the context of complex international relations [4].

From the side of the gas supply contract, the tribunal decided to reduce the gas price set for Ukraine, recognizing the price set by Gazprom as unreasonably high. The Stockholm arbitration also found the take-or-pay principle inapplicable in the context of this contract [4]. Thus, Naftogaz was released from the obligation to pay for the unreceived gas volumes, which significantly reduced the financial burden on the Ukrainian company.

From the other side of the gas transit contract, the arbitration tribunal ruled that Gazprom is obliged to pay compensation to Naftogaz for breach of obligations to transit gas through the territory of Ukraine. The total amount of compensation exceeded USD 2.5 billion [5]. This decision was a significant victory for Naftogaz, as it not only resolved a commercial conflict but also confirmed Ukraine's right to fair terms of cooperation with the Russian gas monopoly.

The process of recognizing and enforcing an arbitral award is important in international commercial disputes, especially when the parties are subject to different national jurisdictions and one of the parties refuses to voluntarily comply with the award. The arbitral award rendered by the Stockholm Arbitration in the case of Naftogaz v. Gazprom required considerable efforts to enforce. Gazprom did not agree with the arbitral award and did not comply with it voluntarily, which led to the initiation of a forced seizure of Gazprom's assets in foreign jurisdictions [6]. Let's take a closer look at the key legal and political aspects of this process.

Recognition and enforcement of arbitral awards made outside the country is governed by international treaties, the main of which is the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. This convention is one of the most important international legal instruments ensuring the binding nature of arbitral awards in different countries. The Convention requires the courts of the participating states to recognize and enforce arbitral awards made in any other country that has signed the agreement. Ukraine and Russia, like most countries in the world, are parties to the New York Convention [7].

The Convention provides for several grounds on which a country may refuse to recognize or enforce an arbitral award, including:

- absence of a valid arbitration agreement between the parties;
- violation of the parties' procedural rights during the arbitration proceedings;
- lack of competence of the arbitrators;
- inconsistency of the arbitral award with the principles of public policy of the country where it is to be enforced [7].

In the case of Naftogaz vs. Gazprom, none of these grounds were confirmed in court proceedings, so the courts in the countries where Naftogaz filed applications for enforcement received legal grounds to seize and sell Gazprom's assets [4].

To enforce the decision, Naftogaz initiated litigation in countries where Gazprom had significant assets, in particular in the European Union. This was necessary because Gazprom did not agree to voluntarily pay compensation. The main jurisdictions where enforcement attempts were made were Sweden, Switzerland, the Netherlands, and the United Kingdom, where Gazprom has subsidiaries and assets that can be seized [4].

1. Sweden. The Stockholm Arbitration, which considered the case, is based in Sweden, so Gazprom first appealed to the Swedish courts to set aside the arbitral award, pointing to alleged procedural violations during the arbitration proceedings, including violations of the principle of impartiality of the arbitrators. However, the Swedish courts dismissed Gazprom's appeals, recognizing the arbitral award as valid. This decision allowed Naftogaz to legitimize its request for enforcement of the arbitral award in other jurisdictions [8].

2. Switzerland. Gazprom's assets related to the transportation of Russian gas to Europe are located in Switzerland, so this country has become an important jurisdiction for the enforcement of the decision. Naftogaz initiated the seizure of Gazprom's assets in Switzerland, including stakes in subsidiaries responsible for gas transportation. After careful analysis, the Swiss courts upheld Naftogaz's request and authorized the seizure of some of Gazprom's assets. However, the process was lengthy and required significant legal efforts to overcome Gazprom's objections [8].

3. The Netherlands. The Netherlands is also home to Gazprom's subsidiaries and assets. Here, Naftogaz received support from the courts in seizing the Russian company's assets. This allowed Naftogaz to influence Gazprom by blocking certain financial flows and access to local resources, which was an important lever of pressure on the Russian side [8].

4. The United Kingdom. Since the UK is an important financial center, Naftogaz also initiated proceedings for the recognition and enforcement of the arbitral award in the British courts where Gazprom has assets and conducts financial transactions. The British courts agreed to hear the case and authorized the seizure of assets belonging to Gazprom. This was important, as access to European financial markets for Gazprom has become much more difficult [8].

During the process of enforcing the arbitral award, Gazprom filed a number of appeals in an attempt to challenge the decision in courts of different jurisdictions. In particular, in Sweden, the company raised arguments regarding the violation of procedural rights, impartiality of the arbitrators, and lack of proper legal grounds for the award. The Swedish courts considered these complaints and confirmed the legitimacy of the arbitral award [8].

One of the key legal difficulties was the seizure of Gazprom's assets in various countries, as due to the global structure of its assets and Gazprom's high influence in the global energy sector, the seizure of assets was not only legally but also

politically difficult. Gazprom actively defended its interests by filing counterclaims in courts and trying to avoid asset seizure [9].

The case of Naftogaz vs. Gazprom was not only of legal but also of significant political importance. Relations between Ukraine and Russia in the energy sector are not only commercial relations, but also part of a geopolitical strategy. After 2014, the conflict between Ukraine and Russia significantly complicated the enforcement process, as Russia tried to maintain its influence in the European energy sector while minimizing its obligations to Ukraine [3].

The European Union also played an important role in this process, as the stability of gas transit through Ukraine is critical to Europe's energy security [10]. The EU countries supported Naftogaz's efforts to enforce the arbitration award, which contributed to the successful recognition and seizure of Gazprom's assets in the jurisdictions of EU member states.

The international sanctions imposed on Russia after 2014 also affected this process, limiting Gazprom's ability to access international financial markets and making it more difficult to do business abroad. These sanctions have become an additional lever of pressure on Russia and, in particular, on Gazprom, as the company has had to operate under limited financial resources and constant legal difficulties related to the international political situation [11].

The political context also included pressure from international organizations, such as the European Union and the International Monetary Fund, which supported economic stability in Ukraine. This further emphasized the importance of the arbitration award for Ukraine's energy security and international obligations, which is part of the EU's broader strategy to diversify its energy supplies and reduce dependence on Russian gas.

The enforcement of the award in Naftogaz vs. Gazprom had far-reaching implications for international arbitration and international law. This decision has become an important precedent, demonstrating that even large state-owned monopolies may be obliged to comply with arbitral awards if these awards are recognized in the relevant jurisdictions. The Stockholm arbitration award in Naftogaz vs. Gazprom set an example for other state-owned companies that, despite the political context and external factors, international arbitration can guarantee the protection of interests even in complex international conflicts.

The arbitral tribunal, which is part of the system of institutionalization of self-regulatory mechanisms, has taken an important place and points to the ability of business to resolve disputes on its own, without resorting to state instruments [12, p. 128]. The case also emphasized the importance of arbitration as a mechanism for resolving international commercial disputes, particularly in complex and politicized issues such as energy. The arbitration process proved that it can be an effective tool

for ensuring fairness and binding decisions, even when one of the parties is a state monopoly with enormous political and economic resources.

For Ukraine, the outcome of this case was an important milestone in strengthening its position in international energy relations. Success in this case not only improved the financial situation of Naftogaz but also strengthened Ukraine's national economic security by ensuring fairer access to energy resources and protecting the state's interests in the energy sector.

Conclusions. Recognition and enforcement of the award of the Stockholm Arbitration Court in the case of Naftogaz vs. Gazprom is an important milestone in the development of international arbitration and international law. This case has confirmed that arbitration can be an effective and fair mechanism for resolving international commercial disputes, even in difficult political environments.

Naftogaz's success in enforcing the award confirmed that even large state-owned monopolies such as Gazprom cannot ignore arbitration obligations if they want to avoid the risk of asset freezing and reputational damage. This sends a signal to multinational companies and state-owned corporations about the importance of honoring arbitration agreements.

Furthermore, this case has emphasized the importance of international arbitration in protecting the interests of parties in conflicts involving strategically important resources such as energy. Recognition and enforcement of the award was an important step for Ukraine on its way to strengthening its economic and energy security, as well as ensuring fair conditions for access to energy resources. Thanks to this case, Ukraine has strengthened its position in international energy relations and demonstrated its readiness to defend its interests on the global stage.

Overall, this precedent has shown that international arbitration can be an effective mechanism for protecting rights, regardless of political pressure or the status of the parties. The decision in Naftogaz vs. Gazprom has strengthened confidence in arbitration as a fair tool for resolving complex disputes and provided important lessons for future international conflicts in the energy sector and other strategic industries.

References:

1. Simon Pirani, Jonathan Stern, and Katja Yafimava. The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment. *Oxford Institute for Energy Studies*. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2010/11/NG27-TheRussoUkrainianGasDisputeofJanuary2009AComprehensiveAssessment-JonathanSternSimonPiraniKatjaYafimava-2009.pdf>.

2. Економічна правда. У стосунках “Газпрому” з Україною принцип “take or pay” не підходить?. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2009/04/9/189044/>.
3. After the Gazprom-Naftogaz arbitration: commerce still entangled in politics. *Oxford Institute for Energy Studies*. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2018/03/After-the-Gazprom-Naftogaz-arbitration-commerce-still-entangled-with-politics-Insight-31.pdf>.
4. Naftogaz v. Gazprom (II), final award, 28 févr. 2018. *Jus Mundi / AI-Powered Search for International Law & Arbitration*. URL: <https://jusmundi.com/fr/document/decision/en-national-joint-stock-company-naftogaz-of-ukraine-v-public-joint-stock-company-gazprom-final-award-wednesday-28th-february-2018>.
5. Ukraine’s Naftogaz claims \$2.56 billion victory in Gazprom legal battle. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/markets/currencies/ukraines-naftogaz-claims-256-billion-victory-in-gazprom-legal-battle-idUSKCN1GC2Z7/>.
6. "Газпром" не погодився з рішенням Стокгольмського арбітражу. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/economics/2018/03/01/391512_gazprom_soglasilsya_resheniem.html.
7. United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 10 June 1958). *New York Convention*. URL: <https://www.newyorkconvention.org/english>.
8. Наступний пішов: що Нафтогаз хоче від Газпрому в Стокгольмському арбітражі? - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50248410>.
9. Нафтогаз "почав арешти активів Газпрому" з Північних потоків - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44307156>.
10. Europe’s dependence on russian natural gas: perspectives and recommendations for a long-term strategy. *Home/George C. Marshall European Center For Security Studies*. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/occasional-papers/europes-dependence-russian-natural-gas-perspectives-and-recommendations-long-term-strategy-0>.
11. Impact of sanctions on Russia’s energy sector. *Atlantic Council - Shaping the global future together*. URL: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2018/03/Impact_of_Sanctions_on_Russia_s_Energy_Sector_web.pdf.

12. Honcharenko O.M., Bakalinska O.O., Belianevych O.A., Bevz S.I., Chernenko O.A. International commercial arbitration as a modern self-regulation tool in hybrid war. *AUC IURIDICA*. 2022. 68 (3), 123-138. DOI: 10.14712/23366478.2022.40.

Іван САЛЬНІКОВ, 3 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Юлія ТИЩЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.

РОЛЬ ТРУДОВИХ КАДРІВ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

На початку 2024 року, за словами Президента України Зеленського, в Україні ЗСУ складають близько одного мільйона осіб (приблизно 880 тис.), що є шостим місцем у світі за кількістю [1; 2]. Це, безумовно, вражаючі показники, однак до українського суспільства поступово наближається проблема демобілізації. Звісно, повернення наших героїв є великою радістю для родин, однак вже час подумати про їх майбутнє як громадян України, які повинні реабілітуватися після фронту та продовжити нормальне життя. На даний момент шкода українській інфраструктурі від дій агресора оцінюється у 155 мільярдів доларів, а дефіцит робітників – 3-4 млн осіб у наступні десять років [3;4]. Таким чином, потрібно завчасно продумати способи мотивації на навчання та роботу за певними напрямкам, першочергово технічними, особливо які стосуються енергетики та будівництва. Стосовно будівництва, ще до початку війни, у 2017 році, відчувався кадровий голод через відтік робітників до ЄС, а з початку повномасштабного вторгнення та посилення мобілізації у забудовників зменшилась кількість працевлаштованих від 25 до 60% від загального колективу. Особливо вдарила відсутність фахівців, керівних кадрів на місцях [5]. Тому, як варіант, варто розширити фінансування вишів та коледжів з будівельними освітніми програмами.

На жаль, серед демобілізованих військових буде чимало людей з травмами, які викреслюють варіанти фізичної роботи. Генрі Форд, американський підприємець, вважав за правильний підхід не викидати людину з обмеженими можливостями на вулицю, а давати їй роботу по

можливостям, переводячи здорових працівників на інші посади [9]. У випадку України це підхід, за яким людина з обмеженими можливостями може не просто залежати від виплат держави, а з її допомогою набувати професійних навичок для початку роботи. Наприклад, адміністративні працівники або вчителі, кількість яких помітно скоротилась за період з 2019 року на 16%, а в селах відбувається відтік кадрів до великих міст [6]. До того ж, є варіант звільнення військових з обмеженими можливостями від сплати податку доходів фізичних осіб (ПДФО), який за статтею 167 ПКУ становить 18 відсотків від доходу [7], що, звісно, трохи погіршить становище місцевого самоврядування, однак підвищить рівень життя. Як альтернатива, можливо вчинити звільнення від даного податку не тільки ветеранів з інвалідністю, а взагалі робітників за важливими для відбудови професіями, як у державних, так і приватних суб'єктів господарювання.

Якщо ж брати військових, які вирішать продовжити службу, то досвідчені бійці та офіцери можуть створити майбутній кістяк сучасної української армії, яка матиме унікальний, порівняно навіть з країнами НАТО, досвід оборони та ведення бойових дій на довгій смузі фронту. Схожим чином було з Ізраїлем, коли основу армії молодшої країни складали саме ветерани Другої Світової війни. Тому Україна зацікавлена у збереженні подібних ветеранів для навчання наступних поколінь військових українців. Та не варто забувати про цінність таких кадрів для країн, які роками не мали досвіду ведення подібних бойових дій та та мають у намірах власний захист у прийдешніх гоніннях за місцем під сонцем, та можливість еміграції військових через погані умови життя та проблеми, які держава має максимально вирішити.

До вище вказаного варто додати проблему еміграції населення, яка існує з початку війни і посилиться після зняття обмежень виїзду за кордон для чоловіків. Тому варто завчасно продумати процедури взаємодії з українськими громадянами за кордоном, проявити найкраще ставлення до них, щоб не повторювались події, як у Польщі у квітні 2024 року, коли було обмежено можливості отримання документів за кордом [10]. Ми повинні зробити все, щоб вмотивувати українців по всьому світові повертатися до України.

Однак, вище вказані ідеї наврядчи можливі, якщо в Україні не буде тих, хто здатен реабілітувати військових з проблемами зі здоров'ям різної важкості. Через умови війни на військовий облік тепер мають вставати й жінки-медики та фармацевти, що встановлено Постановою №1487 [8]. Це, безумовно, відштовхує бажання вступати на медичні спеціальності, особливо пов'язані з реабілітологією різних напрямів. Звісно, після війни медичні спеціальності набуватимуть популярності, однак треба розуміти, що медична освіта, порівняно з іншими напрямами вищів, потребує помітно більше часу та

практики, оскільки тут питання людського життя, тому ідея звільнення від військового обліку хоча б жінок-медиків є доволі актуальною у недалекому часі.

Отже, в Україні вже зараз потрібно розробляти план реінтеграції військових у суспільство, оскільки через високий рівень міграції ми маємо чіплятись за кожного, неважливо, які в нього можливості, бо робота, за бажанням, знайдеться на всіх, незалежно від фізичного стану особи. До того ж, дані дії стосовно військових є демонстрацією цінності наших героїв та вдячності ним.

Список використаних джерел:

1. Сайт УНІАН від 29 березня 2024 р. Зеленський розкрив чисельність Збройних сил України. URL: <https://www.unian.ua/war/zelenskiy-rozkriv-skilki-zaraz-viyskovih-u-zsu-12526479.html>
2. Сайт Wikipedia. List of countries by number of military and paramilitary personnel
URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_military_and_paramilitary_personnel
3. Kiyv School of Economics. (12 лютого 2024). \$155 billion – the total amount of damages caused to Ukraine’s infrastructure due to the war, as of January 2024. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/155-billion-the-total-amount-of-damages-caused-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-as-of-january-2024/>
4. Сайт Економічної правди від 16 жовтня 2023. Україні не вистачає 4,5 мільйони працівників. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/16/705494/>
5. Сайт Property Times від 9 жовтня 2023. Нестача рук для відбудови. URL: https://propertytimes.com.ua/management/nestacha_ruk_dlya_vidbudovi_scho_vi_dbuvaetsya_na_rinku_pratsi_v_budivelny_sferi
6. Сайт Всеосвіта від 23 червня 2024. За шість років кількість вчителів загалом зменшилася на 16,6%, тоді як у селах – на 22,8%. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/103990>
7. Податковий кодекс України від 2.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3850>
8. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов’язаних та резервістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022. №1487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-п#Text>
9. Генрі Форд. Моє життя та робота. 1922. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=47569&p=24

10. Сайт New Voice. (26 квітня 2024). URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/konsulski-poslugi-i-vidacha-pasportiv-pislya-23-kvitnya-yaki-obmezheniya-mzs-novini-ukrajini-50412442.html>

Діана СЕРДЮК, 3 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Юлія ТИЩЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ З РОСІЄЮ

Російська гібридна війна проти України, що почалася у 2014 році, а з 24 лютого 2022 року переросла у повномасштабну збройну агресію, стала серйозним випробуванням для міжнародного порядку. Постійні порушення міжнародного права з боку Росії, енергетичний шантаж, ядерні загрози, геноцид та ракетний терор в Україні спричинили глобальні зміни у безпеці Європи та світу. Ця війна є екзистенційною для України, де перемога визначається не лише військовою стійкістю, а й консолідацією зусиль демократичних держав у військовій, фінансовій та гуманітарній підтримці.

З огляду на серйозні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права з боку Росії, Європейський Союз та міжнародна спільнота активізували надання допомоги Україні. Відповідно до Статті 51 Статуту ООН, яка визначає право на колективну самооборону, а також Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) "Визначення агресії" та міжнародних документів, таких як Гаазька конвенція 1907 року про закони і звичаї війни на суходолі, підтримка суверенітету та територіальної цілісності України є правомірною відповіддю світової спільноти на агресію.

Конфлікт між Росією та Україною також виявився протистоянням різних цивілізацій, культур і цінностей. Як зазначила Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, це не лише проблема України, а зіткнення двох світів, двох полярних наборів цінностей», – сказала Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн в інтерв'ю «Kyiv Independent» [10].

Війна показала, що Україна обрала шлях демократичних цінностей та прав людини, підтвердивши разючу відмінність між українцями і росіянами, і спростувала міфи про «братні народи». Водночас, Україна виступає безпековим щитом для Європи, сплачуючи високу ціну за свій геополітичний вибір.

Стійкість українських Збройних Сил та народу, їхня рішучість захищати демократичні цінності, надихнула європейські політичні еліти на підтримку України. Завдяки внутрішній консолідації та міжнародній солідарності, Україна продовжує боротися з російською агресією, підтримуючи своїх громадян та здійснюючи реформи на шляху до інтеграції з ЄС, що стало можливим лише за умов міжнародної допомоги.

Війна призвела до гуманітарної катастрофи з величезними жертвами серед цивільного населення та безпрецедентною міграцією. З початку конфлікту ЄС та його держави-члени мобілізували значні ресурси для допомоги Україні, забезпечуючи підтримку у подоланні гуманітарної кризи. ЄС чітко висловив солідарність з Україною у боротьбі проти російської агресії, підтверджуючи свою підтримку незалежності та територіальної цілісності України. В нових геополітичних реаліях «Європа повинна залишатися об'єднаною і єдиною перед лицем глобальних викликів, таких як агресивна Росія» [7], бо, як зазначила Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, «цей бій дуже важливий для нас, бо наша відповідь на те, що робить Росія, визначатиме майбутнє міжнародної системи» [8].

В умовах війни скоротилася дистанція між Україною та ЄС, політичний діалог поглибився, і ухвалення рішень стало швидшим. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС [2], стало можливим завдяки підтримці з боку Ради ЄС, яка ухвалила відповідне рішення в рамках Регламенту (ЄС) № 2022/1909, що передбачає прискорену процедуру допомоги країнам, що стикаються з надзвичайними кризами.

Європейський Парламент визнав Росію державою-спонсором тероризму [3], а також визнав Голодомор 1932-1933 років геноцидом українського народу [6]. 19 січня 2023 р. Європейський Парламент прийняв Резолюцію про створення трибуналу щодо злочину агресії проти України [4].

Це стало важливим політичним кроком на підтримку України. Однак для подальшої підтримки важливо, щоб усі держави-члени ЄС ухвалили рішення про підтримку резолюції щодо злочину агресії. Україні важливо ратифікувати Римський статут МКС та створити механізми для спеціального трибуналу.

З ухваленням рішення про надання Україні статусу кандидата, обсяги гуманітарної, військової та макроекономічної допомоги зросли. Європа стала

на захист України, пропонуючи гуманітарну допомогу, спрощені візові процедури, фінансову підтримку тощо.

ЄС зосередив свої зусилля на об'єднанні держав-членів для підтримки України, наданні швидкої гуманітарної допомоги, а також політичної та економічної підтримки, що сприяє інституційній стійкості та соціальному захисту громадян.

Наразі, за даними Євростату, більше 3,8 млн громадян України мають статус тимчасового захисту в ЄС. Інтенсивні бойові дії продовжують викликати гуманітарну кризу, що збільшує кількість переміщених осіб. У цей складний період Україні важливо планувати, як створити умови для повернення біженців після перемоги.

Для надання допомоги і прихистку громадянам України, які шукають захисту від війни, впроваджено безпрецедентний Механізм тимчасового захисту з рівноцінним із європейцями забезпеченням прав і свобод українців у державах-членах ЄС [5]. Координаційним механізмом надання гуманітарної підтримки Україні, як державі, задля збереження стійкості та посилення спроможності забезпечення тих, хто потребує допомоги, включаючи внутрішньо переміщених осіб, є Механізм цивільного захисту ЄС (МЦЗ ЄС).

За даними ЄС, в 2022 р. понад 16 млн людей в Україні отримали гуманітарну допомогу, надану разом з партнерами через МЦЗ ЄС. З січня по червень 2023 р. 7,9 млн українців, у тому числі в постраждалих регіонах, отримали гуманітарну підтримку в Україні, завдячуючи ЄС [9]. Гуманітарна підтримка України включає екстрену і гуманітарну допомогу, технічну, макрофінансову і бюджетну допомогу, гранти, позики та гарантії від держав-членів ЄС, гранти і поточні проекти ЄС, що спрямовані на підтримку соціальних виплат, освіти, охорони здоров'я, державних інституцій та громадянського суспільства.

З початку загарбницької війни Росії проти України ЄС, його держави-члени та його фінансові інституції за підходом Team Europe надали 40,5 млрд євро для підтримки загальної економічної, соціальної та фінансової стійкості України у формі макрофінансової допомоги, бюджетної підтримки, екстреної допомоги, реагування на кризу та гуманітарної допомоги. Заходи військової допомоги становлять понад 25 млрд євро, з яких 5,6 млрд євро було мобілізовано в рамках Європейського фонду миру [9].

Таким чином, загальна підтримка, надана Україні з початку повномасштабної російської агресії, становить понад 65,6 млрд євро. Разом із ресурсами, виділеними для того, щоб допомогти державам-членам задовольнити потреби українців, які тікають від війни в ЄС, а це близько 17 млрд євро, загальна підтримка України та українців станом на початок листопада 2023 р. становить 82,6 млрд євро [1]. Підтримуючи Україну,

Європейський Союз посилює свою роль як геополітичного гравця у міжнародних відносинах. Міжнародна солідарність ЄС та його держав-членів з Україною у протидії російській збройній агресії – це спільна боротьба за демократичні свободи, права людини і європейські цінності, вагомий внесок у нову архітектуру європейської безпеки та відновлення миру на Європейському континенті.

Список використаних джерел

1. Україна. Звіт про внутрішнє переміщення. 16–23 січня 2023 р. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-0> (дата звернення: 12.11.2024).
2. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/> (last accessed: 12.11.2024).
3. European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. 23.11.2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism> (last accessed: 12.11.2023).
4. European Parliament resolution of 19 January 2023 on the establishment of a tribunal on the crime of aggression against Ukraine (2022/3017(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0015_EN.html (last accessed: 12.11.2024).
5. Eurostat. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM_custom_5996564/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c1c734bb-fa84-49d0-a163-7b5d911990d6 (last accessed: 12.11.2024).
6. Holodomor: Parliament recognises Soviet starvation of Ukrainians as genocide. Press Releases PLENARY SESSION AFET. 15 Desember2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221209IPR64427/holodomor-parliament-recognises-soviet-starvation-of-ukrainians-as-genocide> (last accessed: 12.11.2024).
7. Parliamentarians from across Europe discuss economic, social and budgetary issues. 27.02.2023. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230227IPR76582/> (last accessed: 12.11.2024).

8. Speech of President von der Leyen at the Conference of EU Ambassadors. 10.10.2022.

URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_22_6133 (last accessed: 12.11.2024). 38

9. Strong and comprehensive EU response. Macro-financial assistance and budget support. URL: <https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu> (last accessed: 12.11.2023).

10. Von der Leyen. "I'm deeply convinced that Ukraine will win this war". September 16, 2022. URL: <https://kyivindependent.com/national/von-der-leyen-indeplyconvincedthatukrainwillwinthiswar> (last accessed: 12.11.2024).

Дмитрій ТЕЛЕЛЕКОВ,
аспірант другого року навчання
кафедри міжнародного, цивільного та
комерційного права Державного
торговельно-економічного
університету

(Е-) КАТАЛОГ PROZORRO MARKET, ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОВЖИВАННЯМИ В СФЕРІ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Виявлення зловживань в сфері публічних закупівель, які фінансуються за рахунок державного бюджету, давно цікавило суспільство. Останні дослідження НАЗК дали можливість виявити ряд зловживань в сфері публічних закупівель, а саме:

- подання тендерних пропозицій за ціною, вищою за очікувану вартість;
- зловживання закупівлями через електронний каталог;
- застосування «штучних перепон» у закупівлях для надання переваги необхідному учаснику;
- корупційні зловживання шляхом укладення прямих договорів;
- неможливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності замовників під час проведення спрощених процедур закупівель;
- інші (нецінові) критерії оцінки пропозицій як інструмент зловживання тощо[1].

З метою виявлення таких зловживань в 2018 році була протестована спеціальна програма на основі штучного інтелекту DOZORRO, завдяки якій вдалося визначити на 26% більше тендерів з необґрунтованим вибором переможця, на 37% — з безпідставною дискваліфікацією, на 298% — зі змовою учасників [2]. Але питання прозорості та ефективності в умовах війни відійшло на другий план, тому був запропонований електронний каталог. Постановою КМУ «Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу» від 14 вересня 2020 р. № 822 [3] було визначено структуру, механізм формування, використання електронного каталогу в електронній системі закупівель. Як зазначалось на форумі 19 вересня 2024 року, організованого ДП «Медичні закупівлі України» (МЗУ), е-каталог Prozorro Market — це маркетплейс, де публічні замовники можуть легко, ефективно та ощадливо купувати необхідні товари, а постачальники — реалізовувати свою продукцію. Медичну частину каталогу адмініструють МЗУ [4]. Відповідно до постанови КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 [5] у разі коли замовники, які є закладами охорони здоров'я або структурними підрозділами з питань охорони здоров'я обласних та Київської міської державних (військових) адміністрацій, здійснюють закупівлі лікарських засобів, які в установленому законом порядку зареєстровані в Україні, та медичних виробів за переліком згідно з додатком 1, вартість яких становить або перевищує 50 тис. гривень, такі закупівлі обов'язково здійснюються з використанням електронного каталогу. Варто зазначити, що е-каталог працює як інтернет - магазин, хоча з іншими опціями: як міні-аукціон через механізм запиту цінних пропозицій, тобто як тільки замовник виявляє намір закупити той чи інший товар Prozorro Market повідомляє всіх постачальників цього товару, що є в системі, а вони пропонують свої ціни. Prozorro Market автоматично обере того, хто запропонував найнижчу вартість. У середньому ця процедура триває 9 днів [6]. Крім того, всі постачальники продукції проходять кваліфікацію, яку проводять Медзакупівель України. Зазначимо, що обсяг продажів медичних товарів через Prozorro Market у першій половині 2024 року зріс до 10,1 млрд грн проти 235 млн грн за аналогічний період 2023 року. Лікарні за цей час заощадили 2 млрд грн, а середній показник економії на закупівлях через е-каталог склав 15,5% [7]. Як видно з викладеного, то е-каталог дозволяє швидко, ощадливо та надійно здійснювати закупівлю.

Список використаних джерел:

1. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року). Стратегічний аналіз корупційних ризиків. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzuku_zakupivli.pdf(дата звернення: 10.11.2024).
2. Алгоритми «зради»: як штучний інтелект DOZORRO знаходитиме порушення в ProZorro. 2018. <https://ti-ukraine.org/news/algoritmy-zrady-yak-shtuchnyj-intelekt-dozorro-znahodytyme-porushennya-v-prozorro/>(дата звернення: 12.11.2024).
3. Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу: Постанова КМУ від 14 вересня 2020 р. № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2020-%D0%BF#Text>(дата звернення: 10.11.2024).
4. Еволюція Prozorro Market: як е-каталог змінив сферу медичних закупівель. URL: <https://www.apteka.ua/article/703446> (дата звернення: 12.11.2024).
5. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова КМУ 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.11.2024).
6. Овсянніков В. Як Prozorro Market допоможе лікарням ефективніше використовувати державні кошти. *Економічна правда*. 2023. 14 липня. <https://pravda.com.ua/columns/2023/07/14/702209/>
7. Як е-каталог «Prozorro Market» змінив сферу медичних закупівель. URL: <https://moz.gov.ua/uk/yak-e-katalog-prozorro-market-zminiv-sferu-medichnih-zakupivel> (дата звернення: 08.11.2024).

Діана ТКАЧ, 2 курс, ФЕМП,
Державний торговельно-економічний
університет
науковий керівник:
Тетяна ПОГАРЧЕНКО, к.ю.н.,
доцент, доцент кафедри
міжнародного, цивільного та
комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ УСПІШНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємництво відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Воно стимулює підприємців до втілення нових ідей, створення робочих місць та економічного зростання. Однак досягнення успіху в підприємницькій діяльності є складним процесом, який вимагає не лише наявності капіталу та ідеї, але й комплексної організації бізнес-процесів.

Загальне тлумачення успіху для підприємців є досить суб'єктивним, характерною для нього можна вважати фінансові показники бізнесу, його стійкість на ринку, репутацію та соціальну відповідальність. Прибутковість, рентабельність, фінансова стійкість свідчатимуть про правильну стратегію управління та ефективне використання ресурсів. Проте, для деяких успіх є реалізація підприємницької ідеї та визнання, схвалення її суспільством. Інші вбачають його у недопущенні банкрутства, а ще інші – розширенням підприємства, наданням якісних послуг, товарів і гідної заробітної плати. Законодавство України надає чудові можливості для ведення бізнесу і в разі чого, захищатиме права підприємців згідно із законом. У статті 42 Господарського кодексу України зазначається, що ця діяльність «самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється підприємцями з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку»[1]. Тому визначальним для бізнесу є вміння підприємців приймати правильні рішення для максимального задоволення з боку суспільства. Для цього підприємцеві потрібно вміти розробити якісний бізнес-план та програму своїх подальших дій. Важливою деталлю є те, що бізнесмен не виконує всю роботу сам, для цього йому необхідна команда кваліфікованих працівників. Лідер має вміти не лише стратегічно мислити, але й надихати свою команду на досягнення спільних

цілей. Він повинні швидко реагувати на зміни на ринку і приймати важливі рішення в умовах невизначеності. Тобто, проаналізувавши вищесказане, можна сказати, що успішний підприємець повинен бути лідером, що зможе впливати на людей та організовувати злагоджену роботу [2]. Також варто додати ще низку якостей, які лідер потрібен мати. До них входять готовність до пошуку нових можливостей та ініціативність у власному ділі, упертість і настійливість у досягненні поставленої мети, постійна готовність до господарського ризику, рішучість і цілеспрямованість у діяльності, планомірність і гранична чіткість у роботі, реалізації стратегії і тактики підприємництва.

Підприємства досягають успіху шляхом оптимального та вмілого використання своїх сильних сторін у поєднанні з можливостями, які пропонує зовнішнє середовище. Підприємницький успіх визначається тісною взаємодією внутрішніх і зовнішніх факторів, а механізм його досягнення ґрунтується на ефективній взаємодії взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів успіху та основних принципів, таких як власна вигода та суспільна відповідальність. До внутрішніх факторів успіху належать результативна стратегія, потенціал підприємства, економічна безпека, організаційна культура, ефективне управління інвестиціями та ресурсами, а також маркетинг. Зовнішні фактори враховують ринкові можливості, репутацію підприємства серед споживачів та конкурентну позицію. Серед факторів, які найбільш значущі для підприємницького успіху, виділяються ті, що безпосередньо та істотно впливають на його досягнення. Орієнтуючись на ці ключові фактори, підприємство створює конкурентні переваги, що дозволяють досягати високих показників діяльності.[4]

Організація підприємницького успіху ґрунтується на кількох важливих вимогах, які включають ряд стратегічних підходів, що забезпечують переваги і відрізняють компанію від її конкурентів на ринку[5]. Першою вимогою є унікальність власної марки протягом тривалого часу. Бренд підприємства повинен бути таким, щоб його було важко або навіть неможливо копіювати конкурентам. Для цього компанії треба придумати оригінальний продукт чи послугу, забезпечити високу якість, встановити емоційний зв'язок із клієнтами та забезпечити впізнаваність бренду в інформаційному полі, щоб потенційні покупці постійно пам'ятали про компанію, навіть коли не використовують її продукцію. Наступним важливим елементом є задоволення специфічних потреб клієнта. Компанії необхідно чітко ідентифікувати свою цільову аудиторію і пропонувати їй ті продукти або послуги, які відповідають їхнім очікуванням та вимогам. Наприклад, компанія ІКЕА стала світовим лідером у сфері виробництва меблів і товарів для дому саме завдяки тому, що вона чітко розуміє потреби своєї цільової аудиторії — людей, які цінують

функціональність, доступність і естетичний вигляд товарів. І остання, проте не менш важлива вимога це специфічні можливості та ресурси підприємства, які важко або неможливо імітувати конкурентам. Ці вимоги є досить непростими, але вони допомагають майбутнім підприємцям започатковувати новий, актуальний, особливий бізнес, що матиме перевагу серед конкурентів.

Отже, успіх у підприємницькій діяльності визначається сукупністю зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як правильна організація бізнес-процесів, ефективне управління ресурсами та адаптивність до змін. Крім того, важливу роль відіграють особисті якості підприємця, зокрема лідерські навички, рішучість та здатність до інноваційного мислення. Тільки поєднання всіх цих елементів разом із дотриманням усіх вимог закону щодо ведення підприємницької діяльності призведе до довготривалого успіху бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Кар'єра у бізнесі: підприємницький успіх. *Osvita.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19149/> (дата звернення: 08.10.2024).
3. Підприємницький успіх і культура бізнесу. *StudieFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/9065893/page:6/> (дата звернення: 08.10.2024).
4. І. П. Босак В. В. Гомольська. Підприємницький успіх: суть, складові та фактори забезпечення. Львів : Укр. акад. друкарства, 2019. 7 с.
5. Поняття, характеристика та організація підприємницького успіху. URL: <https://studfile.net/preview/9065893/page:6/> (дата звернення: 08.10.2024).

*Олена ЦІСАР, 1 курс, ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

Христина ЯМЕЛЬСЬКА, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ВИМІР ТА СУЧАСНИЙ ВПЛИВ

Міжнародне гуманітарне право – це сукупність юридичних норм, які відображають у своїй сутності загальнолюдські норми моралі, які застосовуються під час збройних конфліктів[1]. Сьогодні Женевські конвенції 1949 року є найбільш широко ратифікованими міжнародними договорами у світі, що свідчить не лише про практичну актуальність, а й про універсальний авторитет гуманітарних принципів, що ним проголошуються [2]. Тим паче коли наразі наша країна та наші громадяни потребують його застосування, адже самі є учасниками збройного конфлікту.

Для чіткого розуміння значення цього права потрібно дізнатись історію його виникнення. Попри значну кількість війн протягом усієї історії людства, кодифікація міжнародного гуманітарного права датується відносно недавно. Отже, виклад історії сучасного міжнародного гуманітарного права заведено починати з 24 червня 1859 р., коли під селищем Сольферіно в Північній Італії відбулася найбільша в Другій війні за незалежність Італії битва між військами франко-сардинського альянсу та австрійською армією. Гуманітарні наслідки битви були жахливими: на полі бою, а також у розташованих поблизу населених пунктах залишилися кілька десятків тисяч поранених та загиблих солдатів з обох сторін. Свідком цих подій став женеvський комерсант вражений стражданнями поранених, покинутих без медичної допомоги на полі бою, Жан Анрі Дюнан. У лютому 1863 р. Дюнан разом із чотирма іншими відомими женеvськими громадянами заснував Міжнародний комітет допомоги пораненим, що 1876 р. отримав свою сучасну назву – «Міжнародний Комітет Червоного Хреста». Комітету вдалося переконати швейцарський уряд провести дві дипломатичні конференції, на першій з яких (жовтень 1863 р.) було обговорено пропозиції Дюнана, а на другій (серпень 1864 р.) – прийнято Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених у діючих арміях. З цієї

конвенції починається історія сучасного позитивного міжнародного гуманітарного права, основним «ангелом-охоронцем» якого є Міжнародний Комітет Червоного Хреста.[1]

Відтоді було укладено десятки багатосторонніх договорів з питань цього права, про головні з яких йдеться нижче. Основними тенденціями розвитку договірного міжнародного гуманітарного права є: 1) постійне розширення категорій жертв війни, які отримують захист за МГП; 2) постійне розширення сфери суспільних відносин, що регулюються МГП, а також збільшення функцій МКЧХ; 3) розширення кола ситуацій, за яких захищаються жертви: спочатку лише міжнародні збройні конфлікти; 4) регулярне виправлення та доповнення договорів з урахуванням реальних подій останніх збройних конфліктів.[1]

Завдяки кодифікації та впровадженню міжнародного гуманітарного права значно розвинулись міжнародні відносини та захист прав людини. Також відбулося кілька важливих змін у міжнародній практиці. До прикладу закони, закріплені у Женевських конвенціях та інших документах, встановлюють, що війна не повинна становити загрозу для цивільного населення, яке не бере участі у бойових діях. Міжнародне гуманітарне право намагається обмежити використання зброї та методів війни, які можуть призвести до надмірних страждань або непотрібних руйнувань, наприклад, заборона використання отруйних газів або розривних боеприпасів. Гуманітарне право не лише регулює поведінку під час війни, але й стимулює держави до пошуку мирних шляхів вирішення конфліктів, запобігаючи ескалації насильства.

Всі ці правила потребують їхнього виконання. Держава несе міжнародно-правове зобов'язання вживати заходів щодо попередження порушень міжнародного гуманітарного права: «Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, повинні припинити серйозні порушення та вживати необхідних заходів щодо перепинення всіх інших порушень Конвенцій або цього Протоколу, які є результатом неприйняття заходів, що мають бути прийняті.» (ч. 1 ст. 86 ДП I). Міжнародно-правовий обов'язок щодо дотримання МГП (далі - МГП) породжує перш за все відповідальність держав за невиконання його норм. Причому, держава несе відповідальність за порушення МГП, вчинені усіма гілками влади, – законодавчої, виконавчої, судової, фізичними і юридичними особами, що знаходяться під її владою чи контролем. Відповідальність несуть держави, і ця відповідальність у силу суверенного характеру держав має свої особливості. Прикладом загальної норми про відповідальність держав є положення ст. 91 ДП I «Сторона, що перебуває у конфлікті й порушує положення Конвенцій або цього Протоколу, повинна відшкодувати завдані збитки, якщо для цього є підстави. Вона несе відповідальність за всі дії, що вчиняються особами, які входять до складу її

збройних сил». [1] Хоча на досвіді України помітний недолік МПП, а саме порушення країною-агресором будь-яких його норм без достатнього покарання нині. Наприклад випадок 2014 року - так званий «марш» українських військовополонених. Вулицями міста, під вигуки натовпу «фашисти» і під дулами автоматів провели десятки захоплених у полон українських бійців – кадрових військових і добровольців. В такий спосіб, через кричуще порушення законів війни, підтримувані росією бойовики «відзначили» День незалежності України. «Так званий «марш» у Донецьку п'ять років тому слід кваліфікувати як воєнний злочин, як наругу над людською гідністю», – каже доцент кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка, Володимир Лисик. З особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю; з тими, хто припинив участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з іншої причини, за будь-яких обставин поводяться гуманно, без дискримінації. Положення статті 3 Конвенції, в якій про це мовиться, застосовується до усіх збройних конфліктів.[3] Як відомо за це не несли відповідальності.

Загалом, виникнення гуманітарного права значно змінило підхід до ведення війни, ставлячи на перше місце захист людської гідності, навіть в умовах насильства, і створило систему, що сприяє більш людським стандартам у міжнародних відносинах. Хоча і є прогалини, міжнародне гуманітарне право буде розвиватись і надалі та заповнювати їх новими нормами.

Список використаних джерел:

1. Гнатовський М.М., Короткий Т.Р., Кориневич А.О., Лисик В.М., Поєдинок О.Р., Хендель Н.В. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста. Київ-Одеса: Фенікс, 2017. 145 с.
2. Мельцер Н., Кюстер Е. Міжнародне гуманітарне право. Загальний курс: навч. посіб. Київ: Міжнародний Комітет Червоного Хреста: 2020. 396 с.
3. Войтенко О., Єлігулашвілі М., Козорог О., Короткий Т., Потапова В., Стокоз О., Хендель Н. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право: *Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права*. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 268 с.

*Ксенія ФІЛИМОНОВА, 1 курс ФМТП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Христина ЯМЕЛЬСЬКА, доктор
філософії в галузі права, старший
викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет**

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ВРЕГУЛЮВАННІ ПРАВОВИХ ПИТАНЬ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Нажаль, наразі проблема окупованих територій є актуальною для України. Це не тільки питання порушених кордонів та суверенітету; це пряма загроза базовим правам та свободам людей, які там перебувають. Контроль територій агресором обмежує доступ до правосуддя, порушує соціальні та економічні права громадян, а також загрожує їхньому життю та безпеці. На окупованих територіях фіксуються системні випадки порушення прав людини, утиски свободи слова, викрадення, катування, а також руйнування інфраструктури та культурної спадщини.

Після звільнення окупованих територій ключова роль у правовому врегулюванні постконфліктного періоду належатиме саме міжнародному праву. Відновлення української юрисдикції на повернутих територіях вимагатиме розв'язання численних питань, пов'язаних із відновленням прав людини, поверненням власності, відшкодуванням збитків і притягненням до відповідальності осіб, причетних до порушень законів і звичаїв війни. Саме норми міжнародного права разом із рішеннями міжнародних судів стануть основою для забезпечення справедливості й встановлення миру на цих територіях. Вони слугуватимуть орієнтиром для національного законодавства, що допоможе інтегрувати регіони, сприятиме розробці нових правових механізмів, гарантуватиме захист прав їхніх мешканців у майбутньому.

Саме міжнародне право здавна відіграє ключову роль у відновленні правових норм та суверенітету на деокупованих територіях, що було закріплено в багатьох міжнародних угодах та документах. Яскравим прикладом є Потсдамська конференція 1945 року, на якій було визначено принцип відновлення суверенітету європейських країн над їхніми територіями, які перебували під окупацією під час Другої світової війни. Саме

цей принцип, закріплений у міжнародному праві, забезпечив основи для повернення національних правових систем на деокуповані території. Територію Німеччини було вирішено визнати в кордонах 1937 року (за пропозицією Гаррі Трумана), але при цьому поділити на чотири зони окупації(внаслідок чого кожна з 4 держав мала задовольняти свої претензії щодо репарацій)[1], і це означало, що територіальні зміни, які відбулися під час війни, не були визнані легітимними. Ці рішення заклали основи для відновлення законності і порядку на деокупованих територіях, оскільки вони встановлювали рамки, в яких країни мали відновити свою юрисдикцію та сприяти початку процесу репарацій та відшкодувань.

Крім того, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 1974 року [2], що визначає агресію як міжнародний злочин, стала важливим інструментом для боротьби з окупацією, надаючи можливість державам повертати свої території та відновлювати на них національну юрисдикцію. Зокрема, у статті 3 цієї резолюції зазначається, що агресивні дії включають «озброєні вторгнення або напади, окупацію та анексію силою», що фактично підкреслює важливість визнання міжнародної відповідальності держав за акти агресії, що включає незаконну окупацію територій.

Основою правових стандартів в захисті прав мешканців деокупованих територій є норми міжнародного гуманітарного права. Населення звільнених регіонів часто стикаються з наслідками попередньої окупації, що можуть включати порушення прав, втрату майна, переслідування, а також психологічну травму. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №60/147[3] регулює питання компенсації та реабілітації постраждалих, зокрема права на повернення або компенсацію за втрачене майно, що є надзвичайно важливим для мешканців деокупованих територій. У статті 19 цієї резолюції зазначено, що постраждалі мають право на компенсацію та інші форми відшкодування, включаючи повернення їм майна або компенсацію у випадках, коли повернення неможливе. Згідно з 21 статтею, реабілітація повинна включати **медицину та психологічну допомогу, а також юридичні та соціальні послуги**, що є надзвичайно важливо для мешканців, які пережили психологічні та фізичні травми під час окупації.

Процес відновлення влади на деокупованих територіях України є багатогранним і складним завданням, яке включає відновлення адміністративних структур, правопорядку, а також соціально-економічних систем. Згідно з проектом Стратегії відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій України[4], одним із перших кроків є відновлення адміністративної влади через створення ефективних місцевих органів, здатних відповідати на потреби населення. Важливим аспектами цієї стратегії також є: забезпечення безпеки на деокупованих

територіях, яке передбачає активну діяльність правоохоронних органів для підтримки правопорядку; економічне відновлення(відновлення інфраструктури, створення сприятливих умов для відновлення та розвитку місцевого бізнесу); співпраця з міжнародними партнерами та організаціями, які можуть надати технічну та фінансову підтримку. Таким чином, системний підхід до відновлення державної влади та реінтеграції населення, заснований на принципах міжнародного права, забезпечить основи для стабільності та миру в регіонах, що постраждали від конфлікту.

Роль міжнародного права у врегулюванні правових питань на деокупованих територіях є вирішальною для забезпечення стабільності, безпеки та захисту прав місцевого населення. Міжнародно-правові норми встановлюють основи для відновлення законності та правопорядку в регіонах, що повертаються під національну юрисдикцію. Такі правові стандарти сприяють реабілітації постраждалих, компенсації за втрати та відновленню порушених прав, що є важливими для відновлення довіри до державних інститутів і забезпечення правової інтеграції цих територій. Відтак, міжнародне право слугує надійною основою для державних стратегій реінтеграції та захисту прав людини, підтримуючи мирне і стабільне відновлення суспільства після конфлікту.

Список використаних джерел

1. Потсдам. Конференція, яка перекроїла повоєнну Європу. *УКРІНФОРМ*. 02.08.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3073599-potsdam-konferencia-aka-perekroila-povoennu-evropu.html> (дата звернення 06.11.2024)
2. Definition of Aggression, United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX). *University of Minnesota*. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/GAres3314.html>
3. Resolution adopted by the General Assembly on 16 December 2005. *General Assembly of United Nations*. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-08/N0549642.pdf>
4. Проект стратегії відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій України. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/proekt-strategiyi-.pdf>

*Давид ШКУМАТ, 1 курс, ФЕМП,
Державний торговельно-економічний
університет*

науковий керівник:

**Тетяна ПОГАРЧЕНКО, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ ТА ЄС

Правове регулювання персональних даних в Україні та Європейському Союзі (далі – ЄС) охоплює складну взаємодію національних і регіональних систем, спрямованих на захист прав особи на конфіденційність. У світлі формування політики інформаційної безпеки та актуалізації питань гарантування конфіденційності особистого життя людини, проблематика захисту персональних даних набуває неабиякого значення [1, с. 216].

Правова база ЄС переважно регулюється Загальним регламентом захисту даних (GDPR), який набув чинності 25 травня 2018 року [2]. GDPR встановлює суворі вказівки щодо обробки даних і наголошує на правах осіб щодо їхніх персональних даних у країнах-членах ЄС. Він встановлює високу планку для відповідності, створюючи значні наслідки для організацій, які працюють у межах або в партнерстві з ЄС. Положення також стосується таких ключових питань, як передача даних, підзвітність і дотримання прав на захист даних, надаючи наглядовим органам повноваження забезпечувати дотримання цих стандартів.

Історія захисту персональних даних в Україні бере свій початок з Конституції України, прийнятої в 1996 році, яка закріплює право на недоторканність приватного життя в статті 32. Однак лише у 2010 році було прийнято комплексний закон, присвячений захисту персональних даних, Закон № 2297-VI, відомий як «Закон про захист персональних даних» [3]. З моменту свого першого прийняття він зазнав значних змін з метою приведення його у відповідність до сучасних стандартів. Найважливіші зміни були внесені 20 листопада 2012 року та 3 липня 2013 року [4], що відображають прагнення України вдосконалити свій режим захисту даних. Ці зміни були частиною більш широкої тенденції до посилення законодавства про захист даних, частково зумовленої метою України гармонізувати своє законодавство зі

стандартами Європейського Союзу після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році.

Незважаючи на те, що Україна не є членом ЄС, на правовий ландшафт України помітно вплинув GDPR, а в законодавчих проектах вже довгий час намагаються включити подібні принципи, включаючи створення незалежного наглядового органу Законопроект № 6177 «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації»[5]. Цей документ передбачає створення незалежного наглядового органу для забезпечення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту персональних даних в Україні. Проте Україна стикається з проблемами повної гармонізації свого законодавства про захист даних із правилами ЄС, особливо на тлі постійних наслідків воєнних умов, які відволікають увагу та ресурси.

Основна проблема гармонізації українського законодавства полягає в тому, що українське законодавство про захист персональних даних (Закон № 2297-VI «Про захист персональних даних») ще не повністю відповідає вимогам GDPR. Наприклад, до 2023 року українське законодавство не містило чітких положень про «право на забуття» та «право на перенесення даних», які є ключовими положеннями GDPR. Законопроекти № 5628 та № 8153 частково усувають ці прогалини, але необхідна подальша імплементація незалежними наглядовими органами та адаптація до українських реалій. Важливим аспектом GDPR є створення незалежних наглядових органів для забезпечення дотримання стандартів захисту даних. В Україні наразі тривають дискусії щодо створення такого органу в рамках законопроекту № 6177. З юридичної точки зору, наявність такого наглядового органу має вирішальне значення для забезпечення фактичної імплементації закону та вирішення спорів між суб'єктами даних та обробниками даних.

Україна вже ратифікувала Конвенцію Ради Європи 108+ про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, але повна імплементація її положень є проблематичною, особливо через воєнний стан. Через війну в Україні питання захисту персональних даних інколи поступаються питанням безпеки. Зростає ризик, що конфіденційні дані можуть бути використані без належного контролю в надзвичайних умовах. Це викликає занепокоєння щодо захисту прав громадян у контексті військових дій, що також впливає на швидкість впровадження нових законодавчих норм [6].

Прагнення до ефективного регулювання персональних даних як в Україні, так і в ЄС відображає зростаючу важливість конфіденційності даних у світі, який стрімко цифровізується. Незважаючи на те, що обидві юрисдикції надають пріоритет захисту персональних даних, відмінності в механізмах примусового виконання та системах відповідності підкреслюють постійну потребу в реформі та створенні надійних органів нагляду, особливо в Україні,

для забезпечення захисту прав особи у все більш взаємопов'язаному середовищі.

Протягом останніх років Україна активно працює над приведенням законодавства про захист персональних даних у відповідність до європейських стандартів, зокрема до GDPR та Конвенції Ради Європи 108+. Після ухвалення Плану заходів щодо виконання Угоди про асоціацію з ЄС у 2017 році було подано декілька законопроектів для реформ.

14 червня 2023 року відбулося експертне обговорення законопроекту №8153 «Про захист персональних даних», що має створити комплексну основу для захисту даних у державному та приватному секторах. Закон передбачає, що дані можуть передаватися лише до країн із належним рівнем захисту, до яких входять члени ЄЗ та країни, що підписали Конвенцію 108+[7].

Проте, реалізація цих змін затримується через воєнний стан в Україні, і пріоритетними залишаються питання воєнного часу. Незважаючи на ратифікацію Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів у 2020 році, імплементація її положень в українське законодавство все ще має прогалини. Законодавчі ініціативи щодо змін до Закону «Про доступ до публічної інформації» ще не розроблені.

Необхідність адаптації українського законодавства до стандартів GDPR є критично важливою для інтеграції України в європейський правовий простір та захисту прав громадян. Попри зусилля з боку держави та громадських організацій, впровадження нових законодавчих норм затримується через військові обставини, що вимагає оперативного реагування на зміни у сфері безпеки та прав людини. Таким чином, забезпечення ефективного регулювання персональних даних в Україні потребує не лише законодавчих змін, а й створення дієвих механізмів контролю за їх дотриманням, що сприятиме захисту прав особи в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Правовий захист персональних даних : монографія / Т. О. Гуржій, А. Л. Петрицький. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 216 с.

2. European Council Council of the European Union/ The general data protection regulation № 2016/679, 27.04.2016. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/data-protection/data-protection-regulation/#gdpr__ (дата звернення: 28.10.2024).

3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

4. Data Protection Laws of the World. URL: <https://www.dlapiperdataprotection.com/index.html?t=law&c=UA> (дата звернення: 27.10.2024).

5. Проект Закону про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації № 6177. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27996> (дата звернення: 27.10.2024).

6. Як Україні покращити захист персональних даних — підсумки дискусії від Руху ЧЕСНО. URL: <https://www.chesno.org/post/5911/> (дата звернення: 27.10.2024).

7. Council of Europe/You are here: Council of Europe Office in Ukraine/ News & Events/News & Announcements/Protection of Ukrainians' personal data is on time – an expert discussion of the opinion provided by the Council of Europe on the Draft Law No. 8153 of 25.10.2022 on "Personal Data Protection". URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/protection-of-ukrainians-personal-data-is-on-time-an-expert-discussion-of-the-opinion-provided-by-the-council-of-europe-on-the-draft-law-no.-8153-of-25.10.2022-on-personal-data-protection-> (дата звернення: 27.10.2024).

Діана ЯКУШЕВА, 4 курс ФМТП
Державний торговельно-економічний
університет,
науковий керівник:
Лариса НЕСКОРОДЖЕНА, к.ю.н.,
доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний
університет

ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРЕСУ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСВА, ЙОГО МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ЯК ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ

Основною метою реформування національного законодавства є вдосконалення сучасного рівня правових відносин у державі, втілення основних загально-правових принципів демократизму, рівності, законності та гуманізму заради забезпечення захисту прав кожної людини та встановлення справедливості у суспільстві. Інтереси будь-якої держави, в першу чергу, покликані забезпечувати добробут населення та захищати інтереси громадян, оскільки саме держава виступає основним гарантом захисту прав людини та

громадянина. У випадку порушення інтересів держави незаперечно будуть порушені основні права громадян – це є аксіомою ключових принципів права. Отже при виявленні такого правопорушення обов'язком держави є його припинення і захист вразливої сторони заради відновлення балансу справедливості та законності.

Частина 3 статті 228 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), встановлює, що у випадку недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний судом недійсним.[2] Тут варто загадати всім відомий юридичний принцип: «не кожен правочин є договором, але кожен договір є правочином». Отже, у випадку невідповідності інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, господарський договір (як правочин) може бути визнаний судом недійсним. Наслідками такого визнання згідно статті 208 Господарського кодексу України (далі – ГК України), є стягнення в дохід держави коштів або певного майна за рішенням суду, що, в свою чергу, за своєю правовою природою належить до заходів державного примусу, які застосовується до правопорушників.[1] Відповідне судження підтверджується судовою практикою, зокрема, Верховний Суд в Постанові по справі №160/14095/21 від 25 липня 2023 року висловив позицію, що наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним через невідповідність інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, як захід державного примусу мають ознаки, що притаманні конфіскації майна, бо за своїм змістом та порядком передбачають примусове вилучення отриманого, і дане вилучення здійснюється на користь держави. [5]

На сьогоднішній день, ні цивільне, ні господарське законодавство не встановлює правового змісту поняття «інтересів держави та суспільства», «моральних засад суспільства», що в свою чергу, тягне за собою як наслідок доволі широке та багатогранне тлумачення даних категорій. Категорія «інтерес» завжди мала важливе значення при утворенні та функціонуванні держави, що підтверджується концепціями відомих античних мислителів. Так, в своїй роботі «Про державу» (*лат. De re publica*), присвяченій римській політиці, Цицерон писав: «Держава – це надбання народу, а народ не є будь-яким об'єднанням людей, зібраних разом будь-яким чином, а є об'єднанням багатьох людей, пов'язаних між собою узгодженням з питань права та спільністю їх інтересів». [11] Великий тлумачний словник української мови визначає слово «інтерес» як те, що відповідає чиймось прагненням, потребам, або йде на користь кому-, чому-небудь. [7] Таким чином, в загальному аспекті, поняття «інтересу» необхідно трактувати саме як суб'єктивну категорію, що містить в собі користь кому-небудь, або ж задоволення наявних потреб та досягнення певних цілей.

Рішенням Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року було визначено основні складові категорії «інтереси держави». Зокрема, Судом зазначено, що підґрунтя інтересів держави завжди складає потреба у здійсненні загальнодержавних дій, програм, які є спрямованими на захист суверенітету, територіальної цілісності та державного кордону України, а також гарантування її державної, економічної, безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів господарювання тощо. [3]

Правова категорія «моральні засади суспільства» також є важливим аспектом цивільного та господарського права, оскільки стосується тісної взаємодії моралі та права в цілому. При формуванні концепцій моралі, які залишаються актуальними і сьогодні, фундаментальну роль відіграла антична філософія. Основні ідеї моральності, засновані на проблемах справедливості, добродійності та етики були сформовані у працях таких відомих філософів як Сократ, Платон та Аристотель. Стародавній мислитель та філософ Конфуцій висловлював судження, що шлях людини – це шлях обов'язку, тому важливою умовою є виконання кожною особою моральних та соціальних обов'язків у суспільстві.[8] Норми моралі – це принципи, які формуються на базі уявлень і моральних переконань людей про справедливість та несправедливість, добро та зло, честь і безчестя. Є.О. Харитонов в своїй праці зазначив що, «моральні засади суспільства» - це категорія звичаєвого права, якій надано обов'язкової сили нормою закону, тобто - ЦК України. [10] Таким чином, для правильного визначення змісту поняття «моральних засад суспільства» необхідним є визначення комплексу звичаїв, етнічних цінностей, історичних аспектів, менталітету народу, основ релігії, оскільки саме ці аспекти в сукупності утворюють систему моральних засад суспільства. Зокрема в Рішенні Конституційного Суду України у справі № 1-33/2004 від 2 листопада 2004 року Суд звернув увагу, що прояв верховенства полягає в тому, що право не обмежується тільки законодавством як однією з встановлених форм, а включає й інші соціальні регулятори - норми моралі, звичаї і традиції, які узаконені суспільством та історично обумовлені культурним рівнем сучасного суспільства. Усі зазначені елементи права поєднані якістю, яка відповідає ідеології справедливості та самої ідеї права, що в повній мірі відображена в Конституції України. [4]

Оскільки господарський договір як основоположний елемент побудови правовідносин між суб'єктами господарювання є основним способом закріплення господарських зобов'язань, для його чинності обов'язково мають бути дотримані загальні вимоги, встановлені законом, зокрема зміст такого договору не може суперечити інтересам держави та суспільства, його моральним засадам. В.Ю. Саленко пропонує відносити до таких господарських договорів такі угоди, що спрямовані на обмеження конкуренції

та ухилення від сплати податків, незаконне відчуження або користування об'єктами права власності або зайняття нелегітимними видами господарської діяльності. [9]

Для кваліфікації господарського договору, як такого, що не відповідає інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, мають бути наявні наступні ознаки: намір або умисел сторін (або сторони), які повинні були усвідомлювати протиправність укладеного договору, спрямованість господарського договору на порушення правопорядку та наявність кінцевого протиправного результату укладеного між сторонами договору.

Досить важливим є питання встановлення можливості визнання господарського договору недійсним лише на підставі його невідповідності моральним засадам суспільства. Верховний Суд у своїй Постанові по справі №925/585/19 від 15 вересня 2020 року надав роз'яснення з даного приводу. Так, Суд зазначив, що: «стаття 203 ЦК України насправді не тлумачить зміст «моральних засад суспільства», яким повинен відповідати правочин, і це є законодавчою прогалиною. Але взамін, така підстава для визнання правочину недійсним є предметом окремого цивільно-правового регулювання, що передбачено частиною третьою статті 228 ЦК України. Даною статтею визначено, що у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним».[6] Отже, ґрунтуючись на правовій позиції Суду, можна зробити висновок, що господарський договір не може бути визнаний недійсним лише на підставі його невідповідності «моральним засадам суспільства», оскільки категорії «інтересів держави та суспільства» і «моральних засад суспільства» за судовою практикою є складовими однієї підстави визнання господарського договору недійсним.

Таким чином, беручи до уваги все вищезазначене, можна зробити наступні висновки. Правові визначення категорій «інтересів держави та суспільства» та «моральних засад суспільства» потребують закріплення в чинному національному законодавстві заради підвищення правової визначеності нормативно-правових актів. За своєю правовою природою відповідні поняття є оціночними, а тому в кожному конкретному випадку при розгляді справи, пов'язаної з визначенням категорії інтересів держави та суспільства, його моральних засад, судом має бути окремо оцінено та зважено всі фактори та обставини, пов'язані з порушенням відповідних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n1450> (дата звернення 06.11.2024 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.11.2024 р.)
3. Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 1-1/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99#Text> (дата звернення 06.11.2024 р.)
4. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року №1-33/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення 06.11.2024 р.)
5. Постанова Верховного Суду від 25 липня 2023 року №160/14095/21. Єдиний державний реєстр судових рішень: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112490938> (дата звернення 06.11.2024 р.)
6. Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року № 925/585/19. Єдиний державний реєстр судових рішень: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91722137> (дата звернення 06.11.2024 р.)
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови: укл. та гол. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь, 2005 – VIII, 1728 с.
8. Конфуцій., Бесіди та судження. Київ: Арій 2022. 222 с.
9. Саленко В.Ю., Щодо питання про поняття недійсного господарського договору, що суперечить інтересам держави та суспільства. Часопис Київського університету права. 2011. № 3. С. 190–193.
10. Харитонов Є.О., Старцев О.В., Цивільне право України: підручник. Київ: Істина. 2007. Т.2. 816 с.
11. Цицерон М.Т. Про державу. Про закони. Про природу богів. Київ: Основи 1998. 476 с.